

Lördagen den 6 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 30 Mars.

§ 2.

Enligt inlemnadt och af Herr Talmannen nu uppläst läkarebetyg, var Herr Carlsund hindrad af sjukdom att i detta sammanträde sig infinna.

§ 3.

Fortsattes och slutades de omröstningar, jemlikt 65 § Riksdagsordningen, hvarmed början i gårdagens sammanträde skett; och förekom nu i ordningen:

Nittonde omröstningen:

(enligt Stats-Utskottets memorial N:o 38 punkt. 1.)

“Den, som vill, att å allmänna indragningsstaten må uppföras ett belopp af 200 R:dr, att såsom årlig pension utgå till aflidne Chefen för kronoarbeitsbataljonen å Carlsborg, Öfverstelöjtnanten Jonas Gabriel Schanders dotter, Lotten Schander, så länge hon lever ogift,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har nämnda pension icke blifvit af Riksdagen beviljad.”

Sedan voteringsmedlemmarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsmedlemmarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu medlemmarnes öppnande och uppräknings; och utföll omröstningen med 88 ja och 84 nej.

Den omröstning öfver ofvanutagna voteringsproposition, som enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 104 ja och 14 nej, hvadan, då härtill läggas Andra Kammarens röster, eller 88 ja och 84 nej, sammanräkningen visar 192 ja och 98 nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Tjugonde omröstningen:

(enligt Stats-Utskottets memorial N:o 38 punkt. 2).

“Den, som vill, att den för Kompanichefen vid kronoarbeta-korpsen, Kaptenen Evert Fredrik Georgii begärda pension, 1.000 R:dr, må af Riksdagen beviljas,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Riksdagen beviljat nämnda pension, att utgå med ett till 500 R:dr nedsatt belopp.“

Sedan voteringsseglarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseglarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 55 ja och 116 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 107 ja och 11 nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster, eller 55 ja och 116 nej,

sammanräkningen visar 162 ja och 127 nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Tjugoförsta omröstningen:

(enligt Stats-Utskottets memorial N:o 38, punkt. 3).

“Den, som vill, att Kongl. Maj:ts nådiga framställning om pension för Fängelsedirektören A. L. Hårds af Segerstad enka, Agnes Elisabeth Hård af Segerstad, född Brummer, må endast på det sätt af Riksdagen bifallas, att pensionsbeloppet bestämmes till 300 R:dr årligen,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är den ifrågasatta pensionen af Riksdagen afslagen.“

Sedan voteringsseglarne blifvit aflemnade, samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseglarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl der-

städes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 96 ja och 81 nej.

Den omröstning öfver ofvauintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 105 ja och 10 nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster eller 96 ja och 81 nej, sammanräkningen visar 201 ja och 91 nej; och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Tjugoandra omröstningen:

(enligt Stats-Utskottets memorial N:o 38, punkt. 4.)

“Den, som vill, att den, för Förrådsförvaltaren W. Normans enka, Erika Wilhelmina Norman, född Wendelius, begärda pension, 300 R:dr, må af Riksdagen beviljas,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har nämnda pension icke blifvit af Riksdagen beviljad.”

Sedan voteringssedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 85 ja mot 85 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 109 ja och 9 nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster, eller 85 ja och 85 nej, sammanräkningen visar 194 ja och 94 nej; och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Tjugotredje omröstningen:

(enligt Stats-Utskottets memorial N:o 38, punkt. 5.)

“Den, som vill, att den för Öfverstelöjtnanten C. E. Norströms enka, Emma Norström, född Lundberg, äskade pension, 600 Riksdaler, må af Riksdagen beviljas,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är nämnda pension af Riksdagen afslagen.”

Sedan voteringsedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 69 ja och 106 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss onkommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 109 ja och 10 nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster, eller 69 ja och 106 nej,

sammanräkningen visar 178 ja och 116 nej; och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Tjugofjerde omröstningen:

(enligt Bevillings-Utskottets memorial N:o 6.)

“Den, som bifaller Kongl. Maj:ts af Andra Kammaren antagna nådiga förslag om nedsättning af personliga skyddsafgiften till hälften, eller 40 öre för man och 20 öre för qvinna,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, kommer personliga skyddsafgiften att, enligt Utskottets af Första Kammaren godkända hemställan, bibehållas vid oförändradt belopp.“

Sedan voteringsedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 141 ja och 41 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 23 ja och 97 nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster, eller 141 ja och 41 nej,

sammanräkningen visar 164 ja och 138 nej, och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse men ja-propositionens innehåll.

Tjugofemte omröstningen:

(enligt Stats-Utskottets memorial N:o 39, punkt. 1.)

“Den, som vill, att Riksdagen i underdånig skrivelse anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes tillse om, i hvad mån och under hvilka vilkor en ombildning och förening af teknologiska institutet, krigshögskolan, skogsinstitutet, farmaceutiska institutet och undervisning för landtmätare till

en teknisk högskola må vara gagnelig och af behovet påkallad, samt att Riksdagen för detta ändamål anvisar och ställer till Kongl. Maj:ts förfogande ett belopp af tretusen Riksdaler.

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Riksdagen beslutit, att den i förevarande ämne väckta motion icke för närvarande må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig. och utföll omröstningen med 128 ja och 51 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 41 ja och 77 nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster, eller 128 ja och 51 nej.

sammräkningen visar 169 ja och 128 nej, och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Tjugosjette omröstningen:

(enligt Stats-Utskottets memorial N:o 39, punkt. 2.)

“Den, som vill, att till löneförbättring för Sundhets-kollegii ordförande, ledamöter och tjänstemän samt vaktbetjente, äfvensom till arvode för granskning af medikamentsräkningar för år 1873 anvisas ett extra anslag af 10,850 Riksdaler,

röstar ja;

Den, det ej vill.

röstar nej;

Vinner nej, har Riksdagen beslutit, att till löneförbättring för Sundhets-kollegii ordförande, ledamöter och tjänstemän samt vaktbetjente, äfvensom till arvode för granskning af medikamentsräkningar för år 1873 anvisas ett extra anslag af 10,850 Riksdaler med vilkor, att de embets- och tjänstemän, som af den ifrågasatta löneförhöjningen komma i åtnjutande, icke få innehafva annan befattning med lön eller arvode på rikets stat.“

Sedan voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig. och utföll omröstningen med 32 ja och 138 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammarerna samtidigt anställd, hade utfallit med 92 ja och 26 nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarernas röster, eller 32 ja och 138 nej, sammanräkningen visar 124 ja och 164 nej; och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till Konstitutions-Utskottet Herr G. Hæggströms motion N:o 205, med förslag till förändrad lydelse för 71 och 73 §§ i Riksdags-ordningen.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till Andra Kammarernas Andra Tillfälliga Utskott Herr Lars Börjessons motion, N:o 206, om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande upphörande af expeditionslösen i vissa fall.

§ 6.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets utlåtande N:o 43, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om anvisande af anslag till Sveriges deltagande i polytekniska utställningen i Moskwa;

§ 7.

Vid nu skedd föredragning af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 9, angående tullbevillningen, blefvo Utskottets hemställanden i

Punkterna 1—11.

Bifallna.

Punkten 12.

Herr Almqvist anförde: Bevillnings-Utskottet har ansett sig på i betänkandet anförda skäl böra understödja de af Herrar Lundqvist och von Koch väckta motionerna, den förra i dess helhet, den sednare utom hvad angår tullen å anjovis, sardeller och thonfisk; alla fisksorter utom de tre nu nämnda skulle således, enligt Utskottets förslag, tullfritt få införas. Af de för Utskottet tillgängliga statistiska uppgifter, Kommerskollegii berättelser öfver utrikes handel och sjöfart, framgår att hela tullinkomsten af de olika slagen af fisk under år 1870 uppgått till blott 136,868 R:dr, af hvilket belopp endast 796 R:dr influtit för importerad anjovis, sardeller och thonfisk, en summa så obetydlig, att jag för min del ej kunnat finna någon fördel för statsverket att, om alla öfriga fisk-

sorter tullfritt finge införas, bibehålla tullen endast å dessa trenne fisk-sorter. Jag har derföre i min reservation hemställt om tullfrihet å fisk af alla slag, äfven de tre sistnämnda, med undantag af den, hvilken såsom konserver inkommer. Dessa konserver utgöras nemligen dels af grönsaker, införda i hermetiskt slutna kärl, dels af vissa fisksorter, hvaribland jemväl sardeller understundom förekommer. Af denna anledning, på det någon tvekan vid tullbehandlingen af sardeller, importerade i hermetiskt slutna kärl, ej måtte uppstå, har jag föreslagit det nu nämnda undantaget. Genom ett sådant stadgaende skulle tulltaxan äfven vinna i enkelhet. Beloppet af den inkomst staten har af den nuvarande tullen å de ifrågavarande trenne fisksorterna är, som sagdt, ytterst obetydligt — det utgjorde enligt Kommerskollegii berättelser år 1869 endast 548 R:dr, år 1868 867 R:dr och år 1867 851 R:dr, således i medeltal för de fyra åren 1867—1870 endast omkring 750 R:dr.

På de skäl jag i min reservation anført och med stöd af hvad jag nu tagit mig friheten i största korthet yttra, anser jag för min del att, då man vill medgifva tullfri införsel af fisk i allmänhet, denna frihet bör sträcka sig äfven till de af Utskottet nu undantagna trenne slagen, så snart de ej importeras i form af konserver; och vågar jag hos Herr Talmannen anhålla om afslag å Utskottets hemställan och bifall till min mot punkten afgifna reservation.

Herr Per Ericsson: Inkomsten af tullen å sardeller, anjovis och thonfisk är visserligen i förhållande till tullinkomsten å öfriga slag af fisk ganska ringa, men såväl beskaffenheten af de tre ifrågavarande fiskvarorna som den omständigheten, att flera med dem jemförliga artiklar nu finnas, å hvilka, enligt Utskottets tanke, någon nedsättning i tullsatserna ej borde ifrågasättas, hafva, såsom af motiveringen synes, för Utskottet utgjort tillräckligt skäl att icke föreslå borttagandet af den å dessa fisksorter nu åsatta tull, hvarföre jag ock för min del måste yrka bifall till punkten i oförändradt skick.

Herr Sääf: Då jag reserverat mig emot Utskottets hemställan i nu förevarande punkt, ber jag att i korthet få redogöra för frågans behandling inom den afdelning af Utskottet, tullafdelningen, som först handlagt densamma.

Afdelningen hade att taga i betraktande dels den i Första Kammaren väckta motionen om tullfrihet å artikeln fisk i dess helhet, dels särskildt motionen från denna Kammare om tullfri införsel af sill.

Fisk i allmänhet borde, ansåg afdelningen, bibehållas vid den nuvarande tullen, synnerligen med hänsyn till vårt förhållande till granriket Norge och de underhandlingar, hvartill revisionen af författningarne rörande vår samfärdsel med detta land framdeles kommer att föranleda.

Tullfrihet å sill deremot kunde, enligt afdelningens åsigt, på sätt motionären i denna Kammare föreslagit, medgifvas. För min del får jag likväl säga, att vårt förhållande till Norge synes mig vara af den beskaffenhet, att det väl fordrar att äfven vi fortfarande bibehålla något, som kan medgifvas såsom ersättning för de eftergifter från norsk sida, hvarom vi vid nyssnämnda underhandlingar kunna komma att göra framställning.

Detta har för mig varit det hufvudsakliga skälet att önska bibehållandet af den nuvarande tullen. Jag skulle visserligen kunnat taga hänsyn till det skäl, som för den motsatta meningen anförts, att nemligen genom tullfrihet varan skulle, för de mindre bemedlade klasserna, blifva billigare, och en skattelindring således för dem uppkomma, om icke denna vore så högst obetydlig, att den för dem knappast skulle blifva märkbar. Tullen å sill, den fiskvara som af de fattigare allmänna förbrukas, uppgick nemligen för år 1870 endast till 70,513 R:dr, och hela tullinkomsten för artikeln fisk under samma år till 136,868 R:dr. Att nu kasta bort en statsinkomst, om också ej större än denna, derfäll torde således i det uppgifna ändamålet, skattelindring, icke tillräckliga skäl förefinnas.

Skall tulltaxan ur finansiell synpunkt underkastas förändringar, böra dessa, i min tanke, heldre träffa andra artiklar än fisk, t. ex. kaffe och socker. Jag anser mig i det afseendet böra erinra, att vi nyss nedsatt den personliga skyddsafgiften med hälften eller 600,000 R:dr. Skulle tullsatserna å socker och kaffe komma att nedsättas till hvad de voro före år 1867, såsom det i en motion från denna Kammarer blifvit föreslaget, så uppstår derigenom en minskning i statsinkomsterna af cirka 1,400,000 R:dr, eller tillsammans med nyssnämnda 600,000 R:dr två millioner R:dr, och längre lärer man väl icke gerna kunna gå i nedsättning af bevillningsinkomsterna vid denna riksdag. Utskottet har, med kännedom om den mening, som i denna fråga beträffande våra förhållanden till Norge förefinnes, sökt att uti motiveringen på förhand vederlägga densamma och för det ändamålet anført åtskilligt, som jag torde få i all korthet benöta. Utskottet säger, att det icke är den norske producenten, utan den svenske förbrukaren som får vidkännas dessa tullafgifter, hvarföre deras bibehållande eller upphäfvande antagligen måste synas Norge åtminstone tenligen likgiltigt. Resonnementet slår den som icke närmare tänker på saken; men icke *bevisar* det någonting, ty ingen har väl påstått, att norrmännen skulle vara de, som verkligen betala tullen, det måste visserligen vi svenskar göra. Men i fråga om att ingå handelskonventioner och traktater, har det alltid ansetts vara i hvarje lands intresse att söka få sina produkter befriade från de tullafgifter, som tynga på dem, och om man också kan säga, att de nu ifrågasvarande äro obetydliga, äro de dock ej så obetydliga, att de icke i någon mån fördyra varan i jämförelse med den som införes af fiskarena vid våra egna kuster. Borttages tullen, göra norrmännen en vinst utan motsvarande ersättning åt oss; bibehålles den, ega vi deri en fördel, som vid regleringen af samfärdseln med Norge kan uppställas emot någon annan, som för oss kan vara önskvärd, en antydning på grund af hvilken 1870 års Riksdags Bevillnings-Utskott afstyrkte då ifrågasatt tullfrihet å sill.

På nu anförda skäl hemställer jag vördsamt, att de för artikeln fisk i nu gällande tulltaxa upptagna tullsatser måtte tills vidare förblifva oförändrade.

Friherre Fock: Då vid innevarande riksdag den finansiella ställningen är sådan, att skattelindringar kunna ske, äfven hvad de indirekta skatterna beträffar, så har Bevillnings-Utskottet, till hvilket de i detta syfte väckta

väckta motioner blifvit hänvisade, haft att taga i öfvervägaude, hvilka de lindringar vore, som skulle komma den stora svenska allmänheten mest till godo och i främsta rummet dem som mest äro i behof deraf. Man har dervid icke gerna kunnat förbise att en sådan artikel som fisk är en vara, som ganska väsendtligt ingriper i den arbetande klassens lefnadskostnader och att den derföre i främsta rummet lämpade sig att tagas i öfvervägaude. Och häruti ligger helt enkelt Utskottets motiv för dess tillstyrkande af bifall till de af Herr von Koch och Lundqvist väckta motioner. Såsom skäl för bibehållande af de nuvarande tullsatserna har i främsta rummet blifvit anfördt vårt förhållande till Norge, eller det medel, det vapen vi vid regleringen af våra förhållanden till detta land beträffande den så kallade mellanrikshandeln skulle hafva i händerna genom att kvarhålla den nuvarande tullen och endast mot andra medgifvanden från norrmännens sida upphäfvä densamma. Men är det då att förutsätta att införseln af en sådan artikel som sill eller torr fisk från Norge skulle i den aldri ringaste mån ökas derigenom att tullfrihet medgäfvos? Jag tror det ej, jag kan ej föreställa mig annat än att, såsom Utskottet i motiveringen säger, den omständigheten att vi från Norge redan nu måste hemta ifrågavarande nödvändighetsvaror äfven måste leda dertill att borttagandet af dessa tullavgifter måste på importen från Norge blifva utan något från norskt sida afsevärdt inflytande. Använder man detta vapen mot norrmännen, skola de, fruktar jag, säga: "Ja, använden det mycket gerna, vi skola ändå föra på Er lika mycket sill och fisk i alla fall!" Vapnet är, efter mitt förmenande, betydligt rostadt. Men jag vill dessutom fästa uppmärksamheten på, att norrmännen hafva vid införsel af sill och fisk i Sverige redan nu en fördel framför andra nationer. Enligt gällande stadganden åtnjuta nemligen norska fiskvaror vid landväga införsel fullkomlig tullfrihet och vid införsel sjöledes nedsättning till hälften af tullen. Vid import af fiskvaror från andra länder eger en sådan nedsättning ej rum. Norrmännen ha följaktligen i närvarande stund ett verkligt privilegium framför alla andra länder i afseende på införseln af fisk till Sverige. Genom att upphäfvä tullen blifva de deremot fullkomligt likställda med alla andra folk och det privilegium de för närvarande ega bortfaller. I stället för att genom tullsatsernas bibehållande bereda oss ett vapen mot dem, skola vi således genom deras upphäfvande, i min tanke, nära nog vrida vapnet ur deras händer. Att genom någon tullagstiftning i detta fall hindra eller minska importen af fisk från Norge är för öfrigt omöjligt, såvida icke tullen hade den verkan, att fisken toge sig för att sjelfmant gå till vid våra kuster.

Man har invändt att beloppet af denna skattelindring skulle vara så obetydligt. Derom kunna tankarne dock vara delade och otvifvelaktigt är i alla fall, att hon förnämligast kommer just den klass i samhället till godo, som mest är deraf i behof, den arbetande klassen.

Hvad beträffar den förste talarens yttrande, har jag inom Utskottet verkligen varit af samma tanke med honom i det hänseendet, att det skulle vara lämpligt att taga bort tullen på all fisk, och jag skulle med nöje äfven nu hafva instämt i hans yrkande, såvida det nemligen hade varit fråga om att och Utskottet hade velat företaga en allmän revision af tull-

taxan och ur densamma taga bort en mängd sådana små obetydliga artiklar, som för tullförvaltningen medföra icke ringa besvär, men för statsverket högst obetydliga fördelar. Men då man i detta hänseende icke kunnat eller velat gå konsekvent tillväga, har jag icke funnit skäl att vidhålla denna åsigt, utan anser att, då man har qvar alla dessa andra små artiklar, det äfven är skäl att låta anjovis, sardeller och thonfisk tillsvidare bibehålla sin plats i tulltaxan.

Af hvad jag nu i största korthet anført følger att jag för min del yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Kolmodin: Då jag begärde ordet, visste jag icke att Friherre Fock hade begärt det. Jag har nu af honom blifvit helt och hållet förekommen och vill derföre inskränka mig till att i alla delar med honom instämma och yrka bifall till den föreliggande punkten.

Herr Rylander: Jag afstår från ordet och vill endast nämna, att jag på de af Friherre Fock anförda skäl instämmer i det af honom framställda yrkandet.

Herr Engländer: I likhet med de tvänne föregående talarne, får jag på de skäl, som utaf Friherre Fock blifvit framställda, yrka bifall till Utskottets förslag i nu förevarande punkt.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad och de olika meningarne upptagits, blef, på framställd proposition, Utskottets hemställan bifallen.

Punkterna 13—22.

Biföllos.

Punkten 23.

Lades till handlingarne.

Punkterna 24—29.

Biföllos.

Punkten 30.

Herr Sjöberg: Jag tillåter mig fästa Kammarens uppmärksamhet på tvänne utaf de rubriker, som förekomma bland de i denna punkt särskildt uppräknade, och som skulle, enligt Utskottets förslag, hänföras till så kallade kemiskt-tekniska preparater, nemligen dynamit och nitroglycerin. Förhållandet med den här i landet gällande lagstiftningen angående dessa sprängämnen är i möjligaste korthet följande. Nitroglycerin kan, hvad angår användningen af densamma, sägas vara belagd med ett slags förbud. Detta farliga sprängämne får ej i Sverige fabriceras för annat ändamål hufvudsakligen än för åstadkommande af dynamit eller annat

sprängämne i fast form, och till förekommande af olyckshändelser, i följd af dess särdeles farliga beskaffenhet, ej heller utan Kongl. Maj:ts i särskilda fall dertill gifna tillstånd transporterar från ort till annan. Skulle nu genom det sätt, hvarpå, enligt Utskottets förslag, båda dessa sprängämnen blifvit i tulltaxan introducerade, transport af dem utifrån kunna obehindradt försiggå, skulle derigenom ganska stora olyckshändelser kunna inträffa. Transport af dynamit är visserligen ej underkastad sådana inskränkningar som nitroglycerinen; men hvad denna sednare vara beträffar, är det alldeles otvifvelaktigt, att man, på grund af hvad i fråga om detta sprängämne är stadgadt, måste komma till den åsigten, att dess införande utifrån är för närvarande förbjudet. Båda dessa sprängämnen äro i åtskilliga länder, såsom England, Frankrike, Belgien, Nord-Amerika, till införsel förbjudna, och för båda gälla här i Sverige, likasom i andra länder der tillverkning af dem är tillåten, speciela ordnings- eller polisföreskrifter. Vid sådant förhållande synes det mig, som måste frågan om dessa varors införande från utrikes ort blifva föremål för en särskild pröfning och att de icke i någon händelse må, såsom nu blifvit af Utskottet föreslaget, intagas i tulltaxan, utan att en föregående lagstiftning i det hänseendet är tillvägabragt. Nitroglycerinen spelar, som bekant är, en ytterst farlig röle; en jmförelsevis ganska liten sats deraf kan genom ovarsam behandling i ett packhus t. ex., der en sådan vara naturligtvis icke alltid kau så försigtigt och omsorgsfullt handteras, som den borde, åstadkomma stora olyckor. Jag håller sålunda före, att det är nödvändigt att Bevillnings-Utskottet lemnas tillfälle att ytterligare begrunda denna fråga, och jag hemställer, att Kammarerna behagade för det ändamålet återremittera punkten.

Friherre Fock: Då de anmärkningar den siste talaren framställt, i min tanke äro af en ganska väsendtlig och behjertansvärd beskaffenhet, vill jag, såsom ledamot af Bevillnings-Utskottet, inskränka mig till att i likhet med honom begära återremiss af punkten.

I enlighet med hvad sålunda yrkats, blef denna punkt till Utskottet återförvisad.

Punkterna 31—33.

Biföllos.

Punkten 34.

Herr Sjöberg: Den välvilliga behandling som första delen af min motion rönt i Utskottet borde visserligen göra det till en pligt för mig att icke tala om den sednare delen, hvilken Utskottet funnit godt att afstyrka. Jag skall icke heller länge taga Kammarernas tid i anspråk för den saken, emedan jag väl finner, att jag, för närvarande åtminstone, icke har någon utsigt att till någon del vinna Kammarernas bifall till ett förslag i den syftning, jag för min del skulle önska. Jag medgifver gerna, att tiden ej tillåtit mig anställa några särskilda forskningar i ämnet, men,

såsom jag ock i motionen anført, jag har trott mig kunna antaga, att det nu i tulltaxan förekommande stadgandet angående tullbehandlingen af läderremmar, enligt hvilken de under vissa omständigheter skola betraktas såsom delar af maskinerier, skulle kunna gifva anledning till missbruk, så till vida att dessa läderremmar, hvilka bestå af den värdefullare delen af huden, möjligen skulle komma att användas till så kalladt sulläder och sålunda tullfritt inkomma, under det sullädet deremot är belagdt med en tull af tio öre per skålpund. Man har emellertid från trovärdigt håll försäkrat mig, att det i allmänhet icke är lönt att göra sådana försök, ehuru jag dock tror mig veta att sådana verkligen skett, fastän med det resultat att de på en eller annan ort åtminstone icke ledt till det åsyftade ändamålet. Är det nu verkligen förhållandet, att någon tullförsnillning icke gerna kan ega rum — och Utskottet tyckes äfven vara af den åsigten — så medgifver jag gerna, att en väsendtlig del af grunden för mitt förslag också har förfallit; men, utom det att importen af dessa remmar lär vara högst betydlig, och frågan om tull å denna artikel för det fall, jag förutsett, äfven ur denna synpunkt kunde förtjena att tagas i närmare öfvervägande, förefaller det mig icke alldeles oväsentligt att genom en liten tullsats möjliggöra uppkomsten inom landet af fabriker, särskildt för tillverkning af ifrågavarande slag af läderarbeten. Jag kan emellertid icke nu åt frågan i det afseendet lemna den utredning, som vederbör, och måste således underkasta mig Utskottets utlåtande, hvarföre jag ej heller nu vill framställa något yrkande.

Efter detta yttrande bifölls punkten.

Punkterna 35 - 50.

Biföllos.

§ 8.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 19, i anledning af väckt motion om upphörande af främmande trosbekännarens skyldighet att deltaga i aflöning och underhåll af svenska statskyrkoförsamlingarnes presterskap och kyrkliga inrättningar.

Härvid yttrade:

Herr Walldén: Då jag genom den motion, som jag vid riksdagens början tog mig friheten väcka, gifvit anledning till det Lag-Utskottets betänkande som nu föreligger till behandling, torde det tillåtas mig att yttra några ord i denna, enligt min uppfattning, mycket viktiga fråga.

Lag-Utskottets skäl mot förslaget äro dels principiella, dels afse de de praktiska olägenheter, som enligt Utskottets förmenande af detsamma skulle blifva en följd. Med all aktning för Utskottets förmåga att uppställa principer och ur dem deducera sig till att det förhållande som *är* ock är det som *bör* vara, tror jag dock att denna fråga kan ses äfven ur en annan synpunkt än Utskottet betraktat den. Jag vågar nemligen

betvifla att främmande trosbekännares skattskyldighet inom svenska kyrkoförsamlingen inkommit i vår lagstiftning såsom en naturlig konsekvens af stora allmängiltiga och oomtvistliga principer; snarare är jag böjd för det antagandet, att den, likasom öfver hufvud taget hela vår svenska kyrkoförfattning, tillkommit på historisk väg. Och hvad som på detta sätt tillkommit kan naturligtvis efter hand och då omständigheterna det medgifva på samma väg förändras eller till och med helt och hållet försvinna. Tiderna förändras ju och vi med dem. Om ett lagbud kan vara klokt, billigt och riktigt under vissa förhållanden, icke är det därför sagdt att det alltid så skall förblifva, äfven om de förutsättningar, under hvilka det uppstått, bortfallit, de förhållanden, som förefunnos vid och betingade dess tillkomst, blifvit förändrade. Och detta är, vågar jag tro, just fallet med denna fråga.

Nästän alla afgifter till kyrkan och presterskapet i vårt land, härstamma från den katolska tiden. Då fanns i Sverige icke flera än en religion, alla svenskar voro katoliker och måste naturligtvis, såsom sådane, medverka till den katolska kyrkans upprätthållande. Efter katholicismen kom lutheranismen; men någon särdeles stor förändring i sjelfva kyrkoförfattningen åstadkom den nya religionen ej. Hvad som i förhållande till andra trosbekännare karakteriserade den nya läran, ej mindre än den gamla, var intoleransen, ofördragsamheten, samvetstvånget. Stränga stadganden utfärdades mot vederdöpare, kalvinister, pietister o. s. v., och slutligen föreskrefs i 1686 års kyrkolag att alla svenska undersåter skulle bekänna sig till den genom Upsala mötes beslut fastställda trosläran. Genom presterskapets privilegier af år 1726 togs ännu ett steg i samma riktning: presterskapet tillförsäkrades då att ingen kättersk lära skulle, hvarken offentligen eller lönligen, inom rikets gränser lidas. Under de tvänne första århundradena efter införandet af den lutherska statskyrkan fanns således blott *en* religion i Sverige, någon annan fick man ej ens tänka sig; alla svenskar måste således betala till upprätthållandet af den lutherska statskyrkan. 1741 skedde en brytning i detta system; anglikaner och reformerte erhöilo då full kultusfrihet med bibehållande af alla medborgerliga rättigheter, en förmån som 1781 utsträcktes till alla andra främmande kristna trosbekännare, och år 1809 infördes i Regeringsformens 16 § den der ännu kvarstående förklaringen om tros- och kultusfrihet i Sverige; men den der uttalade grundsatsen behöfde dock ett halft århundrade för att i lagstiftningen vinna tillämpning. Detta skedde först genom 1860 års dissenterlag.

Under det sista af dessa trenne sekler hade således den satsen att alla svenskar skulle vara af en och samma religion mer och mer fått maka åt sig, staten hade nödgats att såsom berättigade erkänna det ena främmande religionsamfundet efter det andra. Huru hade nu under denna period dessa trosbekännares ställning till svenska kyrkans församlingar blifvit ordnad? Jo, så att de bibehöllos vid sin skattskyldighet till dem, men såsom motvigt häremot egde de rösträtt, rättighet att deltaga i bestämmandet af afgifterna till denna kyrka. Hvarken 1817 eller 1843 års sockenstämmoförordningar gjorde i detta förhållande någon ändring. Genom prestvalsförordningen af sistnämnda år gick man till och med så långt i liberalitet mot dem, att man blef rent af orättvis mot

statskyrkan; de erhöillo nemligen genom denna förordning rätt att deltaga i val af svenska kyrkans prester, uttryckligen derföre att de voro skyldige att deltaga i kostnaden för deras underhåll. 1846 års kyrkolagskomité ifrågasatte visserligen att beröfva dem rösträtten, men protester häremot läto sig från flera håll förnimma, bland annat till och med från ett par af statskyrkans egna konsistorier, och hela förslaget ledde för öfrigt, såsom vi veta, ej till något resultat. Således under hela den tidrymd, som förlöt sedan de främmande trosbekännarne vunnit en berättigad ställning i samhället, lät man skattskyldighet och rösträtt svara emot hvarandra. Så kommo 1862 de nya kommunallagarne. Dessas stiftare insågo det principiellt riktiga och praktiskt kloka och förståndiga uti att skilja den borgerliga kommunen från den kyrkliga församlingen. Så tillkom å ena sidan kommunen, hvars alla medlemmar egde att på kommunalstämma under vald ordförande rådslå och besluta om sina gemensamma borgerliga angelägenheter, å den andra kyrkoförsamlingen, hvars medlemmar på kyrkostämman under kyrkoherdens ordförandeskap egde att rådslå och besluta i alla kyrkliga angelägenheter, till hvilka skolväsendet fortfarande ansågs böra räknas. Då nu naturligtvis till den svenska lutherska församlingen icke kunna räknas katoliker, reformerta, baptister, judar eller andra främmande trosbekännare, var det fullkomligt riktigt, att dessa uteslötos från rättigheten att deltaga i afgörandet af den lutherska församlingens angelägenheter. Men på samma gång hade skyldighet att skatta till denna församling äfven bort upphöra. Så skedde dock ej, skattskyldigheten stod kvar; men rösträtten var borta. 1863 gick man ännu längre. I 1860 års dissenterlag hade främmande trosbekännare uttryckligen blifvit fritagne från skyldigheten att till svenska kyrkans presterskap erlægga så kallade jura stolæ. I 1863 års prestlönerregleringsförordning förklarades att uti de nya prestlönerna skulle inräknas äfven de nu nämnda afgifterna, och regleringen skulle uppgöras på kyrkostämmorna, der de främmande trosbekännarne icke egde rösträtt, hvarefter beloppet borde uttaxeras på alla inom kommunen bosatte, antingen de tillhörde lutherska kyrkan eller ej.

Jag har härmed velat visa att den förutsättning, under hvilken föreskriften om allas skyldighet att i mån af förmögenhet bidra till underhåll af kyrka och presterskap uppkommit, att nemligen alla landets innevånare skulle tillhöra en och samma religion, numera icke förefinnes och att det jemvigtsförhållande mellan rösträtten å ena sidan och skattskyldigheten å den andra, som sedermera uppstod och ända till 1862 fortfor, numera ej heller existerar. Särskildt ber jag få nämna några ord om förhållandena i detta afseende här i Stockholm, der, som bekant är, öfver hälften af de i landet befintliga främmande trosbekännare äro bosatte. Prestlönerreglerings-förordningen gäller visserligen icke i hufvudstaden — det är santt — men lönerreglerings-konventioner ha i stället i de flesta af härvarande församlingar blifvit på kyrkostämman afslutade. I några af dem har majoriteten begagnat sin makt fullständigt och förklarat att alla afgifter till kyrkan och presterskapet skola utgå af de inom församlingen bosatte, utan afseende på hvilken religion de tillhöra, således äfven af främmande trosbekännare. I andra församlingar åter har man insett det orättvisa i ett dylikt förfaringssätt och befriat de

främmande trosbekännarne från dessa afgifter, utom dem som utgå för fast egendom. I somliga församlingar hafva konventioner ännu icke blifvit uppgjorda, och der äro de fullkomligt fria, enär afgifterna till presterskapet der äro frivilliga.

Utskottet för sin del har alldeles lemnat å sido hela denna faktiska och historiska sida af saken och företrädesvis ur principiell synpunkt behandlat honom. Utskottet säger: "När det ingår i statens grundsatser att upprätthålla denna kyrka, blir deraf en gifven följd, att egenskapen af svensk medborgare betingar skyldigheten att bidraga till fyllande af svenska kyrkans materiella behof, hvartill hörer i främsta rummet presterskapets afhöning." Jag vill icke bestrida detta; det må vara sannt, hvad Utskottet här påstått, ehuru jag möjligtvis skulle kunna åberopa andra länder med lika djupt rotade statskyrkor som vår, der man icke anser den för alldeles oomtvistelig; men hvad jag deremot bestämdt vågar påstå, det är, att densamma icke har något så bestämdt afgörande inflytande på bedömandet af min motion som Utskottet synes antaga. sid. 6 yttrar Utskottet: "skulle nu också genom tillåtelse för främmande trosbekännare att inom riket stifta egna religionssamfund de till statskyrkans presterskap direkt utgående afgifter mindre åskädligt framstå såsom afgifter till staten, äro de dock i sjelfva verket fortfarande sådana, afsedda till vidmakthållande af en statsinstitution af stor omfattning och djup rot." Utskottet anser således de inom församlingarne utgående afgifter till statskyrkans prester i sjelfva verket vara statsbidrag, och detta antagande synes mig vara nyckeln till hela Utskottets resonnement i denna del af betänkandet. Jag vågar dock hysa den åsigten, att detta antagande icke är riktigt; det förefinnes, i min tanke, en betydlig skilnad mellan statens bidrag för upprätthållande af statskyrkan och de bidrag, som för samma ändamål utgöras inom församlingarne. Statens bidrag utgå för att ur politiskt, administrativt eller sedligt syfte upprätthålla kyrkan såsom en statsinstitution, församlingarnes åter för tillgodo-seendet af deras religiösa behof; statens bidrag beviljas af Riksdagen, till hvilken främmande religionsbekännare ega såväl rösträtt som valbarhet, församlingarnes på kyrkostämman, i hvilken främmande trosbekännare ej få deltaga; statens bidrag förvaltas af offentliga myndigheter, församlingarnes af kyrkoråden, hvilka främmande religionsbekännare ej kunna välja och i hvilka de ännu mindre kunna inväljas; statens bidrag kontrolleras af Riksdagens revisorer, församlingarnes af på kyrkostämman utsedde granskningsmän, i hvilkas tillsättande främmande religionsbekännare ej få taga del. Jag tror således icke att det är för mycket sagt, om jag påstår, att mellan desse tvänne slag af afgifter, de från staten utgående och de hvilka af församlingarne erläggas till fyllande af deras gemensamma religiösa behof, en ganska väsendtlig skilnad förefinnes. Strax förut säger Utskottet: "Under en tid, då hvarje svensk undersåte måste tillhöra svenska kyrkan, var det dock utan vidare betydelse, antingen de för detta ändamål erforderliga bidrag af församlingarne erlades till statsverket eller direkt till presterskapet;" och härutinnan har Utskottet utan tvifvel fullkomligt rätt. Men deremot vågar jag för min del påstå, att detta förhållande numera eger en både stor och bedräflig betydelse, den nemligen af en under lagliga former af majoriteten mot minoriteten begängen orätt,

ett våld af den starke mot den svage, och detta kort efter det denna majoritet gifvit minoriteten i öfrigt samma politiska rättigheter som hon själf eger, rättighet att välja och väljas till folkrepresentant; att bekläda viktiga och indrägtiga embeten o. s. v. Detta gör man den ena dagen, den andra ber man dessa olika tänkande bröder taga fram plånboken för att man ur den må kunna taga hvad man behöfver för tillfredsställandet af sina egna behof.

Jag öfvergår till de af Utskottet anförda praktiska skälen. Det första är: "afgifterna till svenska kyrkan och dess presterskap utgå, åtminstone på landet, till aldra största delen såsom ett realonus af fast egendom." Detta är fullkomligt sannt och jag medger det så mycket heldre som jag redan i min motion funnit mig ej vara i tillfälle bestrida, att ju icke stora olägenheter i praktiskt afseende skulle, vid en närmare utredning, möjligen visa sig uppkomma genom den fasta egendomens på landet fritagande från utgörandet af ifrågavarande afgifter. Jag vill ej heller nu påpeka något beslut i sådan syftning, men anmärker endast i förbigående att inom städerna, der nästan alla de främmande religionsbekännarne för närvarande äro bosatte, der är förhållandet, efter hvad jag tror, icke sådant, som det af Utskottet omnämnda, afgifterna äro der icke något realonus på fast egendom, åtminstone icke i hufvudstaden. Alla afgifter till kyrkan och presterskapet utgå här efter andra artikeln bevillningsförordningen, beslutas på kyrkostämman och kunna således när som helst ändras. Härvid vill jag dock ej uppehålla mig. Men, säger Utskottet: "De kyrkliga bidrag, hvilka icke utgå af fast egendom, äro i allmänhet jemförelsevis så obetydliga och föga betungande, att en lagförändring i föreslagna syftet blott i denna del knappt kunde anses vara af något synnerligt behof påkallad." Ja, detta kan vara ganska riktigt, hvad landet beträffar, men i städerna är förhållandet alldeles *motsatt*, åtminstone här i Stockholm. Bidragen af den fasta egendomen i hufvudstaden, till aflöning af presterskapet och kyrkornas underhåll, utgöra 37,000 R:dr, under det att de för samma ändamål af inkomstbevillningen utgående afgifterna uppgå till ej mindre än 119,000 R:dr. Storleken af de personliga bidragen är jag ej för närvarande i tillfälle att med fullkomlig säkerhet uppgifva. Om man beräknar dem efter hela den mantalsskrifna befolkningen, så skulle de uppgå till omkring 56,000 R:dr. Emellertid måste naturligtvis alla, som äro under 18 år, undantagas, och då dessa möjligen kunna anslås till hälften af hela den mantalsskrifna folkmängden, skulle således beloppet af de till kyrka och presterskap årligen utgående personliga bidragen kunna beräknas till omkring 28,000 R:dr. Förhållandet här i Stockholm är således raka motsatsen till hvad Utskottet säger; här utgår, i motsats till på landsbygden, största delen af afgifterna till kyrka och presterskap ej såsom ett realonus, utan i form af inkomstbevillning och personliga afgifter. Att fästa sig så mycket vid denna omständighet, det större eller mindre beloppet, synes mig i öfrigt ganska besynnerligt: är saken riktig i och för sig, är reformen god, bör den väl genomföras utan alla dylika beräkningar. Utskottet anför strax förut ett annat skäl, i hvilket ligger en ny beskattningsprincip, som verkligen förefaller mig åtminstone ganska besynnerlig. Utskottet säger: "Dessutom bör ej lemnas oanmärkt, att det på en fastighet belöpande bidrag representerar icke blott egaren eller

innehafvaren, utan oftast tillika en större eller mindre personal af tjänstefolk eller arbetare etc.“ Jag hade annars föreställt mig, att den beskattningsprincip, man hittills i vårt land följt, vore den att alla som hafva gemensamma behof skola i beskattningen deltaga i mån af förmögenhet, så att det erforderliga beloppet efter denna grund på dem alla uttaxeras. Den, som icke har något eller så litet att han icke bör beskattas, frikallas från skatten, men detta sker på bekostnad af samhället i dess helhet, såsom en totalitet, icke på bekostnad af den särskilda husbonden eller arbetsgifvaren. Konsekvensen af detta Utskottets resonemang skulle för öfrigt, så vidt jag kan finna, ej blifva någon annan, än den att, om en svenska statskyrkan tillhörande arbetsgifvare, en fabrikant eller industriidkare t. ex. hade en mängd arbetare, som voro katoliker, reformerte, baptister o. s. v., så skulle han betala kostnaden för deras själavård i den katolska, reformerta eller baptistiska församling de tillhörde. Anmärkningen är, icke annat jag förstår, nästan den svagaste i hela motiveringen. Men säger Utskottet vidare: “Då någon minskning i presterskapets lagbestämda löneförmåner icke blifvit ifrågasatt och ej heller utan rättskränkning kan genom lagstiftningen tillvägabringas att vinna tillämpning under nuvarande löntagares tjänstetid, leder motionärens förslag nödvändigt till en fråga, som han dock lemnat obesvarad, den nemligen på hvad sätt erforderlig fyllnad till aflöning åt presterskapet skulle beredas i stället för de bidrag, som enligt förslaget komme att upphöra. Denna fyllnad skulle förmodligen lemnas antingen af statsverket eller genom ökade bidrag af svenska kyrkans kvarstående medlemmar“. Jag tvekar icke för min del att säga att det förra alternativet är det riktiga; fyllnaden skall lemnas af staten. Utskottet säger äfven sjelf straxt i början af sin motivering att det är *staten*, som bör upprätthålla statskyrkan. Skulle en församling icke mäktat att uppehålla kyrka och prest, blir det naturligtvis statens skyldighet att träda emellan, så länge hon nemligen anser en statskyrka för sina ändamål behöflig. Men, säger man mig, då komma vi ju till samma förhållande, som ni vill hafva afskaffadt, ty i utgörandet af dessa af staten lemnade understödsbelopp skulle ju främmande religionsbekännare komma att deltaga.

Jag tror mig redan hafva besvarat denna invändning, då jag framhållit skilnaden mellan att såsom *medborgare* deltaga i upprätthållandet af statens institutioner, och att nödgas, ehuru icke tillhörande församlingen, deltaga i afgiften för denna församlings gemensamma religiösa behof, och det under en sådan beskattningsform att den skattskyldige icke får vara med hvarken om afgifternas beslutande eller om deras kontrollerande.

Hvad särskildt beträffar Utskottets afstyrkande af mitt förslag att främmande trosbekännare skola få deltaga i angelägenheter rörande folkskoleväsendet, med undantag af religionsundervisningen, så har Utskottet äfven deremot anfört dels principiella och dels praktiska skäl. De principiella skulle bestå deri, att folkskolans angelägenheter redan äro af kyrklig natur och att således främmande trosbekännare icke borde deri få deltaga. Jag vågar likväl hemställa, huruvida folkskolans angelägenheter verkligen kunna kallas uteslutande kyrkliga. Det är visserligen sannt, att folkskolan nu är på det närmaste förenad med kyrkan, men icke äro alla folkskolans angelägenheter af rent kyrklig natur; också något medborger-

ligt element måtte väl ingå i folkskoleinstitutionen, och jag föreställer mig att det är just därför som skattskyldighet blifvit främmande trosbekännare ålagd. Men då fordrar väl rättvisan att de äfven få rätt att deltaga i dess angelägenheter, för så vidt dessa icke kunna såsom kyrkliga anses. Nu är emellertid endast ifrågasatt att i de fall, som icke röra religionsundervisning, åt främmande trosbekännare inrymma rättighet att vara med om besluten i folkskolans angelägenheter, i bestämmandet af bidragen till denna skola o. s. v. Man har visserligen framhållit svårigheten att skilja från hvarandra de ärenden som angå religionsundervisningen och de som röra folkskolan i allmänhet samt i sådant afseende ansett förslaget opraktiskt. Jag tror icke så är förhållandet. Först och främst förekomma på kyrkostämman egentligen icke andra ärenden i afseende på undervisningen än dem som röra antagandet af folkskolelärare, och vid tillsättandet af lärare, som skola undervisa i religion, har presten lika stor rösträtt som hela den öfriga församlingen, vid hvilket förhållande, äfven om främmande trosbekännare finge vara med, deras deltagande i beslutet väl icke skulle hafva någon så betydlig inverkan. Men jag har icke med mitt förslag afsett att främmande trosbekännare skulle få deltaga i antagande af sådan folkskolelärare, som är skyldig meddela undervisning i religion. För öfrigt förekomma på kyrkostämman icke andra ärenden än uppgörandet af skolans budget och granskningen af räkenskaperna. Det är skolrådet, som har makt att reglementera för folkskolan, och om man är rädd för dessa främmande trosbekännare, så har man ju den utvägen att bestämma det de icke få deltaga i val af eller bliwa ledamöter i skolrådet.

Då jag således för min del icke kunnat finna att Lag-Utskottet anfört några slående skäl mot min framställning, skulle jag visserligen helst hafva velat yrka bifall till densamma, dock med uteslutande af hvad der yttras om fast egendom. Jag skall likväl icke, åtminstone icke ännu, framställa något bestämdt yrkande, utan förbehåller jag mig endast att i händelse någon vidare diskussion förekommer i frågan, efter att hafva inhemtat åsigtorna i densamma, få till ämnet återkomma.

Herr Carlén: Motionärens förslag sönderfaller i tvänne delar, af hvilka den första handar om befrielse för främmande trosbekännare att deltaga i afgifter till svenska kyrkan, och det andra rör deras rättighet att deltaga i förhandlingar och beslut angående folkskolan. Beträffande den första delen har jag kommit till samma resultat som Lag-Utskottet, ehuru väl icke alldeles på samma grund. Jag ber i anledning af motionärens nu gjorda framställning till en början få erkänna, det jag anser honom ganska riktigt hafva bevisat att, när de främmande trosbekännarnes ställning här i landet ursprungligen bestämdes, detta icke skedde på grund af någon klart fattad princip i afseende å denna speciela fråga. Men jag hemställer likväl till honom, huruvida icke de stadganden som förr funnits, äfvensom de som nu finnas ändock verkligen hvilat på en princip och, som jag tror, på en obestridlig sådan. Det lär väl icke kunna förnekas, att staten eger rättighet bestämma att den eller den institutionen behöfves på det staten skall kunna vinna sina ändamål. Om nu staten finner en statskyrka behöflig för sitt sedliga ändamål, då tror jag att man dermed också måste erkänna skyldigheten för alla statens

medborgare, ehvad de tillhöra statskyrkan eller hvilket annat kyrkligt samfund som helst, att underkasta sig den af staten gjorda bestämmelsen och deraf följande konsekvenser. Visserligen måste å andra sidan erkännas att stateu kan misstaga sig i uppfattningen om både ändamål och medel och att den tid kan komma, då statskyrkan icke vidare anses erforderlig. Men för närvarande anser ju staten en statskyrka behöflig — åtminstone finnes det ju ingen af de auktoriteter, som representera staten, hvilken ifrågasatt annat — och så länge staten har denna åsigt, måste alla underkasta sig densamma; och i det, att alla medborgare måste deltaga i upprätthållandet af den institution, staten sålunda för sitt ändamål anser erforderlig, ligger alltså ingen rättskränkning. Nu är det visserligen en sanning, att i nu bestämda afgifter till statskyrkan ingå åtskilliga, hvilka icke torde vara eller ens beräknas såsom nödiga för kyrkans bestånd, utan äro att anse såsom tillfällig ersättning för tillfälliga kyrkliga förrättningar. Men dessa afgifter äro, såsom motionären i viss mån sjelf erkänt, så obetydliga, att vid ett försök att skilja dem från hvad som belöper på kyrkan i öfrigt, sjelfva utredningen torde komma att kosta långt mer än som skulle motsvaras af den hindring i afgifterna, dissenterna derigenom vunne. Hvad beträffar det af motionären antydda förhållandet, att afgifterna icke bestämmas af Riksdagen utan af kommunerna på kyrkostämman, tror jag detta icke bevisa något; ty det finns många skatter för statsbehof, som af kommunerna bestämmas, utan att derföre upphöra att vara nödiga för statens ändamål. Här är verkligen en annan form för skattens bestämmande, men detta formela kan väl icke upphäffa sakförhållandet, eller skyldigheten för statens alla medborgare att deltaga i utgörandet af de för statsbehofven nödiga skatterna. För min del hyser jag väl den uppfattning af saken, att i tidernas längd man icke vidare anser sig behöfva någon statskyrka, och då blir det fullkomligt i sin ordning att befria dissenters från alla afgifter. Men, såsom sagdt, så länge det finnes en statskyrka, kan man icke gerna komma till det resultat motionären önskar.

Hvad åter angår den sednare delen af motionen, så kan jag icke finna det ringaste skäl som hindrar dess antagande. Lag-Utskottet har icke heller anfört något sådant, såvida ej man derför skall räkna Utskottets yttrande, att det endast ansett sig behöfva påpeka "det principvidriga i en lagbestämmelse, som åt främmande trosbekännare inrymde rättighet att gemensamt med svenska kyrkans bekännare besluta i angelägenheter, hvilka af lagen hänföras inom det kyrkliga området." På hvad grund hänföras då dessa angelägenheter till det kyrkliga området? Jo, endast på den grund att de vid kommunallagarnes stiftande hänvisades till handläggning af kyrkostämman. Men om ärenden, som *bort* hänvisas till kommunalstämma, i stället blifva hänvisade till kyrkostämman, förändrar väl icke denna omständighet deras natur; och folkbildningen är väl icke endast en kyrklig angelägenhet. Om än det kyrkliga ingår såsom en väsendtlig sak deri, så utgör det dock ingalunda allt; snarare kan man väl säga att de världsliga momenten deri äro öfvervägande. Om man, såsom motionären föreslagit, undantager allt som rör det kyrkliga i folkskolan, så förstår jag icke huru något giltigt skäl kan åberopas mot motionären i detta afseende. Vi hafva ju gamla stadganden, enligt hvilka främmande trosbe-

kännare förut tillåtits att deltaga i öfverläggningarne rörande folkskolans angelägenheter, och det är således ett steg tillbaka vi i detta afseende på sednare åren gjort i stället för ett framåtskridande. I det undantag motionären gjort med afseende på uteslutande af alla folkskolans angelägenheter, som röra religionen, ligger för öfrigt en sådan inskränkning, att man kan undantaga nästan allt utom budgetens fastställande, såsom t. ex. utnämmandet af folkskolelärare, skolråd o. s. v. Det återstår således, såsom sagdt, föga mera än budgetens bestämmande, och det kan väl icke vara mer än billigt, att den som skall betala också får vara med om att bestämma utgifterna. Det är på dessa skäl, som jag vågar hemställa det herrarne behagade bifalla Herr Walldén's motion i hvad folkskolan angår.

Herr Kolmodin: Denna fråga är genom Första Kammarens beslut redan afgjord, och det kan således icke vara skäl att ingå i någon synnerligt vidlyftig behandling af densamma. Jag skulle icke alls hafva upptagit tiden med att yttra mig i detta ämne, om jag ej haft ett par ord att tillägga rörande det sätt till lösning af de kyrkliga frågorna i vårt land, som förekomma mig såsom det enda antagliga. Jag kan nemligen på intet vis godkänna den utgångspunkt, herr Walldén valt uti sin här föreliggande motion.

Herr Carlén har mycket riktigt visat, att förslaget består af tvänne delar, och om den första har såväl Lag-Utskottet som nämnde ärade talare yttrat sig så fullständigt, att jag, i betraktande derjemte af befintliga förhållanden, ej tror, det man från något håll har att befara synnerligen stort understöd för densamma. Det är nemligen klart, att detta förslag, som väl för det närvarande endast berör några få kommuner inom landets större städer, skall få en väsendtligt större betydelse om en *verklig* dissenterlag, sådan den länge varit påtänkt och bearbetad, kommer till stånd. Då skall den föreslagna lagstiftningens verkningar komma att få en helt annan utsträckning än för närvarande. Herr Walldén har talat om 1860 års dissenterlag. Denna Kongl. förordning är dock ingenting annat än ett slags toleransedikt rörande "villfarande" och "affällingar". Såsom en dissenterlag i egentlig mening kan den icke betraktas. Att således under närvarande förhållanden, då man verkligen kan förvänta att en dissenterlag snart nog skall blifva genomförd, företaga en lagstiftning, hvars portée man ej kan beräkna, vore, lindrigast sagdt, ett vågspele. Man löper dessutom hela risken utan motsvarande vinst; emedan den föreslagna förändringen väl svårigen skall kunna leda till det mål, motionären med densamma afsett, d. v. s. till lösningen af den kyrkliga frågan i vårt land. Kunde den lösas på det enkla sätt, Herr Walldén föreslagit, vore hans motion ett verkligt Columbi-ägg, och man måste undra öfver, att ingen förut funnit på denna utväg.

Motionären yttrade, att den förutsättning, att kyrkan verkligen innefattade statens samtliga medlemmar, hvilken rättfärdigade allas beskattande för dess ändamål, numera bortfallit. Herr Carlén har deremot mycket riktigt visat, att den förutsättning, som betingar beskattningen och är en helt annan än den nyss uppgifna, står kvar. Man skref visserligen för 200 år sedan i lagen, att alla Sveriges innebyggare skulle hafva *en* tro,

men man visste alltför väl och det af daglig erfarenhet, att förhållandet ej var sådant. Staten har numera erkänt, huru saken rätteligen står, eller att Svea rike verkligen hyser medborgare, som ej godkänna statskyrkans lärouppfattning; men statskyrkobegreppet, d. v. s. den uppfattning att staten måste för sina ändamål underhålla en kyrka, hvars lag och ordning den väsendtligen bestämmer, det står qvar till hela sin betydelse. För min del har jag många gånger förklaradt, att jag ej beundrar den stela form, hvarunder denna institution framträder hos oss; men dess tillvaro måste jag erkänna. Förbise vi denna, skola vi ovillkorligen råka in i svårigheter, som ännu mer skola förvirra den förut oklara ställningen. I sammanhang härmed ber jag att få något rätta den skilnad, motionären uppdragit mellan statens och kommunernas bidrag till kyrkan. "De förra, säger han, beviljas af Riksdagen och skola utgöras af alla medborgare; de sednare åter bestämmas å kyrkostämmorna och böra derföre rättvisligen erläggas endast af församlingarnes verkliga medlemmar." Jag hänvisar blott till den genom båda statsmakternas beslut fastställda löne-regleringsförordningen, enligt hvilken kommunernas bidrag bestämmas af en särskild nämnd, hvars ordförande Kongl. Maj:t nämner och hvars beslut skola af samma höga myndighet pröfvas och fastställas. Afgifterna bero således ej på kyrkostämmobeslut, utan bestämmas under förhållanden, som gifva dem en påtaglig karakter af statsskatt.

Men älven om en dissenterlag aldrig kommer att införas, så kunde dock betydelsen af den föreslagna lagstiftningen ökas genom en enkel utveckling af den grundsats, som ligger i densamma. Motionären vill nu befria dissenters från att till kyrkan erlægga afgifter för vissa slag af beskattningsföremål. Är principen, att de skola befrias, en gång erkänd, så skall den utan tvifvel sjelfmakt arbeta sig fram, till dess den gjort sig gällande i hela sin konsekvens.

Nu må emellertid den brist i fastställda lönekonventioner, som sålunda uppkommer, vara större eller mindre; så blir frågan, huru den skall fyllas. Motionären har nyss svarat: "genom statens mellankomst." Detta synes ock vara naturligt; ty ej bör man af ren omsorg för dissenters glömma bort att förbarma sig öfver den lutherska kyrkans medlemmar, så prester som åhörare. Måne staten är villig att meddela sålunda behöfliga bidrag, och, om så är, måne man ej derigenom ännu mer hopknyter statens och kyrkans angelägenheter, än de förut äro? På den förra frågan tror jag mig kunna svara: nej, men skulle jag i detta fall misstaga mig, så kan jag till den sednare med så mycket större visshet svara: ja. För hvarje sådant bidrag skall ett nytt band uppstå emellan stat och kyrka och en ny svårighet bildas för reglerandet af förhållandena dem emellan. Ingen, som älskar kyrklig frihet och utveckling, kan derföre förorda motionärens förslag under nuvarande förhållanden. Han anser det sjelf för den minst viktiga delen af motionen. Jag delar hans uppfattning i detta afseende; ty hela saken är i sjelfva verket en penningefråga.

Annorlunda är det med motionens andra del; den gäller lifvet. Jag skulle således efter det gamla ordspråket: "skona lifvet och taga penningarne", mycket hellre gå motionären till mötes i det förra afscendet, än i den här framställda fordringen på rösträtt för dissenters å lutherska

församlingens kyrkostämmor. Detta är en principfråga, som gäller hvarje kyrka, och yrkandet står i direkt strid med en af religionsfrihetens första grundsatser, enligt hvilken hvarje religionssamfund, oförhindradt af alla andra, bör få ordna sina församlingsangelägenheter. En högtärad talare, som tillika är reservant mot Lag-Utskottets betänkande, har yttrat, att vi genom 1862 års kommunallag tagit ett steg tillbaka, då vi beröfvade främmande bekännare deras förut bestående rätt, att deltaga i folkskolans angelägenheter. Jag anser åter detta särskiljande af de kyrkliga och borgerliga områdena, som då egde rum, vara ett stort steg framåt; emedan man endast på den vägen kan främja den religiösa frihetens sak. Den ärade motionären hänvisade till vår ännu gällande prestvals-förordning. De krafter, som enligt den verka vid prestval äro: "mantal, brännugnar, glaspotter m. m.". På grund af innehafvandet af dessa herrligheter får man vid val af församlingslärare inom svensk-lutherska kyrkan afgifva sin röst, antingen man är lutheran, katolik, anglikan eller baptist. Detta är ett äkta statskyrkligt drag, som, för bevarande af den yttre enheten, trampar hela betydelsen af den inre under fötterna. Motionären förklarade också sjelf, att denna förordning innebure allt för stora medgifvanden åt de främmande bekännarne. Kan ej detsamma sägas om hans eget förslag? Imbär detta ej helt enkelt en retrograd rörelse i fullkomligt statskyrklig riktning?

Vill man en reform i verklig mening, så är metoden ganska enkel. Man öfverflyttar då folkskolan och dess angelägenheter från det kyrkliga området till det borgerliga, d. v. s. från kyrkostämman till kommunalstämman. Vill eller kan man ej detta, så måste man låta hela saken vara sådan den är. Att söka målet medelst våldförande af en ytterst viktig princip, är naturligtvis ej tillåtet. För min del tror jag visst icke, att folkskolan kan underkastas en dylik flyttning. Den har vunnit svenska folkets intresse och kärlek företrädesvis såsom en religiös undervisningsanstalt, den utveckling, som sedermera inträdt, har ej utplånat denna dess grundkarakter, och jag vill hoppas, att denna skall bestå under hela folkskolans framtida utveckling. För närvarande är det visst, att hvarje kyrkligt samfund, som på grund af den friaste dissenterlag kunde komma att bildas inom Sverige, skulle förbehålla sig ordnandet af folkundervisningen såsom en församlingsangelägenhet; emedan denna fordran, oberoende af den kyrkliga bekännelsen, ligger i sjelfva folkuppfattningen.

Skulle man medgifva främmande bekännare rätt att på våra kyrkostämmor deltaga i vissa frågor rörande folkskolan, hvarest skulle då gränsen uppdragas. "De skulle ej få deltaga i frågor rörande religionsundervisningen och till följd deraf icke heller i val af skollärare och skolråd," säger man. "Endast budgetfrågor skulle falla inom området för deras bedömande." Måne ej löneanslaget, på hvars belopp ofta beror möjligheten att erhålla eller bibehålla en duglig lärare, på ett särdeles betydelsefullt sätt kan beröra religionsundervisningen? På samma sätt kan anslaget till en småskola vara af stor betydelse för hela undervisningen och således äfven för den religiösa. Dessutom följa andra konsekvenser af ett sådant medgifvande, som det nu äskade. Kunna dissenters, på grund af sina bidrag, få deltaga i vissa kyrkostämmofrågor, som angå folkskolan; så böra de ej heller uteslutas ifrån andra, hvilka röra för den egentliga

religionsvården fullt så likgiltiga saker, t. ex. alla frågor, som gälla boställsbyggnaderna å prestgårdarne. Icke kan jag anse dessa vara mera heliga än folkskolan. Säkert är emellertid, att, om presten och skolläraren blifva utan tak öfver hufvudet, sådant kan hafva ett högst betänkligt inflytande på religionsundervisningen inom en församling. Detta vill med andra ord säga, att här ej gifves något neutralt område, hvadan motionärens förslag, om det antoges, skulle blifva en källa till otaliga tvister. Lutherska kyrkans medlemmar skulle söka att visa, det alla frågor berörde religionen, medan dissenter å andra sidan i de flesta skulle se rent borgerliga angelägenheter.

Må vi i detta fall låta erfarenheten lära oss. De rörelser, som dels i baptistisk dels i metodistisk riktning genomgått vår kyrka, hafva lemnat materialier till ett bedömande af sådana frågor, som den föreliggande. Dessa separatister fattade mycket väl folkskolans betydelse och på hvarje ort, der det lät sig göra, anlade de en privatskola till täflan med den vanliga distriktskolan. De hade derved rösträtten på kyrkostämman i behåll, och hvem kan undra, om de ej med kärlek omfattade en skola, hvilken de ansågo för ett villfarelsens hem, medan de på allt sätt sökte att intressera både föräldrar och barn för den mycket kära privatskolan? De hoppades på detta sätt att vinna både samtid och framtid för den, efter deras mening, goda saken.

I det anförda fallet kunde detta missförhållande ej undvikas. Skulle det emellertid vara skäl att för all framtid legalisera ett dylikt tillstånd. Om en dissenterlag infördes, och den kyrkliga sändring, som faktiskt förefinnes i mer än en riktning, antog en bestämd och ordnad form, hvad skulle man säga om en lagstiftning, som på många ställen lade afgörandet af flera, för den lutherska kyrkan viktiga, församlingsfrågor i främmande trosbekännares händer? Redan nu skulle detta inträffa på åtskilliga ställen. För hvar och en, som rätt fattar, huru nära budgetförslaget för en folkskola sammanhänger med beskaffenheten af den undervisning, som kan åstadkommas, måste en dylik lagstiftning synas oantaglig, och den skulle tillika blifva ett förlamande slag för alla dem, som arbeta i intresset af en sann kyrkofrihet.

Jag har nu tagit mig friheten att kritisera det förslag till lösning af den stora frågan, som den ärade motionären välvilligt framlagt och med mycken talang försvarat. Till mig kan följaktligen med allt fog ställas den frågan: "huru tror ni sjelf att lösningen bör sökas? På ett alldeles motsatt sätt mot motionärens. Vi skola börja med att befria de främmande bekännarne ej från afgifter utan från tvång. Detta kan endast ske genom en dissenterlag, som innehåller enkla och bestämda stadganden för församlingars bildande och tillika åt den enskilde inrymmer en vida större grad af frihet på det religiösa området, än han för närvarande har.

Allt ifrån den nya representationens tillkomst har denna fråga varit bearbetad; den väcktes äfven vid 1868 års kyrkomöte; men ännu väntar den på sin slutliga lösning. Ett stort steg framåt togs dock vid 1869 års riksdag, då Lag-Utskottet afgaf ett fullständigt förslag till dissenterlag, som efter behörig pröfning af Riksdagen antogs. Då emellertid icke något kyrkomöte sammanträdde emellan riksdagarne, och förslaget således ej kunde föreläggas nämnda församling till granskning i de delar, som till-

hörde dess behandling, så förklarade regeringen, att förslaget ej kunde bifallas. I det antydda förhållandet med kyrkomötet låg, så vidt man kunde finna, det enda skälet till Kongl. Maj:ts afslag.

På grund af allt detta synes mig tiden snart inne att börja arbetet på nytt. År 1873 hafva vi åter kyrkomöte; och jag vågar taga för gifvet, att någon bland dem, som vid nästa riksdag komma att intaga en plats i denna kammare, skall upptaga det förra förslaget eller framlägga ett bättre, om så ske kan. Det lider ock intet tvifvel, att denna framställning då skall röna samma framgång som år 1869. Riksdagens förslag skall då af regeringen, hvars ställning till frågan säkerligen skall befinnas förändrad, kunna framläggas för kyrkomötet. Man eger ej rätt att frukta, det kyrkans målsmän, som framför andra böra fatta sakens vikt, ej skola göra allt för att befordra dess framgång och dymedelst medverka till ordnandet af förhållanden, som ej längre kunna lemnas oordnade.

Sedan dissenters ställning till staten sålunda blifvit bestämd, synes mig tiden vara inne att tillse, huru sjelfva statskyrkan må inrättas för att under de nya förhållandena blifva, hvad den, trots allt befogadt och obefogadt klander, varit och ännu i väsendtlig mån är, en svensk folk-kyrka. Man kan då till någon del beräkna de täflande krafter, bredvid hvilka den skall verka, och de omständigheter, under hvilka den skall bestå sitt prof.

Det är således ej till någon aflägsen framtid jag hänvisar dem, som intressera sig för de stora kyrkliga frågorna; med den 15 Januari nästkommande år börjar arbetstiden för dem, som här *kunna* och *vilja* verka för den goda sakens framgång. Det är ej minst för att få uttala detta, som jag begärt ordet i dag. Det sagda må allraförst gälla såsom en förklaring, hvarföre jag ej under de trenne sistförflutna åren tagit ett enda steg för att befordra lösningen af en fråga, som för mig innebär vida mer intresse än någon annan. Orsaken har varit den, att hvarje försök synt mig fåfängt, så länge den enda väg, på hvilken en verklig framgång kunde vinnas, var ohjelpigen stängd. Mina ord må också gälla såsom en uppmaning till dem, som nästa år komma att intaga dessa platser, att behjerta saken och begagna den tjenliga tidpunkten. Det kan väl aldrig tillräknas mig såsom en förmätenhet, att jag försöker lägga andra på hjertat något, som för mig sjelf eger ett så högt intresse.

Då jag ej kan finna, att motionärens förslag kan leda till det mål, dit jag syftar, utan måste antaga, att det snarare skall bidraga att än mer förvärra förut intrasslade förhållanden, så får jag härmed yrka bifall till Lag-Utskottets betänkande.

Herr Rundgren: Såvidt jag kan förstå, har den föregående talaren försökt leda frågan in på ett område, dit den icke hör. Det kan visserligen vara rätt intressant att erfara den ärade talarens åsigt i afseende på statskyrkans och icke statskyrkans framtid, men jag kan icke förstå hvad detta egentligen har med nu omhandlade fråga att skaffa. Jag vill derföre endast hålla mig till hvad som är föremål för motionen och Lag-Utskottets utlåtande.

I afseende på den första delen af motionärens framställning, förefaller det

det mig som om Lag-Utskottet temligen uttömmande hade framlagt de skäl, som tala deremot; och då jag för öfrigt är öfvertygad att inom denna Kammare pluraliteten delar de af Lag-Utskottet uttalade åsigt, vill jag icke särskildt inlåta mig på denna del af frågan. Långt vigtigare än frågan om främmande trosbekännares deltagande eller icke i afgifterna till svenska statskyrkan, anser jag motionens andra del, hvilken vunnit understöd af tvänne reservanter, de der förklara sig, "såvidt de kunna förstå, icke se det ringaste hinder i att gå in på det gjorda yrkandet om rättighet för främmande trosbekännare att deltaga i beslut om alla sådana folkskoleangelägenheter, som icke angå religionsundervisning." Mig förefaller, som om denna sak icke blifvit rätt klart sedd från reservanternes sida. Man kan väl eljest i sjelfva verket icke tänka sig någon större motsägelse än den, att på statskyrkans kyrkostämmor främmande trosbekännare skola hafva rätt att deltaga i öfverläggningarne och besluten. Då lagstiftningen i afseende på främmande trosbekännare, enligt hvad seduare årens föreskrifter gifva vid handen, öfvergått så bestämdt på toleransens sida, måste man väl erkänna det vara en billig begäran och en ovillkorlig rättighet jemväl för statskyrkan, att så mycken tolerans från dessa främmande trosbekännare visas mot densamma, att de icke ens i sina tankar hafva det ringaste anspråk på att få deltaga i de stämmor, der öfverläggningar förekomma just om kyrkans angelägenheter. Och då, såsom förhållandena nu äro, efter skiljandet emellan de ärenden, som tillhöra kyrkostämman, och dem, som tillhöra kommunalstämman, man genom lagstiftningen har bestämt gränsen emellan dessa båda områden, torde det väl böra medgifvas, att, så länge denna lagstiftning eger bestånd — således så länge ännu folkskolans angelägenheter tillhöra det kyrkliga området — så länge kunna dessa angelägenheter icke betraktas såsom sådana världsliga angelägenheter, med afseende å hvilka man bör åt främmande trosbekännare inrymma rättighet att utöfva inflytande.

Man har i viss mån sökt förvandla folkskolans angelägenheter till världsliga på det sätt, att man vill skilja frågorna om religionsundervisning derifrån, och man har derigenom trott sig ställa folkskolefrågan på en rent världslig grund. Men så länge vår lagstiftning är sådan den är, lärer det väl vara omöjligt att skilja emellan dessa tvänne saker, nemligen emellan den religiösa och den världsliga sidan deraf. Det är nemligen i detta hänseende alldeles klart och tydligt, att, så länge folkskolan står under kyrklig uppsigt och kyrkliga bestämmelser, den religiösa frågan har så hufvudsaklig och väsendtlig vikt i afseende på folkskoleundervisningen att det knappt är tänkbart att kunna uppdraga en skilnad emellan rådpläggningar rörande den ena eller andra sidan af folkskolan. Jag tror derföre, att ett ganska väsendtligt hinder mot förslaget ligger just i den närvarande lagstiftningen, äfvensom, hvilket troligtvis icke kan af någon vederläggas, man icke gerna kan finna någon starkare motsägelse än den att främmande trosbekännare på evangelisk-lutherska kyrkostämmor skola deltaga i öfverläggningar och beslut. Att för öfrigt föra denna fråga längre eller gifva den större dimensioner än hvad den har enligt motionärens framställning, tror jag icke vara till något gagn. Jag inskränker mig derföre att, på grund af dels hvad Lag-Utskottet yttrat och dels

hvad jag haft äran anföra, anhålla om bifall till Lag-Utskottets afstyrkande hemställan.

Öfverläggningen var slutad. Utlåtandet bifölls.

§ 9.

Föredrogos och bifölls Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts betänkande N:o 11 (i samlingen N:o 26), i anledning af väckt motion derom, att kronolägenhets lösen eller omföring till skatte skall genom kungörelse i kyrkorna offentliggöras; kommande, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdagsordningen, detta beslut, genom utdrag af protokollet, att Medkammaren delgifvas

§ 10.

Vid föredragning af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 8. angående allmänna bevillningen, blef

Punkten 1.

Lagd till handlingarne.

Punkt 2.

Bifölls.

Vid *punkten 3* anfördes af:

Herr Hægermarck: Jag kan för min del, icke godkänna ifrågasvarande förslag, och det synes mig vara en högst besynnerlig omständighet, som framkallat detsamma. Motionären har nemligen, såsom anledning till motionen, uppgifvit, att olika åsikter gjort sig gällande i fråga om fastighetsbevillnings påförande för de vid enskilda jernvägarne befintliga stationshus. Att olika åsikter härom kunnat uppkomma, finner jag ganska underligt. Åtminstone har inom den ort, jag tillhör, under de sednaste tio åren, eller sedan nu gällande bevillningsgrunder började tillämpas någon tveksamhet härutiinnan, aldrig försports, lika litet som jag hört någon klagan från Gefle—Dala jernvägsbolags sida deröfver, att det fått sig bevillning påford för stationshusen vid denna jernväg. Det förefaller mig också, som skulle antagande af Utskottets förslag snarare föranleda tvetydighet vid bevillningsstadgans tillämpning i åtskilliga fall, än gifva stadgan tydlighet. Om stationshus vid enskilda jernvägar skulle befrias från bevillning, borde väl förhållandet vara detsamma med vaktstugor, men dessa byggnader finnas icke omnämnda i Utskottets förslag. Jag vet väl, att vaktstugorna vid vissa jernvägar icke kunna värderas särdeles högt, men med dessa byggnader vid Gefle—Dala-jernväg är förhållandet dock något annorlunda, och för dessa erlægges bevillning till sammanlagdt icke så ringa belopp.

En annan omständighet vill jag ock påpeka. Vid meranämnda jernvägsanläggning uppfördes, bland andra, tvänne stationshus, som sedermera befunnos vara förlagda å olämpliga platser, hvarföre två nya stationshus blefvo uppförda på andra ställen. De gamla husen stå emellertid kvar, underhållas och kallas fortfarande stationshus, ehuru de egentligen icke äro sådana utan begagnas för andra ändamål. Om jag ej misstager mig, uthyres större delen af det ena, hvilket för sin fördelaktiga och vackra belägenhets skull särdeles väl lämpar sig för sådant användande. Antages nu Utskottets förslag, kunde tvekan lätt uppstå, om jernvägsbolaget skulle befrias från bevillning äfven för dessa så kallade stationshus.

Vid jernvägsstationen i Gefle har bolaget låtit uppföra helt nära det egentliga stationshuset två andra stora hus, af hvilka det ena användes till bostad för åtskilliga vid jernvägen anställde tjenstemän och det andra är inrättadt till hôtél för resande samt till schweitzeri- och restaurationslokal. Männe bolaget på grund af det föreslagna stadgandet skulle slippa att erlægga bevillning äfven för dessa hus? Tvekan kan åtminstone uppstå derom; och säkerligen skulle det inom orten väcka uppseende inom Riksdagen fattade ett beslut, som kunde gifva anledning till en sådan befrielse. Jag vet icke om dylika förhållanden förefinnas vid andra enskilda jernvägar, men det är väl icke osannolikt att de kunna uppkomma, isynnerhet vid de många större jernvägsanläggningar, som nu förestå.

Då jag icke kan finna något skäl att på ifrågasättande sätt minska statens inkomster af bevillningen, och jag dessutom, såsom jag sagt, anser att det föreslagna stadgandet skulle göra bevillningsstadgan tvetydigare i stället för klarare, tvekar jag icke, att hos Herr Talmannen anhålla om proposition på afslag å Utskottets förevarande förslag.

Herr Almqvist: Bevillningsstadgan säger, att, om å jordegendomen finnas byggnader, som användas för annat ändamål än jordbruket tillhörande näringar, dessa byggnader skola särskildt taxeras och beskattas, hvaremot andra byggnader i afseende på taxering och beskattning inbegripas under den jordegendom, hvarå de äro uppförda. I öfverensstämmelse härmed har det synts Utskottet klart, att, då en jernvägsanläggning väl icke kan antagas afse annat ändamål än den rörelse, som beräknas kunna å jernvägen underhållas, samt de stationshus, hvilka uppföras vid jernvägen äro oundgängliga för denna rörelse, stationshusen också borde hänföras under samma stadgande i Bevillnings-förordningen, som gäller om sjelfva jernvägen.

Den föregående ärade talaren har -- under förmälan, hurusom vid Gefle--Dala jernväg några byggnader, som uppförts till stationshus men numera icke användas för sådant ändamål, dock fortfarande underhöllas af jernvägsbolaget och plägade benämnas stationshus -- yttrat farhåga, att berörda byggnader skulle kunna på grund af det föreslagna stadgandet undantagas från sådan egendom, derfor bevillning bör erläggas. Jag kan icke tro, att någon taxeringskomité skulle hylla en sådan uppfattning, utan är öfvertygad, att hvarje dylik komité skulle betrakta omförmälda byggnader såsom numera fristående, af jernvägsanläggningen oberoende hus och således åsätta dem bevillningstaxering efter deras värde.

Vidare har den ärade talaren anmärkt, att ett af förenämnde jern-

vägsbolag vid stationen i Gefle uppfördt hus användes för bedrifvande af värdshusrörelse. Detta kan vara ett anmärkningsvärdt förhållande, om värdshusrörelsen bedrifves i större utsträckning än som är nödvändigt, för att resande, under väntan på bantågs afgang, skola kunna på stället erhålla mat. Är värdshusrörelsen icke mera omfattande, än för detta ändamål erfordras, synes denna således för jernvägsresandes behof helt och hållet använda byggnad med skäl kunna anses nödig för jernvägstrafiken och tillhörande stationshusen. Begagnas åter denna byggnad såsom allmänt hôtél och bedrifves der utskänkning och värdshusrörelse i stor skala, så föreställer jag mig att taxeringskomitén skulle finna densamma icke kunna hänföras till begreppet stationshus utan uppföra den till särskild taxering och bevillning.

Föregående talaren uppgaf äfven, att stationshusen vid Gefle—Dala jernväg vore särskildt taxerade och underkastade bevillning. Då man nu vet, att vid andra enskilda jernvägar ett motsatt förhållande eger rum, så synes häraf tydligt framgå behöfvat af ett bestämdt stadgande i detta hänseende. Jag för min del tror, att Utskottets åsigt i denna punkt är riktig och yrkar därför bifall till föreliggande förslag. Men skulle Kam-maren, mot hvad jag förmodar och hoppas, icke anse sig kunna lemna bifall dertill, så synes mig att ett särskildt stadgande berde i Bevillnings-förordningen införas derom, att jernvägsbolag skall påföras bevillning för stationshus.

Herr Lambert: Bevillnings-Utskottet har på så goda grunder tillstyrkt bifall till min ifrågavarande motion, att jag knappt trott, att någon skulle uppträda för att bekämpa Utskottets förslag. Det torde kunna anses både rättvist och billigt, att stationshus, som obestriddligen utgöra en del af sjelfva jernvägsanläggningen, befrias från bevillning på samma grund som jernvägsbyggnaden i öfrigt. Om man derjemte betänker de stora fördelar, enskilda jernvägsanläggningar bereda staten och allmänheten, så torde man finna, att goda grunder tala för införande af det föreslagna stadgandet.

Jag anhåller, att Kam-maren behagade bifalla Utskottets betänkande.

Herr Magnus Jonsson: Då jag i denna fråga hyser olika åsichter mot Bevillnings-Utskottet, får jag i likhet med Herr Hægernarck yrka afslag å den nu föredragna punkten i betänkandet. Jag gör det så mycket heldre, som jag icke kan finna annat än att, på samma sätt som vissa bolag, såväl som enskilda personer, nedlägga beskattbara kapitaler i byg-gandet af manufakturverk och dylikt för att deraf skörda påräknad vinst, så uppföra jernvägsbolagen sina stationshus för samma ändamål. Om jernvägsbolag befriades från bevillning för sina stationshus, skulle dessutom inträffa den ledsamma följden, att många kommuner, der bolaget med en ganska stor arbetspersonal drefve sin rörelse, icke finge af bolaget uppbära det ringaste bidrag till underhåll för bolagets egna, till fattigvårds-understöd berättigade och behöfvande personer.

Jag slutar med att upprepa mitt yrkande om afslag å den i betänkandet föredragna punkten.

Öfverläggningen var slutad och propositioner gäfvos såväl på bifall till Utskottets hemställan som på afslag derå. Sedan den förra propositionen förklarats vara med öfvervägande ja besvarad, begärdes votering.

Omröstning blef alltså företagen enligt en så lydande proposition:

Den, som bifaller hvad Bevillnings-Utskottet hemställt i tredje punkten af dess utlåtaude N:o 8.

röstar ja:

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren afslagit Utskottets ifrågavarande hemställan.

Omröstningen visade 84 ja mot 44 nej, hvadan Utskottets hemställan bifallits.

Punkterna 4 och 5.

Biföllos.

Punkten 6.

Herr Asker: Detta förslag är en gengångare från sistlidne lagtima riksdag. Det kunde ej godkännas då, och jag har i betänkandet förgäfvats sökt efter några öfvertygande skäl för dess godkännande nu. Vid föregående riksdag omfattade förslaget äfven kanalbolag, nu är det endast fråga om jernvägsbolag; men den grundsats, som för likartade beskattningsföremål endast kan delvis genomföras, är tvifvelaktig och otillförlitlig. Utskottet yttrar bland annat: "Det lär vara ostridigt, att det är med grunden för den kommunala beskattningen öfverensstämmande, att jernvägsbolag inom de kommuner, der de vid särskilda stationer drifva sin rörelse och der de för den i deras tjänst anställda personal och dess familjer draga gagn och hafva behof af de kommunala institutionerna, jemväl utgöra de på dem belöpande bidrag för upprätthållande af dessa kommunala institutioner." Det lär väl vara ostridigt, att den i jernvägsbolagets tjänst anställda personal får utgöra skatt för inkomst af kapital och arbete inom den kommun, der dessa tjenstemän hafva sin bostad; i följd hvaraf Utskottets resonnement i denna del synes mig vara af föga vikt; och beträffande Utskottets yttrande för öfrigt i denna punkt skall jag derom längre fram antyda min åsigt. Utskottet säger vidare: "Det framstår såsom en verklig orättvisa, i fråga om kommunal beskattning, att, såsom nu allmänt lär vara förhållandet, dessa bolag beskattas allenast å den ort der de hafva sin styrelse; och vid större jernvägsbyggnadsföretag, der anläggningen toge sin början å en ort, medan bolagets styrelse hade sitt säte å en annan, afsedd att utgöra jernbanans slutpunkt, skulle härigenom inträffa, att då, i mån af de särskilda bandelarnes fullbordande, dessa för trafiken öppnades, bevilning till staten så väl som kommunala

utskylder komme att påföras ett sådant bolag för den inkomst, det af trafikrörelsen å jernbanan uppbure, å en ort der denna rörelse alldeles icke bedrifves.“ Utskottet hade, såsom mig synes, haft god tid att betänka saken när sådana förhållanden kunna antagas möjliga som Utskottet här befarat. Men dessa kunna väl icke inträffa förr än ett jernvägsbolag kan få någon verklig behållning af trafiken, och jag betviflar, att ett sådant resultat uppkommer under tiden för sjelfva anläggningen. Erfarenheten har lärt oss, att jernvägar först efter flera års trafik gifva sådan inkomst att man kan säga att jernvägen lemnar en behållen vinst; och huru sanguinisk man än må vara i afseende å fördelarne af en jernvägsanläggning, så bör man dock ej föreställa sig, att endast derföre, att man har en jernväg i perspektiv eller att en eller annan bandel af en jernväg, som är under byggnad, blifvit öppnad för trafik, inkomsten af densamma genast skall blifva så stor, att den icke blott lemnar en behållen vinst för sjelfva jernvägsbolaget, utan äfven att denna vinst bör föranleda bolagets beskattning till stat och kommun. Jag betviflar, att en så gyllene tid för våra jernvägar under byggnadstiden inträffat, och några exempel derpå lära ej heller kunna anföras. Utskottet har alltså, enligt min föreställning, i de ofvannämnda raderna suarare framställt en framtidsförhoppning, än det afgifvit ett förslag som redan nu borde bifallas. Den grundsats Utskottet för öfrigt i detta betänkande framhållit utgår derifrån, att man skulle uppsåra till hvilket belopp hvarje jernvägsbolags behållna vinst uppgår vid hvar och en af de särskilda bandelarne eller stationerna. Med andra ord: denna grundsats utgår från den förutsättning, att man bör söka uppleta de punkter på hvarje enskild jernväg, hvarifrån en behållen vinst kan anses uppkomma; och i detta afseende har Utskottet bifogat vid betänkandet en tabell, som är afsedd att vara en vägledning för tanken angående dessa förhållanden. Om man kastar en blick på denna bilaga, så finner man der en station som tilldrager sig särskild uppmärksamhet: det är neuligen stationen Korsnäs på Gefle—Dala-banan. Enligt hvad Utskottet här antyder, skulle denna station komma att uppbära omkring 35 procent af hela trafikinkomsten å nyssnämnda bana. I afseende på denna beräkningsgrund tillåter jag mig framställa tvänne anmärkningar. Den ena att Utskottet härvid underlåtit taga i betraktande sådana verk och anläggningar, som tillkommit samtidigt med jernvägen eller ock sedan jernvägsanläggningen redan blifvit fullbordad. Jag vill exempelvis nämna tre sådana industriföretag vid Gefle—Dala-banan, nemligen Korsnäs Sägverksbolag samt jernförädlingsverken vid Ofvansjö och Sandviken. Dessa industriella anläggningar äro ganska betydliga, såsom bevis hvarpå jag kan upplysa, att det kapital som betingat sågverksanläggningen i Korsnäs uppgår till omkring tre millioner R:dr. De kommuner, inom hvilka dessa stora verk och inrättningar ligga, draga i kommunalt hänseende betydlig fördel af deras tillvaro. Nu skulle, derest det föreliggande förslaget bifölles, stationen Korsnäs icke blott hemta en stor inkomst af sågverksrörelsen utan äfven erhålla 35 procent af trafikinkomsten från jernvägen. Jag hemställer, om det kan anses rättvist att på detta sätt fördela trafikinkomsten mellan de särskilda kommunerna, äfven om man för öfrigt skulle kunna godkänna den grundsats, hvarpå Utskottet stöder sitt förslag. Jag åtminstone kan icke gilla ett sådant beskattningssätt.

Den andra anmärkningen, som jag tillåter mig framställa är den, att det förädlingsarbete, som föranleder trafikinkomsten på jernvägen, icke börjar vid Korsnäs, utan långt derifrån i Dalarnes och Helsinglands skogar, derifrån de huggna och till stockar förvandlade träden nedflottas på vattendragen till Korsnäs. Skall nu den princip, som Utskottet här velat framhålla, rättvisligen genomföras, så borde äfven de kommuner, som tillsläppt detta material, få delaktighet i den förmån, som man nu ensidigt vill tillägna vissa andra kommuner, och företrädesvis Korsnäs. Det är dessutom förunderligt, att man så uteslutande håller sig till jernvägsbolagen vid tillämpningen af denna grundsats. Det finnes ju många andra aktiebolag i riket, som drivas med stor vinst och hemta näringsämnen för sin förkofran från andra landsdelar. Om man på detta sätt öfverallt skall spana efter ursprunget till den ena eller andra inkomstkällan, för att derigenom bereda kommunerna andra fördelar än sådana, hvartill de må anses ostridigt berättigade, så befarar jag, att vårt beskattningsväsende snart skall införas i en labyrinth, hvarst det sedan skall blifva hardt när omöjligt att åstadkomma ordning och öfverensstämmelse. Bättre än det ofullständiga förslag, som Utskottet nu framlagt, hade varit om Utskottet föreslagit Riksdagen att aflåta en underdånig skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om förordnande för en komité af sakkunnige män, för att, efter granskning af bevillningsstadgan i sin helhet, göra de framställningar och förslag till förändringar, som kunna af förändrade tidsförhållanden framkallas.

Slutligen säger Utskottet, "att det icke har tvekat att tillstyrka bifall till motionärernes förslag, dervid Utskottet dock icke ansett lämpligt, att, såsom Herr Falk föreslagit, lemna en allmän föreskrift huru inkomsterna skola fördelas mellan de särskilda stationerna, *då för skilda fall olika grunder härfor möjligen kunna och böra tillämpas.*" Enligt min tanke utgör likväl den nyssnämnde ärade motionärens framställning i detta hänseende — så vidt man eljest vill erkänna sjelfva grundsatsen — åtminstone en vägledning för tanken huru denna fråga möjligen skulle kunna lösas; men Utskottet kastar bort hvad i sådant hänseende kunde leda till frågans ordnande, på samma gång Utskottet erkänner, att för skilda fall olika grunder vid fördelningen af den beskattningsbara inkomsten kunna och böra uppställas. Om vi slutligen kasta en blick på nästföljande sjunde punkt af betänkandet, visar sig att Utskottet derstädes helt enkelt föreslår, "att vinsten bör fördelas på hvar och ett af bolagets särskilda kontor eller stationer". Men *huru* denna vinst skall fördelas och *efter hvilka grunder* denna fördelning skall ske — detta lemnar Utskottet åt den godtyckliga pröfningen efter omständigheterna. Jag hemställer till Herrarnes eget bedömande, derest pröfningen af en så vigtig fråga öfverlemnades till de särskilda jernvägstyrelserna, om icke sådant skulle leda till ändlösa tvister mellan kommunerna och bolagen. För min del kan jag åtminstone icke finna, att Utskottets nu förevarande förslag har större berättigande för sig att blifva godkändt, än det förslag i samma fråga, som vid sistlidne lagtima riksdag förkastades; och jag tillåter mig derfore hos Herr Talmannen vördsamt anhålla om proposition å afslag beträffande Utskottets hemställan i denna punkt.

Friherre Fock: Här inträffar det egendomliga förhållandet, att motionären och den ärade representant, som sednast hade ordet, händelsevis hafva sina bostäder i hvar sin ända af en bland de jernvägar, för hvilka det nu föreslagna stadgandet skulle komma att ega tillämpning, och dessa båda Herrar hafva äfven i denna fråga uppträdt med hvarandra fullkomligt motsatta åsigtter. Jag, som är representant från ett samhälle, hvilket ej beröres af någon dylik jernväg, och som derjemte har förtroendet att vara ledamot af Bevillnings-Utskottet, anhåller nu att få yttra några ord till stöd för Utskottets hemställan i denna fråga.

De anmärkningar, som mot Utskottets förslag blifvit framställda, kunna ordnas i tvänne klasser, såsom riktade dels mot förslagets billighet och befogenhet och dels mot sjelfva tillämpningen af detsamma. Jag skall först något yttra mig om befogenheten.

Såsom vi veta, är vår kommunalbeskattning i högst väsendtlig mån grundad på allmänna bevillningen, sålunda att kommunens inkomster bestämmas med hänsyn till denna. Dessa kommunens inkomster skola användas till dess fattigvård, skolvård och sjukvård med flera utgifter; och derföre är det äfven gällande såsom en regel, att hvarje företag inom kommunen, som kan gifva anledning till en förökning af kommunens utgifter i detta hänseende, äfven skall bidra till utgifternas betäckande. Nu läser det icke kunna bestridas att ju en jernvägsstation med dess trafik och personal, dessa må vara större eller mindre, måste komma att i viss mån betunga den kommunala fattigvården, skolvården och sjukvården, samt att följaktligen, såsom en ren konsekvens häraf, både billighet och rättvisa fordra, att äfven från dessa stationer kommunen i och för sina utgifters bestridande skall erhålla bidrag. Man har sagt, att det icke är så brådt med denna sak, utan att man kan se tiden an, till dess de stora vinsterna uppkomma på jernvägsföretagen. Men dessa vinster finnas ju redan; jernvägarne gifva ju redan behållningar, och det är just nu fråga om den bevillning, som bör utgå på grund af de inkomster jernvägarne gifva. Är det åter så, att de icke lemna någon behållen inkomst, så hafva de ej heller såsom beskattningsföremål något värde för de särskilda kommunerna, genom hvilka de gå. Man har här tagit exempel från jernvägsstationen Korsnäs på Gefle-Falu-banan, och man har omnämnt de stora sågverk, som der finnas, och hvilka åläggas bidra till fyllande af de kommunala behofven. Ja, det är mycket riktigt; men en sådan skyldighet åläge ju dessa sågverk, äfven om icke någon jernväg finnes inom dessa kommuner. Detta är således helt och hållet en sak för sig sjelf och hvilken ej har att göra med den nu förevarande frågan.

Man har äfven sagt, att dessa bolag fingo börja sitt arbete långt bort i Dalarnes och Helsinglands skogar; detta bestrider jag visst ej, men icke heller härom är nu någon fråga, utan endast om jernvägsbolaget, om Korsnäs eller hvilken annan station som helst, om der för bolagets räkning anställd personal samt om de anspråk på bidrag till kommunens egna behof, som kommunen må anses berättigad framställa. Likaså har blifvit anmärkt, att Utskottets förslag vore allt för litet omfattande, enär det endast afser jernvägsbolag och icke tillika berör andra bolag. Härvid får jag erinra, att, då Bevillnings-Utskottet vid nästlidne lagtima riksdag framlade ett förslag i detta afseende, hvilket omfattade både jernvägs-

och kanalbolag, Utskottet möttes af den anmärkning, att förslaget borde inskränkas endast till jernvägsbolag. Utskottet har nu, såsom det synes, tagit denna anmärkning *ad notam* och inskränkt förslaget till jernvägsbolag, för hvilka Utskottet ansett förändringen vara mest behöflig.

Hvad ytterligare befogenheten beträffar, så kan det verkligen inträffa, att jernvägar blifva anlagda och gifva större eller mindre inkomster, men att dessa inkomster blifva taxerade inom en kommun, som icke i någon enda punkt beröres af jernbanan. Jag tror för min del att tiden nu är inne och väl vald för åstadkommande af rättelse härutinnan; hvaremot det, enligt min tanke, kan blifva ganska svårt att erhålla en sådan, sedan en större del af dessa jernvägsanläggningar blifvit verkställd och de stora vinsterna börjat visa sig. Då kan det verkligen blifva svårare att, i detta afseende göra modifikationer, hvilka deremot för närvarande temligen lätt kunna åvägabringas.

Sntligen har äfven blifvit sagdt, att förslaget skulle komma att medföra särdeles stora praktiska svårigheter vid dess tillämpning. Att några sådana kunna uppstå är väl möjligt; men det synes vara tydligt att för hvarje ändamålsenligt ordnande af jernvägstrafiken är det alldeles nödvändigt och hör till god ordning och reda att hafva bokföringssättet i sådant skick, att det tydligen angifver inkomsterna vid hvarje särskild station. Är detta fallet, så förfalla äfven i högst väsendtlig grad de svårigheter som man i detta afseende befarat. Sådant har ju gått för sig i afseende å bankbolag, hvilka hafva särskilda kontor icke blott i ett utan i flera särskilda län, och jag har icke hört talas om att några egentliga svårigheter uppstått vid genomförandet af denna förändring derstädes. Vid sådant förhållande torde det, med anlitande af god vilja, äfven gå för sig i det fall hvarom nu fråga² är.

I betraktande af den utgång denna fråga vid förra riksdagen erhöi inom denna Kammare, tviflar jag ej heller nu om frågans framgång härstädes denna gång, hvarföre jag ock, utan att vidare orda i saken, inskränker mig till att vördsamt anhålla det Kammaren behagade till den nu föredragna punkten lemna sitt bifall.

Med Friherre Fock instämde Herr *Fredriksson*.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! Den föreliggande frågan är så rättvis och billig, att jag verkligen hade trott, att ingen i denna Kammare skulle motsätta sig densamma. Då nu moiståndet är af föregående talaren vederlagdt, ber jag endast få tillkännagifva, att jag för min del yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Falk: Baron Fock har så fullständigt vederlagt de af den förste talaren i ämnet mot Utskottets förslag framställda invändningar, att jag tinner mig hafva föga att tillägga. Förste talaren sade, att detta förslag vore en gengångare från sistförflutna lagtima riksdag. Detta är sant; och det kommer att förblifva en gengångare, till dess det antages, ty förslagens antagande är blott en tidsfråga, som icke låter afvisa sig utan kommer att kräfva sin lösning, tills den blir gifven. Derom är jag fullt öfvertygad.

Jag beder äfven att få fästa samma ärade talares uppmärksamhet

derpå, att nu ifrågavarande förslag, om detsamma antages, i framtiden skulle kunna komma att i icke ringa mån lända äfven Gefle kommun till fördel. Det kan nemligen lätt hända att Bergslagernas jernvägsaktiebolag, hvars styrelse har sitt säte i Göteborg, kunde finna med sin fördel öfverensstämmande att inköpa en så stor del aktier i Gefle—Dala jernväg, att vid en blifvande bolagsstämma beslut kan komma att fattas om sistnämnda jernvägs sammansläende med Bergslagernas och dess ställande under samma styrelse; Göteborgs kommun skulle då, om detta förslag faller, komma att uppbära kommunalskatt af vinsten icke allenast å Falu—Kilsbanan med dess bibanor, utan äfven Gefle—Dala jernväg; och jag undrar om icke den högt ärade representanten från Gefle *då* skulle anse det rättvist och för Gefle kommun nyttigt att densamma fortfarande finge uppbära kommunalskatt för de 48 % som i det närmaste befunnits utgöra årliga vinsten af jernvägsrörelsen vid Gefle station. Jag yrkar bifall till Utskottets betänkande i denna del.

Herr Edström: Jag erkänner mig till att i allo instämma i det anförande, som nyss af Friherre Fock afgifvits.

Herr Gumælius: Om än, såsom representanten från Falun yttrade, det skulle vara godt för Gefle, att denna fråga blefve löst i en sådan riktning som representanten från Gefle icke önskar — ett spörsmål, som egentligen icke hör hit — så tror jag, att den i alla händelser ej bör lösas på det sätt som Utskottet nu föreslagit, ty jag finner frågan ej ännu vara tillräckligt utredd. Skulle man fortgå på den bana, som börjades med att beskatta bankbolag, der de hafva särskilda kontor, och hvarpå man nu vill, i fråga om jernvägar, uttaga det andra steget, så skulle detta leda till en hel mängd förvecklingar och svårigheter. Vid fullföljande af denna beskattningsfördelning kommer man exempelvis derhän att finna sig följdriktigt böra låta tidningen Aftonbladet — som visserligen ej har så synnerligt stora inkomster på grund af dess spridning här i hufvudstaden, utan fastmer till följd af det vida större antal exemplar af detsamma, som lär säljas i de olika delarne af riket — därför åläggas bevilhning inom alla de olika kommuner, der postanstalter för detsamma uppbära någon större eller mindre intägt. Kunde nu detta leda derhän, att Aftonbladets och, på likartade grunder, andra tidningars spridning inom särskilda kommuner väsendtligen främjades genom dessas nitälskan för kommunalinkomsternas ökande, vore detta nu visserligen en god sak; men det torde dock få medgifvas, att en dylik åtgärd innebär en påtaglig orimlighet och skulle försaka ett oändligt trassel och bråk, öfvervägande hvad derpå vore att vinna.

Emellertid medgifver jag, att frågan, för ögonblicket begränsad till jernvägarne, är af mycken vigt och väl förtjenar, att man sträfvar att vinna dess nöjaktiga lösning; men det förslag, som nu föreligger, synes mig ej fullt tillfredsställande.

Låtom oss antaga, att vi hafva några enskilda jernvägar hvilka på det hela taget ännu gå med förlust, om än någon eller några stationer bära sig -- och sådant lärers väl i allmänhet förhållandet vara med alla jernvägar under den första tiden efter deras anläggning. Somliga stationer gifva exempelvis ej mer än 3 eller 4 procent, under det att deremot

andra stationers trafikinkomst uppgår till 6 eller 8 procent å anläggningskostnaden, som till äfventyrs förräntas och amorteras med en sammanlagd annuitet af 7 procent, deraf 5 procent utgöra ränta. Då bära sig icke de förra stationerna, hvaremot de sednare ge öfverskott öfver räntan, ehuru visserligen ingen utdelning. Skulle det väl då vara meningen att dessa sednare stationer skulle taxeras och betala utskylder till de kommuner, inom hvilka de äro belägna, under det att jernvägsanläggningen i sin helhet icke bär sig utan i sjelfva verket går med förlust? Denna fråga har en ökad betydelse just nu, då flera enskilda jernvägar hålla på att anläggas.

En annan fråga är, huruvida icke, derest en enskild jernväg skall taxeras och erlägga kommunalskatt på grund af beviljning till de kommuner, som varit nog olyckliga att få densamma dragen genom sina områden, äfven statens jernvägar böra erlägga sådan skatt till de kommuner, genom hvilka desamma äro dragna.

Men det är måhända icke egentligen för sjelfva jernbanorna, utan endast för stationerna, som denna beskattning skall utgå. Det är de kommuner, hvilka fått sig sådana stationer på halsen, som nu till gengäld skola af dem få uppbära kommunalskatt. Om då t. ex. en kommun ligger mellan tvänne stationer, belägna å hvar sin sida straxt utanför gränserna af kommunen, som måhända till största delen matar dessa stationer med trafik, är det väl då billigt, att endast de båda kommunerna, hvarest stationerna äro belägna, skola uppbära hela inkomsten af dessa stationers kommunala utskylder, under det att deremot den mellanliggande kommunen, genom hvilken en god bit af banan går och der en del af dess personal är bosatt, erhåller ingenting af dessa inkomster? Sålunda vinner man icke heller på den föreslagna vägen full rättvisa, utan kommer blott till nya orättvisor, om det eljest får såsom orättvist anses, att den kommun, i hvilken jernvägsstation är inrättad, icke tillerkännes ovillkorlig rätt att derifrån erhålla skatt.

Jag skall ej anföra något vidare i denna sak, då jag anser det redan sagda innebära tillräckliga skäl för att motivera mitt yrkande om afslag å Utskottets hemställan.

Friherre Fock: Jag beder att blott i största korthet få besvara några anmärkingar af den siste talaren. Han anförde såsom ett skäl mot ifrågavarande förslag, att rörelsen å en jernväg i det hela kunde gå med förlust, under det att likväl räkenskaperna vid någon enskild station kunde utvisa behållning. I Utskottets förslag heter det emellertid, att jernvägsbolags "vinst" bör fördelas på hvar af dessa särskilda stationer. Går rörelsen i det hela med förlust, finnes icke någon vinst att fördela och då lär väl icke heller finnas någon del af vinst att vid en särskild station beskatta.

Vidare har den siste talaren anmärkt såsom en orättvisa, att, om större delen af jernvägen mellan två stationer genomlöpte en kommun, men stationerna å ömse sidor vore belägna i andra kommuner, dessa ensamma skulle erhålla skattebidrag för bolagets inkomst af rörelsen å jernvägen. Det är sannt, att enligt det föreslagna stadgandet en sådan fördel endast skulle tillfalla de kommuner, der stationerna vore belägna,

men detta just derföre, att dessa sednare kommuner måste uppbära den tunga af ökad fattigvård m. m., som genom den vid stationerna anställda personal kan föranledas.

Slutligen har den värde talaren påstått, att, om ifrågavarande stadgande gjordes gällande med afseende på enskilda jernvägar, borde det äfven tillämpas på statens. Denna idé, mina Herrar, för oss verkligen in på ett splitternytt område! Skall staten betala bevilling för sina inkomster, så bör den skatta för inkomst, icke allenast af jernvägarne utan äfven af tull-, post och telegrafverket m. m., ja följdriktigt, synes mig, erlägga bevilling för sjelfva bevillingen!

Herr Liss Olof Larsson: Jag instämmer uti hvad Friherre Fock yttrat och har föga att tillägga dertill. Jag hade för öfrigt icke trott, att ytterligare så många skäl skulle behöfva anföras i denna fråga, ty, så vidt jag kan finna, talar allt för bifall till betänkandet och nästan intet deremot.

Herr Gumélius, som yrkade afslag å Utskottets hemställan, anförde såsom hufvudskäl — såvida jag förstätt honom rätt — att, om en jernvägssträcka mellan två stationer hufvudsakligen eller till någon del faller inom en kommun, men stationerna äro belägna i två andra kommuner, dessa sistnämnda kommuner skulle i afseende på kommunalbeskattning draga fördel deraf, att bevilling påfördes jernvägsbolaget vid hvarje station, under det den tredje kommunen, genom hvilken banan löpte, icke vunne sådan fördel. Deremot tycktes samme talare icke finna någon obillighet deri, att, på sätt nu sker, blott den kommun, der jernvägsbolagets styrelse har sitt säte, får uppbära skatt för bolagets inkomst af trafiken å hela jernvägen, äfven då denna kommun icke alls beröres af jernvägen. Huru förstå denna tankegång? Mig synes, att, om det är orättvist, att icke alla de kommuner, jernvägen genomlöper, få njuta del i den för inkomsten af rörelsen utgående kommunalskatt, så blir i alla händelser orättvisan mindre, ju färre af sagde kommuner äro uteslutna från denna förmån.

Herr Gumélius anförde vidare till stöd för sin åsigt ett exempel, som syntes mig ganska kuriöst. Han sade, att en följdriktig tillämpning af grunderna i Utskottets förslag fordrade, att bevilling för inkomst af ett tidningsföretag erlades på alla de ställen, der tidningen hade prenumeranter. Med all aktning för tidningar, trodde jag dock icke, att ens den värde talaren skulle anse *läsning* af tidningar förenad med inkomst, som kan taxeras, utan jag föreställde mig, att det skulle vara tidningsutgifvarens inkomst, som skulle taxeras och för hvilken bevilling skulle erläggas. I motsatt fall skulle man ju också kunna påstå, — att icke skräddare och skomakare utan de, som köpa skor och kläder, borde skatta för inkomst af skrädderirörelsen. Så längre bättre skäl icke anföras mot betänkandet, måste jag yrka bifall dertill.

Efter denna öfverläggning blef punkten bifallen.

Punkten 7.

Bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarne.

Punkten 9.

Bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarne.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. 3 e. m., men sammankommo åter

Kl. $\frac{1}{2}$ 7 e. m.

§ 11.

Föredrogs och bifölls Lag-Utskottets utlåtande N:o 20, i anledning af väckt motion. Åsyftande rättighet för församlingarne att bestämma klockares aflöning.

§ 12.

Vid föredragning af Lag-Utskottets utlåtande N:o 21, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande stadganden i fråga om skyldighet att bygga och underhålla vägar och broar, anförde, sedan

Punkten 1 blifvit uppläst:

Herr Helander: Jag vill visserligen icke bestrida möjligheten deraf, att Kongl. Maj:t kan anse sig hafva något vidare att meddela Riksdagen i anledning af Rikets Ständers skrifvelse den 7 April 1866 i fråga om allmänna väghållningsbesväret; men nog vore det underligt om Kongl. Maj:t ansåge sig dertill hafva förpligtelse, likasom jag finner det märkvärdigt att Riksdagarne åren 1869 och 1870 kunnat förvänta någon Kongl. Maj:ts ytterligare åtgärd i anledning af Rikets Ständers nyssberörda skrifvelse, enär af den redogörelse, Utskottet lemnat, det tydligen framgår, att Riksdagen redan år 1868 emottagit svar på samma skrifvelse. I detta sitt svar har Kongl. Maj:t sagt, dels att de i 1866 års skrifvelse omförmälda grunder icke kunde af Kongl. Maj:t gillas, dels att frågan endast smånin-gom borde lösas, samt dels att det syntes vara bäst att börja med den del af frågan, som rörde allmänna vägarne hållande i fargildt stånd viin-tertiden, i hvilket sednare afseende Kongl. Maj:t då afgaf förslag, som lik-väl af Lag-Utskottet vid 1868 års riksdag afstyrktes, Lag-Utskottets då afgifna betänkande bifölls af Första, men afslogs af Andra Kammaren, i följd hvaraf frågan och dermed all verkan af 1866 års skrifvelse, förföll,

hvadän någon vidare åtgärd från Kongl. Maj:t svårligen i detta ärende kunde förväntas, utan efter förnyad skrivelse i ämnet. En dylik skrivelse afläts visserligen den 11 Maj 1869, men denna angick endast den del af frågan, som rörde vintervägsunderhållet, eller samma sak som af 1868 års Riksdag behandlades, och hvaruti Kongl. Maj:t då afgifvit förslag.

Då Lag-Utskottet nu tillstyrker underdånig skrivelse i frågans hela vidd, under åberopande af innehållet utaf Rikets Ständers meraberörda skrivelse den 7 April 1866, kan jag för min del icke godkänna en sådan åtgärd, delse medan Kongl. Maj:t redan tillförene, såsom omnämndt blifvit, besvarat samma skrivelse, och man icke torde hafva att förvänta annat svar än det redan afgifna, samt dels, och hufvudsakligen, emedan jag ingalunda kan gilla de grunder för vägunderhållets fördelning, som äro uttalade i 1866 års underdåniga skrivelse, hvilka torde anses vara af Riksdagen godkända, derest innehållet af denna skrivelse nu varder inför Kongl. Maj:t åberopadt. Icke heller kan jag finna skäl att, på sätt Utskottet jemväl i denna första punkt föreslagit, hänvisa Kongl. Maj:t till Riksdagens förut afåtna underdåniga skrivelse den 11 Maj 1869, enär det, enligt hvad af utskottsbetänkandet inhemtas, är upplyst, att det ärende, som deruti afhandlas, snart kan förväntas blifva, uppå Civil-departementets föredragning, afgjort. Då detta ärende angår allmänna vägarnes hållande i farbart stånd vintertiden, eller just den del af vägfrågan, hvarmed, enligt Kongl. Maj:ts skrivelse till 1868 års Riksdag, reformen i afseende å grunderna för väghållningsbesvärets fördelning borde börjas, synes det mig vara allt möjligt skäl att afbida Kongl. Maj:ts förslag härutinnan, helst deraf torde kunna förväntas god ledning för vidtagande af ytterligare åtgärder i saken, och en begäran om förslag i frågans hela vidd nu sannolikt skulle vålla, att ärendets bringande till slut längre än eljest komme att fördröjas.

Af dessa skäl påyrkar jag afslag å denna första punkt af Lag-Utskottets förevarande betänkaude.

Herr Ribbing: Det är Kammarern väl bekant, att, såsom Utskottet i det nu föreliggande betänkandet ock upplyser och den föregående ärade talaren nämnde, denna fråga flera gånger förut varit föremål för skrivelser från Riksdagen till Kongl. Maj:t och från Kongl. Maj:t till Riksdagen. Det är jemväl fullkomligt riktigt, att, på sätt den ärade talaren yttrade, Kongl. Maj:t i sin till 1868 års Riksdag aflåtna nådiga proposition i ämnet framlade förslag till ändring endast i gällande föreskrifter om allmänna vägarnes hållande i fargildt stånd vintertiden vid inträffande suöfall, samt att Kongl. Maj:t i samma nådiga proposition uttalat den åsigt, att om en så genomgripande förändring som väghållningsbesvärets fördelning på alla skattskyldiga samhällsklasser skulle kunna komma till stånd utan att väcka billig klagan, den måste endast småningom genomföras och företrädesvis ske i sådana fall, der en allmän delaktighet kunde med mindre praktiska svårigheter åstadkommas, äfvensom förklarar att ofvanberörda nådiga förslag angående vinterväghållningen utgjorde början till ett försök att fördela väghållningsskyldigheten i allmänhet på annat sätt och efter andra grunder än hittills egt rum. Den Kongl. propositionen i detta afseende blef emellertid, såsom redan sagdt är, af Riksdagen afslagen. Redan vid

samma riksdag föreslog Lag-Utskottet deremot en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes låta tillvägabrinda den utredning, som erfordrades för säkrare bedömande, än som af den då afåtna nådiga propositionen lät sig göra, af den föreslagna förändringens verkningar inom de särskilda orterna och med afseende på de olika personer, hvilka skulle komma att drabbas af skyldigheten att deltaga i väghunderhållet vintertiden. Det visade sig nemligen, att detta onus skulle inom olika län i en förundransvärdt olika procent drabba jordlegarne och andra till deltagande i vinterväghållningen föreslagna personer. Utskottets förslag förföll genom Kamrarnes skiljaktiga beslut, men vid 1869 års riksdag beslöts aflåtande af en underdånig skrifvelse i nämnda syftning. Enligt hvad af Justitie-ombudsmannens till innevarande Riksdag afgifna berättelse inhämtas och hvilket Utskottet jemväl på sid. 7 i betänkandet anmärkt, var, då berättelsen afgafs, ärendet, i hvad det afser ändring af gällande föreskrifter om skyldigheten att hålla allmänna vägarne i fargildt stand vintertiden, i Kongl. Civil-departementet under beredning till fördragning. Så till vida skulle man ock kunna, på sätt den föregående ärade talaren föreslagit, låta frågan tillsvidare bero, om man än måste antaga, att de oupphörligt återkommande motionerna i detta ämne visa otålighet att få frågan i sjelfva hufvudsaken afgjord och ett stort behof af förändring i lagstifningen härutinnan. Dertill kommer dock något, som hufvudsakligen föranledt Utskottets hemställan i denna punkt af betänkandet, nemligen att angelägenheten af en förändrad anordning i afseende på väghållningsbesväret icke inskränker sig till allmänna vägarne underhåll vintertiden utan angår underhållet i det hela, hvilket ock framhålles i de vid denna riksdag i ämnet väckta motioner. Låtom oss härtill lägga, att, är en rättvis och billig grund för vinterväghållningen väl funnen, så ligger i sakens natur, att samma grund kan tillämpas på ordnandet af väghållningsbesväret i det hela, ty underhållet af de allmänna vägarne vintertiden och deras hållande i fargildt stand öfriga tider på året ligga så nära hvarandra, att, då man funnit det rättvist och billigt att den ena delen af väghållningsskyldigheten bestämmes efter en viss grund, måste den andra delen hufvudsakligen utgöras efter samma grund. Redan förut har blifvit anmärkt, att det varit fråga om att skilja den ena delen af väghållningsskyldigheten från den andra. Detta skulle dock, af nyss ofvan anförda skäl blifva en godtycklig åtgärd. Ty att inskränka frågan till vinterväghållningsskyldigheten och att på rent försök, på en slump, lagstifta i detta fall, för att på sådant experiment se huru dermed skulle taga sig ut, dertill saknas giltiga skäl: det finnes aldrig skäl till att göra något som är *blott* försök i lagstifningsväg. Utskottet har derföre ock föreslagit en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t i syfte att Kongl. Maj:t måtte bereda och behandla frågan i hela dess vidd och således icke blott i afseende på vinterväghållningen utan äfven i hvad angår allmänna vägarne underhåll öfriga tider på året och efter lika grund för båda. Deri ligger äfven skilnaden emellan den nu föreslagna skrifvelsen och den af 1869 års riksdag afåtna underdåniga skrifvelse i ämnet. Då Utskottets förslag alltså åsyftar, att få denna fråga behandlad i hela dess vidd med betraktande af alla rättvisans och billighetens kraf, kan jag för min del icke annat än på det

lifligaste förorda detta förslag och yrka bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Engman: Den förste ärade talaren yrkade afslag på Utskottets hemställan af det skäl, att, då Kongl. Maj:t såsom svar på Rikets Ständers underdåniga skrivelse den 7 April 1866 angående väghållningsbesvärets ordnande och fördelande efter andra grunder än de hittills gällande, till 1868 års Riksdag aflåtit nådig proposition om förändrade föreskrifter rörande allmänna vägarnes hållande i fargildt stånd vintertiden, samt 1869 års Riksdag ingått till Kongl. Maj:t med underdånig skrivelse i sistberörda del af frågan, man nu borde afvakta Kongl. Maj:ts vidare åtgärder i saken. För min del anser jag dock, att, då Kongl. Maj:t hittills icke framlagt något nytt förslag i den vägen, det icke kan vara för tidigt att genom en underdånig skrivelse erinra Kongl. Maj:t om det trängande behovet af förändrade lagbestämmelser i ämnet. För den, som icke har en tum väg att underhålla, kan det visst vara likgiltigt om denna viktiga fråga icke erhåller sin lösning förr än t. ex. 50 år härefter eller ännu sednare, men den, som af egen erfarenhet vet i hvilken hög grad väghållningsbesväret trycker jordbruket, och ehuru vägarne äro lika nödiga för alla andra samhällsklasser, som nu äro från allt underhåll befriade, han kan icke finna det vara för tidigt eller anse det ogrannlaga, då man förgäfvos väntat i 4 år, att gå in till Kongl. Maj:t med en ytterligare framställning härutinnan, då man kan hoppas, att något göres från regeringens sida.

Jag kan för min del icke annat än biträda Utskottets förslag och yrkar på förut anförda skäl bifall till Utskottets hemställan i denna punkt, då vi ändtligen fått skrivelseförslaget att bifallas inom Lag-Utskottet, hvartill jag med min röst bidragit.

Herr Key: Vid innevarande riksdag hafva, såsom bekant är, tre särskilda motionärer inom denna Kammare väckt förslag i det föreliggande ämnet.

Den förste af dessa motionärer, nemligen Herr Ola Andersson, har framkommit med ett förslag, åsyftande att skyldigheten att bygga och underhålla vägar och broar borde baseras på de grunder: "att alla de, som genom körslor begagna vägar och broar, skola, såvidt möjligt är, omedelbart eller medelbart dem underhålla; att ingen delning eller klassificering mera skall ifrågakomma och att till allmänt underhåll upptagas alla lands-, härads-, sockne- och byvägar, men ej enskilda hemmans utfartsvägar till dessa." I betraktande af denna frågas stora vikt anser jag angeläget vara, att Kammarerna, i händelse den beslutar en underdånig skrivelse till Kongl. Maj:t i denna sak, bestämdt uttalar sin mening, i hvilken grad och utsträckning väghållningsbesväret bör fördelas på alla skattskyldiga samhällsmedlemmar jemväl beträffande de olika klasserna af allmänna vägar. I sistnämnda afseende bekänner jag mig hysa åtskilliga betänkligheter vid den ärade motionärens förslag att till allmänt underhåll upptaga samtliga slag af allmänna vägar till och med byvägar. Jag anser, att han härvid gått för långt, och tror det vara nyttigt, att i denna sak i någon mån taga

taga hänsyn till den klassificering af allmänna vägar, som är gjord i andra länder. I Frankrike, till exempel, finnas 4 olika kategorier af allmänna vägar, nemligen: *statens*, *departementens*, *strategiska* vägar och *kommunernas* vägar.

Statens vägar äro indelade i 3 klasser, nemligen:

1:o) sådana vägar, som leda från Paris till Frankrikes gränser och dess sjöstäder;

2:o) sådana, som gå i samma riktning, men äro af mindre vikt än de förra; och

3:o) sådana, som i öfrigt äro af allmänt intresse, men icke beröra hufvudstaden.

Departementsvägar är sådana, som tillkommit genom en lag af den 5 December 1815; öppnandet af nya vägar enligt denna kategori påbjöds genom ett kejsarligt dekret, tillkommet på grund af en undersökning, i hvilken departementsrådet deltagit. Utförandet af en väg, som förenar flere departements intressen, kan genom lag åläggas ett departement, hvilket nekar att deltaga deri.

Der näst komma *strategiska vägar*. Dessa, hvilka anläggas efter ett visst system och för militäriskt ändamål, påbjödos genom en lag af den 27 Juni 1833 och underhållas till $\frac{3}{4}$ af staten och till $\frac{1}{4}$ af departementen.

Kommunalvägar, "Chemins vicinaux" äro organiserade genom lagen af den 21 Maj 1836 och sönderfalla i 3 klasser. De särskiljas endast i afseende på deras olika vikt från de stora vägarne. Den första klassen utgöres af sådana vägar, som genomlöpa större kommuner och underhållas af departementet och kommunerna gemensamt. Andra klassens vägar äro sådana, som äro af ömsesidig vikt för flera kommuner, hvilka det åligger att gemensamt underhålla desamma. Tredje klassen består af vanliga vägar, närmast jemförliga med våra sockne- och byvägar. Underhållsskyldigheten af detta slags vägar hvilat på kommunen ensam och i vissa fall på de enskilde. Således ser man, att i Frankrike väghållningsbesväret är olika fördelat med afseende på olika klasser af vägar, sålunda att statens vägar underhållas af staten ensam, departementens af staten och departementen gemensamt, de strategiska till $\frac{3}{4}$ af staten och $\frac{1}{4}$ af departementen samt kommunernas dels af departementen och kommunerna gemensamt och dels endast af de sistnämnda. Denna indelning, hvilken jag hemtat ur det bekanta arbetet: "Statistique de la France" af Maurice Block, synes mig vara äfven för oss i viss mån behjertansvärd. Jag tror, att den ärade motionären gått mycket för långt, då han föreslagit, att äfven byvägar och socknevägar skulle underhållas på statens bekostnad. Underhållet af dessa vägar bör, enligt min tanke, tillhöra kommunen ensam. Våra häradsvägar kunde deremot måhända lämpligast underhållas af länen eller hvarje landstingsområde, under vissa vilkor och förutsättningar i öfrigt. Statens uteslutande underhållsskyldighet bör inskränkas till de allmänna landsvägarne och kostnaderna antingen fördelas på alla skattskyldige samhällsmedlemmar eller bestridas genom vägfärandes afgifter.

Den andre motionären, Herr Sven Håkansson, har föreslagit, att skyldigheten att underhålla häradsvägar borde öfverflyttas på socknarne och

dem emellan fördelas. Jag behöfver icke påpeka, att detta sätt att fördela underhållsskyldigheten är ännu sämre än det nuvarande, enär det är påtagligt, att på de orter, der en kommun genomskäres af många dylika, ofta mycket trafikerade vägar, underhållsskyldigheten skulle kunna blifva så beskaffad, att kommunen helt och hållet utarmades, såvida icke en större krets deltog i kostnaden för vägunderhållet.

Slutligen har den tredje motionären i detta ämne, Herr Hjelm, föreslagit att, "byväg skall för dess underhåll indelas på de hemman, verk och lägenheter, som sig deraf begagna". Jag finner för min del detta förslag mycket tankvärdt. Som man vet, finnas många delar af landet, der vattenverk, bruk och fabriker af alla slag redan äro eller ytterligare komma att blifva anlagda. Dessa industriella anläggningar och deras af-färsrörelse gå ofta löst på millioner; deras transporter befara vägarne oupphörligt och förderfva inom kort tid det vägstycke, som fallit på en olycklig hemmansegares lott att underhålla. Jag vet flera fall, der underhållsskyldigheten just i följd af sådana industriella anläggningar blifvit snart sagdt ruinerande för den enskilde jordegaren, som sedan gammalt måst bekosta vägens underhåll. Denna fråga om väghållningsskyldighetens ordnande och fördelning efter andra mera rättvisa och billiga grunder, än de hittills gällande, har redan länge behandlats riksdag efter riksdag, och hon är ännu en af de många, det svenska jordbruket nära rörande frågor, som alltjemt skola återkomma, till dess den blifvit på ett tillfredsställande sätt löst. Den är äfven upptagen i landtmannapartiets program och den står der bland de önskningsmål, detta parti velat i främsta rummet genomföra, nemligen skjutsskyldighetens och väghållningsbesvärets ordnande och fördelning på ett för jordbruket mindre tryckande sätt, än det nuvarande.

Då denna frågas lyckliga lösning är för jordbruksnäringen af den största vikt, anser jag angeläget vara, att Kammaren, om den för sin del beslutar en underdänig skrivelse till Kongl. Maj:t, genom diskussionen här ger tillkänna att den fortfarande så betraktar densamma. Jag ber att få citera några rader ur hvad en författare, som omtalar vägarne tillstånd i England för 200 år sedan, yttrar i detta afseende. Beskrifningen passar förvånande in på våra nuvarande vägförhållanden. Denne författare, som torde vara för många af Kammarens ledamöter väl bekant — det är nemligen Macaulay, i dess Englands historia — skildrar tillståndet sålunda:

"En hufvudorsak till vägarne dåliga skick synes hafva varit lagens bristfällighet i detta hänseende. Hvarje församling var pligtig att reparera de vägar som genomkorsade densamma, det ålåg bönderna att härtill bidraga med 6 dagsverken (per man) om året. Var detta ej nog, användes legning, som betalades genom taxering af församlingen. Att en väg mellan 2 stora städer, hvilka drifva lifdig handel med hvarandra, skall underhållas på bekostnad af den mellan dem boende landbefolkningen är tydligen orättvist, och detta var särdeles i ögonen fallande hvad den stora norra vägen beträffade. Denna gick igenom mycket fattiga och glest bebodda distrikt men sammanband ovanligt för-mögna och folkrika. Det var omöjligt för dessa kommuner att reparera landsvägen, som gjordes ofarbar genom den oupphörliga trafiken mellan

York-shire och London. Denna tunga ådrog sig kort efter Restaurationen (1660) Parlamentets uppmärksamhet och den första af våra många akter om vägbommar (Turnpike-Acts) utfärdades. Den ålade en liten afgift (för resande och varor) till underhållet af vissa delar af denna viktiga kommunikationslinie. Denna förbättring uppväckte emellertid mycket knot, och de andra stora vägarne till London lemnades under det gamla systemet. En förändring åvägabragtes slutligen med stor svårighet, ty en orättvis och orinlig taxering, vid hvilken man är van, bäres ofta villigare än den mest billiga pålaga som är ny. Många slagbommar nedrefvos, militärens handgripliga mellankomst påkallades och mycket blod flöt innan det bättre systemet blef infördt. Småningom segrade dock förnuftet öfver fördomen, och England genomkorsas nu i hvarje riktning af chausséer till nära 30,000 miles längd, hvilka alla äro försedda med (slag-) bommar."

Det tyckes vara påtagligt, att det icke är en persons egenskap af jordegare utan af vägfärande, som bör bestämma hans skyldighet att underhålla den väg han befar. I Sverige deremot är förhållandet lika som i England för 200 år sedan. De oegentligheter och olägenheter, som väghållningsskyldigheten vållat landtmannen, äro en naturlig följd af den obestämda beskattning, detta onus medför. En hemmansägare har ett vägstycke, hvars underhåll i dag kostar helt obetydligt, men en fabrik, en jernvägsstation anlägges i grannskapet, vägen befares tio gånger mer än förut och underhållskostnaden fördubblas i samma proportion. Man kan visserligen invända det gamla vanliga argumentet att, då landtbrukaren köpt sitt hemman med skyldighet att underhålla en väg, så får han underkasta sig det dermed förenade äfventyr. Härvid måste man dock åtminstone erkänna, att detta onus billigtvis icke bör göras *mera* betungande än det var på den tid, då hemmanet köptes. Det är ett faktum, att många vägar numera i följd af jernvägsanläggningarne befaras mycket mer än förut. Väghållningsbesväret ökas dagligen, och om man också i dag vet hvad det kostar, så kan dock ingen veta hvartill kostnaden för vägens underhåll kommer att uppgå i morgon, och bestämdt icke i öfvermorgon, så länge detta onus fortfarande är fördeladt enligt nu gällande grunder.

Det är påtagligt, att en förändring härutinnan måste göras, så att det ej längre blir jordbrukaren utan den resande, eller samhället i dess allmänlighet, som får bekosta vägens underhåll. Då en jordbrukare förer sina produkter till hamn eller stad eller för annat ändamål befar vägen, då är *han* resande och bör såsom sådan, principiellt taget, bidra till vägens underhåll, men icke är det med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att jordbrukaren, blott därför att en allmänt befares väg stryker förbi eller går igenom hans egor, skall bekosta vägens underhåll, och detta icke blott för resande landsmän utan äfven för utländska probenreutrar, som nu fara fram med tunga vagnar och icke minst förstöra vägarne.

Att äfven vinterväghållningen är onerös torde vara bekant, och kostnaden därför är lika obeständ som i afseende på väghållningen under öfriga tider på året. I dag går vägen fram genom en skog och kostnaden

för vägens hållande i fargildt stånd är då en obetydlighet; men skogen hugges ned, odlingar företagas till höger och venster, gärdesgårdar uppresas och snödrifvor hopa sig deremellan: kostnaden för väghållningen blir då ganska känbar. Såsom ett bevis derpå huru denna kostnad kan ökas, må det tillåtas mig exempelvis nämna, att vinterväghållningen vid ett och samma ploglag kostade mig år 1865 91 R:dr, men år 1867 218 R:dr. Häraf kan man se, att, antingen vinterväghållningen ensam eller väghållningsbesväret i allmänhet är i fråga, båda äro fördelade efter lika obilliga grunder.

Jag har velat säga detta och får tillika uttrycka den önskan, att litet hvar från olika orter måtte framlägga resultaten af sin erfarenhet om detta onus. Det torde icke vara utan sin nytta, att de, som intressera sig för denna viktiga frågas snara lösning, nu, då, efter hvad man försport, frågan är hos Kongl. Maj:t under afgörande, framtog något ur den säkerligen rika skörd de ega af minnen af de oegentligheter och olägenheter, väghållningsbesväret vållat dem eller deras grannar. I förhoppning, att flere komma att meddela sin erfarenhet i detta hänseende, slutar jag nu.

Herr Edström: Enligt mitt omdöme ligger en stor obillighet deri, att väghållningsbesväret skall betunga jordbruket ensamt. Det är af högeligen stor vikt, att en reglering af detta onus snart kommer till stånd och att dervid tages i betraktande, i hvad mån vattenverk och andra inrättningar böra deltaga i kostnaden för allmänna vägarnes underhåll. Om man än kan antaga, att regeringen, i följd af Riksdagens flera gånger förnyade framställningar, inom en icke så afågsen tid kommer att framlägga ett förslag till ändring af nu gällande stadganden rörande allmänna vägars hållande i fargildt stånd vintertiden, så, äfven om detta förslag vinner Riksdagens bifall, är dock frågan om väghållningsbesvärets ordnande i sin helhet dermed icke löst. Man torde nemligen uppmärksamma, att vinterväghållningen för närvarande icke är fördelad efter samma grund som väghållningen i allmänhet. Skilnaden består deri, att, då Kongl. förordningen den 13 September 1790 stadgar, att, till vägarnes hållande i fargildt stånd vid snöfall, Konungens Befallningshafvande hafva att af *närmast boende hemmansegare* inom hvarje socken eller härad inrätta s. k. ploglag, hvilka hvardera tilldelas ett stycke af vägen att vidmakthålla, så utgöres väghållningsskyldigheten i öfrigt efter hemmantalet, oberoende deraf, att den hemmansegare, på hvilkens lott ett visst vägstycke faller, kan bo på flera mils afstånd derifrån.

På de af Utskottet anförda skäl, till hvilka jag anhåller att få hänföra mig, yrkar jag bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Ola Andersson: Innan jag ingår i sjelfva saken, så, då diskussionen till en del redan rört sig om den andra punkten i Utskottets nu föreliggande betänkande, anhåller jag, att äfven denna punkt nu måtte föredragas.

Herr Helander: Herr Ola Anderssons nu gjorda anhållan synes vara föranledd deraf, att Herr Key i sitt nyss hållna anförande nästan

uteslutande yttrade sig om den andra punkten i detta betänkande. Då jag anser, att det vore orätt att sammanblanda båda punkterna, hvilka icke stå till hvarandra i det sammanhang att de lämpligen kunna på samma gång diskuteras och afgöras, finner jag för min del det vara i sin ordning, att dessa punkter behandlas hvar för sig, och jag yrkar derföre, att med föredragningen af den andra punkten måtte tills vidare anstå.

I anledning af hvad dels Herr Ola Andersson och dels Herr Helander sålunda anfört, förklarade Herr Talmannen, att då yrkandet om de ifrågakommande beggärens gemensamma föredragning blifvit bestridt, Herr Talmannen, sedan föredragningen af första punkten redan vore börjad, ansåg någon rubbning af föredragningssättet icke böra ifrågakomma, och öfverläggningen alltså endast omfatta den hitills föredragna första punkten.

Härefter lemnades ordet ånyo åt

Herr Ola Andersson: Det lärer väl svårligen kunna förnekas, att väghållningsbesväret under tidernas lopp utvecklats till något helt annat, än hvad det ursprungligen var, likasom att på sednare tider en mängd fabriker, bruk och andra inrättningar snart sagdt dagligen uppstå och begagna sig af de allmänna vägarne. Något annat skäl, hvarföre väghållningsbesväret från början lades på hemmansegaren ensam, har jag icke kunnat finna, än det, att det då var företrädesvis nära nog ensamt jordbrukaren, som drog nytta af vägarne. Man torde icke kunna förneka, att ett förändradt förhållande numera inträdt. I de orter, der vägarne nu begagnas af fabriker, verk och andra inrättningar, har väghållningsbesväret ökat till en olidlig tunga för jordbrukaren, som i många fall knappt eger förmåga att bära densamma. Hvarföre man nu bör, på sätt den förste talaren yrkade, afvakta Kongl. Maj:ts vidare åtgärder i afseende på ett ordnande och en fördelning af vinterväghållningen efter andra grunder, än de nuvarande, och att åtnöja sig med att åtminstone denna del af frågan blir löst samt dröja en obestämd tid med afgörandet af frågan i sin helhet, dertill finner jag för min del icke något giltigt skäl. Jag är fullt förvissad derom, att hvar och en, som sjelf känt huru tryckande väghållningsbesväret är, icke skall finna denna alltjemt återkommande önskan om en snar förändring af grunderna för detta besvärs utgörande obillig, och det må tillåtas mig fästa uppmärksamheten derpå, att man i våra grannländer redan godkänt anspråken derpå, att äfven andra samhällsklasser än den jordbruksidkande delen af befolkningen måtte deltaga i kostnaden för allmänna vägars underhåll. En föregående talare har berättat för oss om förhållandet med vägunderhållet i Frankrike. Jag eger ej någon kännedom derom, men deremot har jag någon kunskap om förhållandet i Danmark. I detta land underhållas deras s. k. *landeveier* till en viss del äfven af andra samhällsmedlemmar än jordbrukarne. Underhållet af dessa vägar sker nemligen på allmän bekostnad och bestrides ur amtkassan. Dessa kassar äro visserligen till en del bildade genom tillskott af jordegarne, men bidragen till desamma

utgå äfven efter andra beskattningsgrunder. Härutaf synes, att man i detta vårt grannrike funnit billigt, att äfven andra än jordbrukarne skola deltaga i kostnaden för allmänna vägars underhåll.

Då Kammaren icke bifallit min anhållan om föredragning nu af äfven den andra punkten i betänkandet, inskränker jag för närvarande mitt anförande till hvad jag redan yttrat, men jag förbehåller mig rätt att få vidare yttra mig i detta ämne, då föredragningen hunnit till den andra punkten, som rör den af mig gjorda framställning om förändring i grunderna för byvägars underhåll.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan i nu föredragna punkt.

Grefve Sparre: Hvad byvägarne angår, förekommer frågan om desamma i nästa punkt af det nu föreliggande betänkandet, och jag blir derföre i tillfälle att, sedan denna punkt hunnit föredragas, svara den siste ärade talaren på den del af hans motion, som rör dessa vägars underhåll. Jag tillåter mig dock redan nu påpeka, hvad den värde motionären utan tvifvel har sig väl bekant, nemligen att i afseende på byvägar det går så till, att om en sådan väg anses vara af det allmänna gagn, att den bör rubriceras såsom allmän väg, framställning om förändring af vägens egenskap göres hos Konungens Befallningshafvande i länet. Denna myndighet låter då höra kommunens medlemmar vid häradsstinget, och om kommunen finner vägen vara af allmänt intresse, blir vägen förklarad för allmän väg, vare sig s. k. lands-, sockne- eller häradsväg.

Beträffande åter den första punkten i betänkandet, så har frågan om allmänna väghållningsbesväret under tjugo års tid utgjort föremål för representationens uppmärksamhet. För många år sedan afläto Rikets Ständer en underdånig skrifvelse med anhållan, det Kongl. Maj:t täcktes låta undersöka, enligt hvilka grunder och på hvad sätt icke blott jordbrukarne, utan äfven qvarn- och bruksegare samt andra fabrikssegare, som nu äro frie från deltagande i allmänna vägars underhåll, kunde åläggas att till vägarne byggande och underhållande bidra. Detta var, tror jag, på 1850-talet. I anledning af denna framställning inforrades yttranden af Kammarkollegium och andra myndigheter, men derefter afgaf Kongl. Maj:t det svar, att, som denna fråga stod i sammanhang med och i viss mån berodde på de till behandling då väckta frågorna om ändring i bevilningsgrunderna och om inrättande af kommunalstyrelser, Kongl. Maj:t funne, att Rikets Ständers berörda skrifvelse icke borde till någon åtgärd föranleda. Vid 1862 års riksdag hördes åter klagomål öfver väghållningsbesvärets ojemma fördelning. Kort derefter, eller vid 1865—1866 årens riksdag, afläto Rikets Ständer ånyo en underdånig skrifvelse med hemställan om utarbetande af ett lagförslag i fråga om väghållningsbesväret i den syftning, att detta onus måtte efter billiga grunder fördelas på alla kommunens skattskyldige medlemmar gemensamt. Detta var otvifvelaktigt en billig önskan. På den tid, då förmögenheten förnämligast låg i jordegendomen, ålades jordegaren, såsom den der var närmast att taga för hufvudet, att underhålla de allmänna vägarne, men i samma mån som andra näringar uppblomstrade samt fabriker, bruk och dylika inrättningar af alla slag uppstodo på landet, började man inse billigheten deraf, att väghållningen icke borde åligga jordbrukaren ensam. Detta föranledde

Rikets Ständers nyssnämnda skrifvelse af den 7 April 1866. I sin, såsom svar å denna underdåniga skrifvelse, till 1868 års Riksdag afåtna nådiga proposition, förklarade Kongl. Maj:t, att, ehuru skäl förefunnos för väghållningsbesvärets fördelning i öfverensstämmelse med de i berörda underdåniga skrifvelse angifna grunder, Kongl. Maj:t likväl ansåge, att en öfverflyttning af detta onus på en gång från jordegarna till andra samhällsklasser, hvilka förut varit derifrån befriade, skulle medföra allt för stora rubbningar, och att en sådan förändring borde endast småningom genomföras, och företrädesvis ske i sådana fall, der mindre praktiska svårigheter mötte; och föreslog Kongl. Maj:t på grund deraf den förändring i 5 § af Kongl. förordningen den 13 September 1790, att den för alla ploglagen inom socknen eller häradet belöpande ersättning för allmänna vägarnes hållande i fargildt stånd vintertiden, skulle sammanslås och fördelas på alla kommunens skattskyldige innevånare efter fyrk. Den nådiga propositionen blef dock af Riksdagen afslagen. Såsom skäl för detta afslag anfördes, att det icke vore lämpligt att göra skilnad i sättet för väghållningsskyldighetens fördelning med afseende på vägarnes underhållande vintertiden och öfriga tider af året, utan att samma grunder borde gälla för vinter- och sommarväghållningen. Påföljande riksdag afläts ånyo en underdånig skrifvelse med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes låta tillvägabringa den utredning, som erfordrades för bedömande af den i den Kongl. propositionen till 1868 års Riksdag föreslagna förändringens verkningar inom de särskilda orterna, samt derefter till Riksdagen göra den förnyade framställning i ämnet, hvartill omständigheterna kunde föranleda. Då nämnda Kongl. proposition endast afsåg frågan om vinterväghållningens ordnande, kunde således Riksdagens skrifvelse af Kongl. Maj:t tydas sålunda, att Riksdagen företrädesvis önskade en förändring i grunderna för vinterväghållningen; men då Lag-Utskottet är af samma mening som 1868 års Riksdag, eller att väghållningsbesväret i hela dess vidd med afseende på vägarnes underhåll så väl vintertiden som öfriga tider på året bör fotas på samma grunder, så, till förekommande deraf, att Kongl. Maj:t, med anledning af Riksdagens skrifvelse af den 11 Maj 1869, skulle anse sig befogad att tills vidare inskränka frågan endast till hvad den rör vinterväghållningen, har Utskottet nu ansett sig böra hemställa, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes, så snart ske kan, låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till de förändringar i fråga om väghållningsbesväret i allmänhet, hvartill omständigheterna må finnas föranleda. Det synes mig, att denna framställning icke är obefogad, utan att många och goda skäl bjuda, att Kammaren icke må vägra sitt bifall till densamma. Om vi, såsom jag häromdagen yttrade, erkänna att förändrade förhållanden i allmänhet nödvändigt medföra förändringar i lagstiftningen, så måste vi äfven erkänna, att nuvarande förändrade förhållanden i fråga om de allmänna vägarne nödvändigt påkalla en förändring i hittills gällande grunder för väghållningsbesvärets fördelning. Jag tror, att Utskottets ifrågasvarande hemställan icke kan anses annat än högst billig, särdeles som Utskottet deri åberopar Riksdagens underdåniga skrivelser af den 7 April 1866 och den 11 Maj 1869, i hvilka tydligen uttalas den önskan, att Kongl. Maj:t måtte föreslå de lagbestämmelser, enligt hvilka väghållnings-

besväret skulle kunna på *billiga* grunder göras gemensamt för kommunens samtliga skattskyldige medlemmar. På de skäl, jag nu haft äran anföra, är jag fullt öfvertygad derom, att Riksdagen kan, utan att löpa fara att blifva missförstådd, aflåta den af Utskottet föreslagna underdåniga skrifvelse, på bifall hvartill jag nu vördsamt anhåller om proposition.

Herr Key:

Herr Lars Persson: Att denna fråga är af en synnerlig vigt och att en snar lösning af densamma är af behovet högeligen påkallad, torde icke vara något tvifvel underkastadt. Derom vittna nogsamnt de ständigt återkommande motionerna angående ändring i lagens bestämmelser rörande vägunderhållningsskyldighetens utgörande. Jag har derföre icke heller föreställt mig, att i denna Kammare någon skulle vilja uppträda för att motsätta sig det billiga förslag, som Lag-Utskottet här afgifvit. Också har jag endast hört en enda talare yttra sig i sådan syftning. Om man tager i fördomsfritt och allvarligt betraktande, hvilket tryckande onus vägunderhållet numera är för vissa orter, lärer man ock svårigen kunna undgå att medgifva orättvisan derutaf, att detta besvär längre hvilat *uteslutande* på jordbruket. Jag vill icke bestrida, att på den tid, då skyldigheten att i farbart skick underhålla allmänna vägar åsattes jorden, någon rättvisa må hafva legat till grund för en dylik åtgärd, men sedan, till följd af den alltjemt fortgående materiela utvecklingen inom landet, jemte jordbruket uppstått en mängd fabriker, bruk och industriela anläggningar, för hvilka goda vägar äfven äro ett behof, synes mig billigheten fordra, att dessa inrättningar jemväl i någon mån deltaga i vägunderhållet. Ty männe de icke för sin drift och rörelse i allmänhet begagna sig af vägarne ganska mycket och inom vissa kommuner till och med vida mera än hvad det egentliga jordbruket gör. Jag kan för den skull icke finna annat, än att Utskottet haft fullt skäl för sin i den nu föredragna punkten gjorda hemställan om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes, så snart ske kan, låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till de förändringar i fråga om väghållningsbesväret i allmänhet, hvartill omständigheterna må finnas föranleda.

Det är sannt, att frågan om vinterväghållningen nu lär vara under beredning i Civil-departementet och att förslag till förändrade föreskrifter beträffande fullgörandet af detta besvär utan någon påminnelse kan i sinom tid vara att förvänta från regeringen. Men denna omständighet är, enligt min öfvertygelse, icke egnad att förringa vigten och nödvändigheten af en förnyad framställning från Riksdagens sida till Kongl. Maj:t af det innehåll, som här föreligger, och hvilket, som man finner, afser ämnet *i dess helhet*. Ty att på ett tidsenligt sätt ordna ensamt frågan om vintervägarne, men lemna sommarvägarnes underhåll å sido, vore i min tanke en halfhetsåtgärd utan verkligt praktiskt gagn och värde, helst en reglering af väghållningsskyldigheten i det sednare hänseendet torde vara af större betydelse än i det förra. Det är alltså angeläget att, när en lösning skall ske, frågan må lösas i sin helhet, och

Utskottet har derföre ansett att ärendet borde af regeringen pröfvas och behandlas fullständigt och i ett sammanhang. Af hvad jag redan yttrat följer, att jag för min del är af den mening, att Kammaren bör godkänna Utskottets förslag, hvarom jag äfven anhåller.

Herr Johan Jönsson: Då en föregående talare uppmanat de ledamöter inom denna Kammare, hvilka hafva sig bekant några olägenheter af den nuvarande väghållningsskyldigheten, att dem angifva, kan jag icke annat än tillkännagifva, att inom det kommittentskap jag tillhör icke ens all i mantal satt jord är sådan skyldighet åsatt, enär säterierna äro derifrån fritagna, hvadan en rättelse derutinnan torde vara af nöden.

Hvad särskildt angår vinterväghållningen, är dermed ännu värre bestäldt. Vi hafva för detta ändamål haft våra vägar indelade i ploglag, rotevis, socknevis och häradsvis, allt under femårsperioder för hvarje gång, men hela anordningen har befunnits olämplig och endast föranledt split samt oenighet. Det är icke heller tänkbart, att hvarje deltagare i detta besvär skall kunna hålla sitt vägstycke farbart om vintern, då somlige till sina vägstycken hafva från sitt hem två eller tre mils afstånd. Förändring i nu gällande föreskrifter äro således behöfliga, och jag yrkar för den skull bifall till Utskottets betänkande i denna punkt.

Herr Östman: Bland onera, som orättvist trycka skattejorden, äro skjutstungan och väghållningsskyldigheten de mest framstående. Och om äfven man vill medgifva, att skjutningsbesväret i någon mån blifvit lindradt, kvarstår dock oförmildrad den skyldighet att hålla de allmänna vägarne i fargildt skick, hvarmed i fordna tider, då jordbruket, ännu var den enda näring, som lämpligast kunde tillförbindas att fullgöra detta åliggande, detsamma blef ensamt betungadt. Sedan emellertid numera på landet uppstått en mängd bruk, fabriker och andra näringsyrken, hvilka i allmänhet minst lika mycket som det egentliga jordbruket, och på flera ställen mera än detta, begagna sig af vägarne, tyckes rättvisan kräfva, att dessa industriela anläggningar äfven för sin del lemna något bidrag till vägarne underhåll. Af sådan anledning tror jag, att i ämnet bör afgå till Kongl. Maj:t en förnyad skrifvelse, hvaruti framhålles behovet af en tidsenlig reglering i detta hänseende, hvadan jag yrkar bifall till betänkandet i denna punkt.

Herr Grefve Sparre: Med anledning af en värd representants från Calmar yttrande, att, då Utskottets förslag i första punkten afser väghållningsbesväret i allmänhet, detsamma måste anses omfatta jemväl sådana vägar, som omförmälas i andra punkten, ber jag få anmärka, att underhållet af byvägar för närvarande icke räknas till "väghållningsbesväret i allmänhet" och det kan väl ej heller vara Herrarnes mening att inflytta byvägarne bland de vägar, hvilka upptagas till allmänt underhåll. Hvart skulle det väl bära hän, om för vidmakthållande af alla enskilda utfartsvägar från hvarje gård skulle medgifvas rätt till understöd af det allmänna. Sådant är ju icke någon rimlighet. Om ock vi hoppas att kunna öfverflytta väghållningsskyldigheten på staten, må vi väl icke vilja pålägga *staten* att äfven underhålla utfartsvägar från hvars och ens

gård. Den saken måtte väl vara hvars och ens *enskilda* angelägenhet, och *derom* handlar andra punkten. Då nu den punkt, som utgör föremål för öfverläggning, afser väghållningsbesväret i allmänhet, lära punkterna böra behandlas och afgöras hvar för sig.

Herr Hjelm: Jag har icke begärt ordet för att uttala något om-döme om det förslag, som Lag-Utskottet afgifvit å den ifrågavarande första punkten af betänkandet, utan för att yttra mig angående föredragnings-sättet.

I detta hänseende vill jag anmärka, att den siste högtärade talaren tycktes — såsom äfven Lag-Utskottet gjort — sammanblanda begreppen: enskilda utfartsvägar och byvägar, så att dessa alltid skulle vara synonyma. Sådant är dock ej nödvändigtvis förhållandet. Byvägar finnas, hvilka genomlöpa vidsträckta trakter och der hundratals personer hafva sin utfartsväg. Det måtte väl vara skilnad emellan dessa vägar, som sålunda gå genom stora distrikt, och en väg, som går från en landsväg till en eller några få enskilda bondgårdar, eller från ett herresäte ned till landsvägen. Beträffande rätta betydelsen af ordet: *byvägar*, torde det alltså, för så vidt det skall blifva möjligt att riktigt uppfatta och bedöma den fråga, som förekommer i andra punkten, vara nödvändigt, att det begrepp, som Lag-Utskottet synes vilja inlägga i detta ord, fullständigt klargöres. Här gäller det alltså att distingueras. Ty en sanning är, att, på sätt jag nyss nämnde, icke alla byvägar äro att betrakta såsom enskilda vägar. En del af dessa så kallade byvägar är onekligen af beskaffenhet, att de böra ingå bland de allmänna vägarne och följaktligen behandlas i sammanhang med första punkten, i all synnerhet som jag kommer att yrka återremiss i sådan syftning, att dylika, starkt trafikerade, byvägar, men icke rent enskilda vägar, måtte till allmänt underhåll upptagas.

Jag finner mig således föranlåten att förena mig med dem, som yrka, att båda punkterna skola under öfverläggningen samtidigt handläggas.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Jag hade icke tänkt yttra mig i denna del af frågan, såvida icke här framstälts påstående derom att de särskilda yttranden, som Lag-Utskottet afgifvit uti detta betänkande, skulle behandlas i ett sammanhang, och jag funnit mig böra bemöta ett dylikt yrkande.

På sätt Utskottets ordförande jemväl ådagalagt, är ock förhållandet, att de frågor, hvilka beröras i 1:sta och 2:dra punkterna, äro af så skiljaktig natur, att, likasom de blifvit särskiljda af Lag-Utskottet, de äfven torde böra af Kammarerna handläggas hvardera för sig. Det kan väl icke rimligtvis sägas, att byvägar falla under samma kategori som allmänna vägar, och det är just om *allmänna vägar* samt *inga andra*, den nu föredragna första punkten handlar. Jag tror således, att förhandlingarne blifva klarare och besluten säkrare fattade, om vid föredragningen den ordning följes, som Lag-Utskottet iakttagit samt betänkandet gifver vid handen, och får således i denna del förena mig i det yrkande, som framstälts af Herr Grefve Sparre.

En talare har uppmanat Kammarernas ledamöter att mera allmänt yttra sin erfarenhet rörande detta ämne, på det att regeringen med så

mycket större säkerhet må erhålla visshet, i hvilken riktning man vill gå för att få väghållningsfrågan löst till landets belåtenhet. Jag tror för min del att Lag-Utskottet redan i sin motivering tillräckligt angifvit dessa grunder, då Utskottet der åberopat och redogjort för innehållet af tvänne föregående skrivelser, hvilka Riksdagen i ärendet aflätit till Kongl. Maj:t. Sålunda inhemtas af utlåtandet, att Ständerna uti den underdåniga skrifvelse, som afgafs vid riksdagen 1865—1866, uttalat den åsigt, att skyldigheten att deltaga i väghållningsbesväret borde utsträckas ej allenast till fastigheter af alla slag, utan äfven till en hvar till deltagande i kommunalutskylder förpligtad person med vissa undantag, hvilka jag sedermera skall omnämna. Icke annat jag kan finna, är ju här tydligen angifven den riktning i hvilken regeringen bör låta utarbета den nya författningen. Om man icke nu vill uppställa *andra* grunder för frågans lösning än den Utskottet sålunda meddelat och för sin del hyllat, tror jag icke det antagandet vara rättvist, att Utskottet ej skulle hafva lemnat Riksdagen tillräckligt tydlig anvisning eller ledning för bedömandet af det slut, hvar-till Utskottet kommit.

Den förste talaren, som yttrade sig under denna öfverläggning, förklarade också verkligen, att han ej kunde biträda de åsigt, som 1865—1866 års Riksdag uttalat rörande denna fråga. Då han derjente är den ende ledamot som ogillat syftningen af de förslag Utskottet har afgifvit, vore det önskligt, om han ville meddela Kammaren de farhågor han hysar eller de befogade invändningar han kan hafva att göra mot den framställning i ämnet, som från nämnda Riksdag afläts till Kongl. Maj:t. I denna skrifvelse står med tydliga ord antydt, att "med afseende å tjänstemäns löner och pensioner samt några andra med dem jemförliga inkomsttitlar" borde medgifvas dels vissa undantag, "dels vissa modifikationer med afseende å inkomstbevällningen i allmänhet." Jag hoppas således, att åtminstone icke herrar embets- och tjänstemäns ställning till frågan må hafva väckt de betänkligheter mot föreslagna grunderna, som den värde talaren förklarade sig hysa.

Emellertid anhåller jag om bifall till Utskottets hemställan i denna punkt och skall, då vi komma till 2:dra punkten, närmare redogöra för den reservation jag anmält emot Utskottets beslut i detta fall.

Herr Uhr: Jag anhåller, att Kammaren måtte godkänna den nu föredragna första punkten. Och om, såsom jag hoppas, detta äfven blir Kammarens beslut, är dermed icke, enligt mitt förmenande, afgjord den andra punkten. Ty så vidt jag kan finna, eger stor skilnad rum i betydelsen af det uttryck, som förekommer i första punkten eller orden: "väghållningsbesväret i allmänhet" och uttrycket: "allmänna vägar. Det förra synes mig vara det generela begreppet och omfatta både stora och små, både enskilda och allmänna vägar, samt följaktligen äfven det slag af vägar, hvarom fråga är i andra punkten. I denna omständighet ligger för mig en ökad anledning att förnya det yrkande jag nyss framställt om bifall till den förevarande första punkten.

Herr Jöns Pehrsson: Det kan visst tyckas vara öfverflödigt att nu yttra sig rörande detta ämne, men måhända kan det ändock ej skada

att en och annans åsikter finnas i protokollen att tillgå, då frågan framdeles skall afgöras.

Att jordbruket under tidernas lopp alltmera blifvit af nu stadgade väghållningsskyldighet — jag vägar säga det — oskäligen betungad, lärrer vara en sak, som icke torde kunna bestridas. Likaså är det ingen hemlighet, att bruk, fabriker och industriela anläggningar finnas, hvilka icke äro pligtiga att deltaga i underhållet af vägar, som af dem starkt trafikeras och slitas upp i och för deras rörelse mångdubbelt mera än af jordbruket, som ensamt får underhålla dem. Detta är äfven den bittra erfarenhet, hvilken jag haft tillfälle att inhemta.

Sättet att afhjelpa denna olägenhet och orättvisa borde icke vara främmande för denna öfverläggning, och jag ber för den skull att derom få yttra några ord. För min del tror jag icke det vara möjligt att ordna förhållandet annorlunda, än att jordbruket fortfarande besörjer de allmänna vägarnes underhåll, men att derjemte de industriela inrättningar, hvilka af dessa vägar sig begagna, skäligen deltaga med en viss afgift i kostnaden för vägarnes hållande i fargildt skick. Området för sjelfva *vägunderhållet* torde icke gerna kunna blifva mindre än häradet. Deremot anser jag, att i afseende å *underhållskostnadens* utgörande för större broar landstingsområdet borde antagas till gemensamhet, enär det synes mig, att skyldigheten att bidraga till detta besvär bör utsträckas till hvar och en, som erlägger kommunalutskylder efter andra artikeln bevillningsförordningen. Sedermera kunde det sålunda uppdebiterade och influtna beloppet fördelas mellan de kommuner, som underhålla vägarne, sålunda att de, som finge flera vägar att hålla i ordning, tilldelades en proportionsvis större ersättning än de kommuner, hvilka hade färre vägar att underhålla. En dylik anordning har äfven blifvit försökt och fastställd inom ett härad af Christianstads län och burit goda frukter. Jag föreställer mig, att förhållandet borde med fördel kunna för framtiden regleras på ett dylikt sätt för landet i dess helhet.

Då ingen yrkat afslag å betänkandet i denna punkt, kan det ej vara behöfligt att yttra sig vidlyftigare. Jag slutar derföre under den förhoppning, att Kammaren må allvarligt betona angelägenheten deraf, att denna viktiga fråga blir snart och väl löst.

Herr Törnfeldt: Motionärerne yrka, att alla utan undantag skola kännas skyldige att deltaga i de allmänna landsvägarnes underhåll, men de förlömma, att i riket finnas skärgårdar, hvilka enligt gällande lag äro från denna skyldighet befriade, och jag protesterar emot hvarje försök att inleda dem i någon dylik förpligtelse.

I öfrigt har jag icke något i frågan att säga, utan önskar framgång åt rättvisan i saken.

Efter denna öfverläggning bifölls första punkten.

Punkten 2.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Såsom af betänkandet synes har jag icke kunnat biträda Utskottets mening, följaktligen icke heller dess

beslut i nu förevarande punkt. Då jag emellertid vid justeringen af utlåtandet icke var närvarande i Utskottet, kunde jag icke till min reservation foga de skäl som dertill föranledt mig, utan ber i stället nu få närmare redogöra för desamma.

Utskottet erinrar först huruledes Kongl. resolutionen den 8 Januari 1735 stadgar, att så kallade byvägar böra underhållas af dem, som sig deraf betjena. Ja, det är mycket sannt att den nämnda Kongl. resolutionen stadgar detta; men man vet att vid tillämpningen häraf vederbörande myndigheter i allmänhet tolkat meningen så, att de, i likhet med hvad som eger rum i afseende på de allmänna vägarne, endast ålagt egare af jordbruksfastigheter inom byalaget skyldigheten att underhålla dithörande byvägar. Då jag ansett detta vara oriktigt, så har jag inom Utskottet förfäktat den meningen, att Riksdagen borde aflåta en skrivelse till Kongl. Maj:t med anhållan om en tidsenlig förklaring af bemälda stadgande. Såsom en antydning, huru en sådan förklaring borde affattas, har jag äfven uppställt ett särskildt förslag, som icke vunnit bifall inom Utskottet, men som jag nu tager mig friheten att för Kammarerna framställa, nemligen: Att Riksdagen måtte för sin del besluta, det Kongl. resolutionen af den 8 Januari 1735 måtte så förklaras, att icke allenast egare af jordbruksfastighet utan äfven alla andra som af de så kallade byvägarne sig betjena skola vara skyldige att i underhållet af desamma deltaga; samt att åt de väghållningsskyldige öfverlemnades att sjelfve uppgöra grunden för delningen och att derom möjligen uppkommande tvist finge afgöras af vederbörlig domstol.

Jag vill ytterligare fästa uppmärksamheten på, att ofta ganska stora fabriker ligga invid en byväg, utan att dessa dock kunna förmås att i vägunderhållet deltaga. Så t. ex. finnas i min ort flera stora brännerier, hvars egare begagna den förbi löpande byvägen mycket mer än öfrige medlemmar inom kommunen och således göra dess underhåll mycket kostbart, men deremot icke alls bidraga till dess underhåll, utan detta få de jordbrukande fastighetsegarne här såsom i allmänhet göra.

Således tror jag det vara alldeles nödvändigt att genom en skrivelse till Kongl. Maj:t få merbemälda stadgande tydligt förklaradt, och anhåller jag derföre och i sådan syftning vördsamt om proposition på återremiss af denna nu förevarande punkt.

Herr Hjelm: Då min här ifrågavarande motion icke lyckats vinna Lag-Utskottets bevägenhet utan synes, på grund af Utskottets afstyrkande, vara hemfallen åt förgångelsen, så återstår för mig ingenting annat än den sorgliga pligten att öfver densamma hålla det sedvanliga liktalet. Ett sådant skulle dock denna gång måhända mindre än eljest böra hållas här i Kammarerna, när många sörjande efterlevande moderlösa barn, fränder, anhöriga och vänner, såsom det i personaliestilen heter, skola i långa tider och vidt omkring i landet uttala sin bedröfvelse öfver att de just till följd af ofarbara byvägar förlorat det käraste, om beslutet, såsom väl antagligt är, blir det af Utskottet föreslagna. Det går naturligtvis lätt för dem, som äro vane att gunga i jernvägskupéerna samt med iltågsfart färdas fram på jernvägarne, och för hvilka en landeau på en landsväg förefaller såsom något högst gammalmodigt, att anse det allt är väl be-

ställdt härvidlag. Jag undrar icke på att dessa personer, som icke hafva ens den aflägsnaste aning om de besvärligheter och olägenheter af alla slag, hvilka för närvarande äro förknippade med färdandet å dessa byvägar till följd af deras beskaffenhet i allmänhet, icke vilja lyssna till och behjerta de framställningar om ändring, hvilka göras för dem som sitta i de aflägsna och af de nyare kommunikationernas fördelar icke delaktiga landsorterna och aflägsna delar inom desamma. Det torde därför vara af nöden att här lemna några upplysningar hur det verkligen förhåller sig med dessa byvägar i sådana orter.

Öfver hela riket räknadt upptaga byvägarne en samfärd sträcka af flera tusende mil, och många hundratusen af innevånarne i landet hafva säkerligen endast genom dessa vägar sin beröring med den öfriga världen. Särskildt inom den socken jag tillhör finnas sådana byvägar till sammanlagdt omkring 35 mils längd, och något öfver 7,000 personer i socknen hafva genom dem sin enda utfart till platser med bättre ordnade kommunikationer. Det finnes der sådana vägar som sträcka sig tre till fyra mil från kyrkan upp genom landet och af hvilka fyra å fem större eller mindre byar måste begagna sig såsom enda beröringsmedlet med den öfriga världen; dessa vägar torde väl icke gerna kunna kallas för *enskilda* byvägar. Inom hela mitt kommittentskap är det omkring 15,000 personer som äro hänvisade till byvägarne såsom sin enda utfart, och dessa utgöra en sammanlagd väglängd af cirka 70 mil.

När förhållandet är sådant inom en enda ort — och på många andra ställen i landet torde det vara lika — så synes det åtminstone mig vara skäl till att söka komma derhän, att något gjordes till åstadkommande af bättre ordning i dessa vägars underhåll. Deras nuvarande skick är i allmänhet högst betänkligt och vållar ofta, oberäknadt tidsförlusten vid det nödtvungna långsamma färdandet på dem, äfven beklagliga olyckor. Mer än en gång hafva barn stått kring bären af sin döda mor, emedan nödig läkarehjelp icke kunnat i rätt tid anskaffas; och detta i sådana fall, der qvinnan enligt naturens lagar är mest i behof af hjälp och kanske äfven mest berättigad att erhålla den.

Under de tider när blott en och annan bonde hade sin utfart genom dylika vägar, kunde behofvet af ett bättre naturligtvis icke göra sig så allmänt känt som nu. Endast inom min ort föras numera t. ex. många tusen tunnor tjära årligen på dessa vägar. Tusental af befolkningen skola på dem framforsla sina förnödenheter af alla slag. Och huru äro dessa vägar beskaffade? Jo, högst ojemna med nedplöjda hjulspår och oupphörliga gropar. När det är regnigt väder upplösas de till gyttna, hvari hjulen nedsjunka så att man knappt kan få upp dem igen.

Orsaken till att detta önkliga förhållande så länge kunnat ega rum, utan att man sökt komma till något bättre, kan jag icke föreställa mig hafva varit någon annan, än att de personer, som varit riksdagsmän, sjelfve bott vid de egentliga landsvägarne och i allmänhet icke behjertat de besvärligheter och vedermödor som dessa vägar medföra för folket.

Nu har Grefve Sparre sagt, att när det gjordes behof af att få en sådan byväg lagd under allmänt underhåll, så skulle kommunen göra anmälan hos Konungens Befallningshafvande, som sedan gäfve order till domhafvanden i orten att sammankalla de vägunderhållningsskyldige och

inhemta deras yttranden, samt, om så lämpligt befundes, söka förmå dem åtaga sig underhållet jemväl af den ifrågavarande byvägen. Men jag fruktar att något godt resultat på det sättet i allmänhet icke skall vinnas, ty allmogen är i de flesta orter redan förut hårdt betryckt af vägunderhållet. Isynnerhet äro snöplogningen och snöskottningen särdeles betungande. I min ort skola vägarne skottas till 4 tums afstånd från marken. Den bortskottade snön och de höga plogvallarne bilda stora snömurar på ömse sidor om vägen, så kommer ett nytt snöfall med bläst som fyller mellanrummet, och skottningsarbetet får börjas på nytt igen. Under sådana förhållanden är det väl icke att undra på om de väghållningskyldige, när de blifva kallade att yttra sig inför domhafvanden, icke vilja underkasta sig en tillökning i sin redan förut nog tryckande börda.

Derföre har jag endast gjort en vördsam hemställan att de hemman, verk och lägenheter, som begagna sig af en viss byväg, skulle gemensamt, i förhållande till egendomarnes uppskattningsvärden, bidraga till dess underhåll. För närvarande är förhållandet så, åtminstone inom vissa delar af Norrland, att en massa sågverk och andra industriela verk begagna sig af dessa vägar och bidraga betydligt till att förderfva dem, men äro deremot icke skyldiga att deltaga i underhållet; och vidare, att när en eller två bland dem, som skola underhålla vägarne, vilja förbättra underhållet blott de öfriga äfven göra det, så säga desse öfrige för sin del nej. De som inse att de hafva större fördel af att hafva vägen väl underhållen än af att låta den förfalla eller vara i dåligt skick, göra flera försök att förmå de öfrige till behjertande af detsamma, men de lyckas icke. Kallar man hela vägbyalaget till vägreparation, så infinna sig några få, men de andra icke. De äro då, enligt Kongl. brevet af den 17 April 1828 samt Kammarkollegii kungörelse af den 9 Maj samma år, hänvisade till att instämna de tredskande inför häradsrätten. Men det kan vara 10 och flera byar om en och samma väg, och jag frågar: hur skall man kunna stämna hundra personer? Kon dör då, medan gräset gror. Några anträffas med stämningen, andra icke; några komma till tinget, de öfriga icke. Man skulle sålunda kunna få hålla på och processa ett tiotal af år och vägarne blifva opåfyllda under tiden. "Men de som begagna vägen hafva ju alla intresse af att fullgöra sin underhållsskyldighet," säger man. Ja, lefde vi i det tusenåriga riket, så att alla kände sig manade att af egen drift fullgöra sina pligter, då vore allt bra; men så är det tyvärr icke nu, och aldraminst i fråga om byvägarnes underhåll.

Nu har Utskottet hänvisat till Kongl. resolutionen af den 8 Januari 1735, deri det finnes stadgadt, att s. k. byvägar böra underhållas af dem, som sig deraf betjena. Men huru tillkom väl denna resolution? Jo, under den s. k. frihetstiden, då här och der inom adelns gods lågo spridda gårdar, som egdes af bönder, och adeln icke ville hafva besvär med att underhålla vägarne öfver sin mark till dessa bondgårdar, så ingick den till Kongl. Maj:t — d. v. s. Rådet egentligen — med anhållan om detta stadgande; och att det på den tiden skulle komma till stånd enligt Rådets fränders önskan var, med då rådande förhållanden, temligen naturligt. Men nu är det 137 år sedan dess, och förhållandena hafva under tiden blifvit betydligt förändrade. På många ställen der det då var urskog, äro nu nybyggen anlagda och nya hemman upptagna, ja hela byar anlagda, och

jag tror icke adeln numera behöfver frukta något besvär af dessa; åtminstone i de orter jag känner har adeln icke något gods.

Men så kommer Utskottet och säger: "då detta stadgande har sin naturliga grund deruti, att dessa vägar icke kunna anses vara af något synnerligt gagn för den större allmänheten" etc. Ja, här måste jag åter upprepa hvad en föregående talare redan sagt, att Utskottet verkligen tyckes sammanblanda enskilda utfartsvägar och allmänna byvägar. Jag har icke velat föreslå att enskilda utfartsvägar från en eller annan egen- dom till den gemensamma byvägen skulle blifva föremål för lagstiftningen eller att myndigheterna skulle hafva något med dem att skaffa, utan har jag ansett och anser jag fortfarande att sådana vägar äro de enskildes ensak; vilja de icke underhålla dem så att de kunna färdas ut på dem, så må de stanna hemma. Men helt annat är det med dessa vägar, som gå från socken till socken eller från by till by och slutligen till allmänna landsvägen och som utgöra enda utfartsvägarne för hundradetals hemmansegare och andra. Det är i underhållsskyldigheten för dessa sednare, som jag åsyftat att bringa någon ordning på lagstiftningens väg, och hvartill jag äfven blifvit uppmanad af flere mina kommittenter. Redan i fjol väckte jag härom motion, men denna blef med många andra då begrafven i Lag-Utskottet; och nu får jag den nedslående underrättelsen att dessa vägar, på hvilka, såsom jag upprepat, tusentals personer hafva sin enda utfart, likväl icke äro annat än enskilda utfartsvägar!

Jag kan med anledning här af icke underlåta att hos Kammaren vördsamt anhålla om återremiss af denna punkt, på det att Lag-Utskottet må på nytt komma i tillfälle att taga i benäget öfvervägande huruvida man icke kunde hos Kongl. Maj:t anhålla om föreskrift, att t. ex. sådana vägar, som äro utfartsvägar för minst två byar med exempelvis nämndt tjugo särskilda hemmansboar, borde betraktas såsom byväg och underhållas såsom jag föreslagit, samt för den händelse man icke vill göra kronobetjeningen besvär med att dem afsyna och vid behof verkställa treskolagning, kunde personer utses på kommunalstämma, hvilka det åläge såsom annat kommunaluppdrag. Jag vill härmed icke hafva framlagt något bestämdt förslag utan endast hafva gjort en antydning om hvad jag anser lämpligt, och förnyar min anhållan om återremiss i denna syftning.

Herr Ola Andersson: Då jag vet att Kammaren icke gerna nu vill höra långa tal, skall jag icke heller länge upptaga tiden utan inskränka mitt yttrande så mycket som möjligt. Det kan visserligen tyckas som jag borde vara tillfredsställd med det resultat, hvartill Utskottet i anledning af min motion kommit i föregående punkt, och som nu är af Kammaren bifallet, och jag är det äfven hvad den delen af saken beträffar. Men deremot har jag svårt att finna mig nöjd med Utskottets beslut i nu förevarande punkt. Den af Utskottet åberopade Kongl. resolutionen angående byvägars underhåll är nu 137 år gammal, och om äfven dess ålder icke bevisar dess olämplighet för vår tid, så synes mig åtminstone den omständigheten att en äldre lag finnes rörande dessa vägar icke utgöra något egentligt skäl för att man icke nu skulle kunna reglera frågan på annat sätt; ty om så vore, så skulle samma skäl kunna

kunna åberopas till hinder för lagreformer i allmänhet. Skulle åter skälet ligga deri, att dessa vägar böra underhållas af dem som sig deraf betjena, så frågar jag: hvilka äro då desse? Männe det icke numera är en rätt vanlig företeelse att, såsom föregående talare äfven påyrkat, inom byarne uppstå fabriker och dylika anläggningar, som begagna sig af byvägarne långt mer än alla hemmansegarne tillsammansantagne? Men härigenom sker naturligtvis en orättvisa mot hemmansegarne, så länge man icke kan ålägga fabriksegarne att deltaga i vägunderhållet; och jag betvivlar att man på grund af nämnda Kongl. resolution kan ålägga dem det, åtminstone har jag icke hittills sett något exempel derpå. Vidare är det icke så säkert, att enskilda byvägar helt och hållet ensamt begagnas af den by eller kommun, öfver hvars egor de löpa; tvärtom begagnas de rätt ofta äfven af andra kommuner. Utskottet säger visserligen med afseende härför att "i den mån en enskild väg, som tjenar till utfartsväg för by eller hemman, börjar att allmännare begagnas, ankommer det på vederbörande myndighet att, då fråga derom väckes, pröfva huruvida en sådan väg må till allmänt underhåll indelas," och detta tyckes låta rätt bra; men jag har funnit att sådant icke låter sig göra utan ganska stora svårigheter. Uppstår nemligen bland kommunerna i ett härad fråga om att indela en eller flera sådana enskilda vägar till allmänt underhåll, så skall derom först göras framställning till Konungens Befallningshafvande, som sedan förordnar häradsrätten att låta höra kommunernas medlemmar för att utröna hvilken väg som företrädesvis bör, enligt allas sammanstämmande mening, komma i fråga att sålunda indelas. Jag tror att herrar domare, som handlagt dylika mål, skola kunna intyga huru svårt det är att genom en sådan utredning träffa det bästa, isynnerhet om flera vägar äro föreslagna. Men äfven om man lyckas komma till ett godt beslut och få detta fastställt alla instanserna igenom: hvad har väl skett? Männe full rättvisa? Jo det har skett att den kommun, hvars byväg blifvit sålunda indelt till allmänt underhåll, sluppit ifrån att ensam underhålla denna, under det att de öfriga kommunerna, som med ungefär lika goda skäl kunnat fordra samma förmån för sina vägar, få icke endast fortfarande ensamma underhålla dessa utan numera jemväl deltaga i underhållet af den nya allmänna vägen. Sådant kan icke vara rättvist och skall alltid, så länge det eger rum, föranleda framställningar till Riksdagen om ändring. Jag hade derföre icke trott, att man skulle hysa betänkligheter mot en skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t, äfven om man icke gillade det af mig framställda förslaget.

För att emellertid, om det ännu är möjligt, få frågan närmare utredd och löst genom en sådan skrifvelse, anhåller jag vördsamt om återremiss af denna punkt.

Öfverläggningen var slutad. Jemte proposition på bifall gaf Herr Talmannen, enligt derom gjordt yrkande, jemväl proposition på återremiss, samt förklarade ja vara öfvervägande för den förra meningen. Votering blef emellertid begärd och i följd deraf omröstning anställd efter en så lydande proposition:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i *andra* punkten af dess utlåtande N:o 21,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är den ifrågavarande punkten till Utskottet återförvisad.

Voteringen utföll med 81 ja mot 47 nej, hvadan äfven andra punkten i förevarande utlåtande blifvit af Kammaren bifallen.

§ 13.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 22, i anledning af väckta motioner om upphäfvande af den för beväringsskyldige medgifna legnings- och friköpningsrätt samt om införande af obligatoriska vapenöfningar för ynglingar emellan konfirmations- och beväringåldern.

Punkten 1.

Bifölls.

Punkten 2.

Härvid yttrade

Herr von Geijer: Jag skulle mycket beklaga, om hvad jag ämnar anföra skulle kunna i och för sig gifva Kammaren ökad anledning att motsätta sig det yrkande jag går att afgifva, då jag nu uppträder mot bifall till Lag-Utskottets föreliggande förslag; och jag skulle för min person blifva mycket ledsen, om någon föreställde sig, att jag icke hyste sympatier eller tillgifvenhet för den stora tanke, som finnes uttryckt uti ifrågavarande motion. Jag är nemligen öfvertygad, att det icke finnes någon i denna Kammare, som lifligare än jag förmenar, att i hvarje härordning i detta land, och i denna tid, måste 1:sta paragrafens 1:sta moment innehålla det stadgande, att en hvar svensk är värnpliktig och kan i fullgörande af denna pligt icke af någon annan ersättas. Jag har också så många gånger härom uttalat mig, att jag hyser förhoppning att i denna del ej blifva missförstådd. Under den tid jag varit medlem af Riksdagen har jag städe förbundit ifrågavarande stora militäriskt medborgerliga skyldighet med erkännandet af andra principer för organisation än de närvarande, och jag vidblifver att fästa dessa frågor nära tillhoppa med hvarandra. Vid 1870 års riksdag vågade jag öppet uttala, att jag ansåg det bästa sättet för indelningsverkets upphäfvande eller försvinnande skulle vara att åstadkomma en stark utveckling af beväringinstitutionen, och jag tillrådde derföre, att anslag måtte beviljas i det syfte, att så mycken öfning måtte gifvas åt beväringen, att densamma kunde blifva likställd med indelta armén, och denna således förlora sin nu egande särskilda vigt och betydelse såsom

stam. Men sedan dess har saken utvecklats sig i annan riktning, ty regeringen har kraftigt hållit fast vid den indelta arméns konsoliderande eller åtminstone förhindrat dess upphäfvande, och representationen har under denna tid med frikostig hand gifvit anslag åt utvecklingen af just denna indelta armé. Då under den strid, som inom representationen utkämpades i fråga om förändrad arméorganisation, å ena sidan uttalades, att vi icke hade att emotse någon förändring af vår indelta armé på långliga tider, men å andra sidan representationen på det närmaste förband frågan om en ny beväring, friköpning och legas borttagande med erkännandet af nya grunder för organisationen i sin helhet, så kan jag sannligen icke nu begripa, hvad nämnda strid haft för verklig betydelse, om representationen nu vill medgifva en obligatorisk värnepligt, utan att dermed förbinda de principer för kadersystemet sistlidna års såväl lagtima som urtima Riksdagar så starkt vidhöll. Då ifrågavarande motion remitterades till Lag-Utskottet, yttrade sig Herr Statsrådet och Chefen för Landt-försvars-departementet uti anförande den 17 nästlidne Februari naturligtvis i de välvilligaste ordalag om samma motion och om de fördelar, som, i händelse den bifölles, deraf skulle blifva en följd. Innan Herr Krigsministern på detta sätt uttalade sig, hyste jag den förmening, att Herr Krigsministern skulle åt sig söka vindicera rätten att sjelf för representationen få framlägga förslaget i fråga, i hvilket fall detsamma säkerligen framkommit, icke såsom nu såsom ett enstaka stort filosofiskt begrepp, utan i sammanhang med alla de vilkor, som äro fästade vid frågan och utan hvilka densamma saknar egentlig praktisk betydelse.

En deklaration af människans rättigheter eller som här af människans skyldigheter har ej särdeles betydelse, såvida den ej i samma stund är förenad med allvarligt uppsåt att taga dess konsekvenser. Om man nu i det skick frågan befinner sig företager densamma till pröfning, så sysselsätter man sig, efter min förmening, med det viktigaste ämne som kan nationalrepresentationen föreligga, utan att den stämning är för handen som tarvas för att gå till verks med en så stor fosterlandets angelägenhet. Om förslaget nu antages på grund af enskild motion, så fruktar jag att det icke blir så välsignelsebringande, som det måste blifva, när det en gång framkommer under sådana förhållanden, att de principer representationen uttalat för organisationen från regeringens sida samtidigt medgifvas. Jag kan för min del icke inse meningen med det stora märkvärdiga motstånd mot det af regeringen vid förra riksdagen framlagda förslag till förändrad beväring, om representationen nu i dag utan vidare bestämmelser bifaller det förslag, som nu föreligger. Det skulle då som differens egentligen endast återstå frågan om öfningstiden, 30 eller högst 80 dagar, en fråga hvilken, enligt hvad jag förr yttrat, jag i militäriskt hänseende ej aktar högt uppå. Det har här af så många och så nyligen och äfven af mig sjelf i denna Kammare uttalats den bestämda åsigt om nuvarande indelta arméns oförmåga att utgöra stöd för en beväring, i sig innefattande den genom uppfostran och studier intelligentare befolkningen, att jag om detta, då som starkaste skäl gjorda anförande endast vill nu påminna. Jag anhaller om afslag å Utskottets betänkande, hufvudsakligen dertföre att jag hyser den alldeles säkra förhoppning, att Herr Krigsministern skall, om Gud vill, och så fort sig göra låter, framlägga ett förslag till härordning,

hvars 1 § 1 mom. skulle innehålla just ett sådant stadgande som här föreslås. Då skulle jemväl den stora tanke, hvarom här nu är fråga, komma att framhållas med dess konsekvenser, såvidt erfarenheten gifver dem vid handen, och icke såsom nu som en fristående kolonn, hvilken måhända ej på länge skall tjena att uppbära någonting. Jag har uttalat mig således blott i den afsigt att man uti denna fråga icke bör bygga på någon annan grund, än den krigsstyrelsen kan lägga, och att man derföre bör åt krigsministern öfverlåta att utarbete och såsom regeringens förslag för representationen framlägga en ny härordning för svenska folket. Jag anser, att om vi nu antoge en obligatorisk vapenöfning, så vore det visserligen en militäriskt medborgerlig pligt som dekretades, men hvilken, efter min förmening, icke skulle medföra något verkligt gagn i militäriskt hänseende, utan endast en medborgerlig tunga. Jag skall aldrig tillåta mig att kalla en obligatorisk värnepligt en tunga — om åt densamma gifves den utsträckning som allvarligheten kräfver — och då den fullgöres i förening med ett mera tillfredsställande kadersystem, men jag förmenar att denna pligt kan blifva en tunga utan motsvarande ändamål, om vi under nuvarande och så mycket klandrade militära förhållanden skulle utan vidare införa obligatorisk vapenöfning.

Jag yrkar afslag å Lag-Utskottets hemställan.

Herr Statsrådet Weidenhielm: Redan då jag första gången erhöll ordet i denna Kammare, hade jag tillfälle såväl anförda orsakerna till att förevarande motioner hunnit förekomma en af Kongl. Maj:t tillämnad proposition i samma syfte, som att uttala de lifliga sympatier, med hvilka jag omfattar det af motionärerne nu framlagda förslag. Jag ber dock att äfven nu, sedan ärendet från Lag-Utskottet återkommit till Kammarens slutliga afgörande, få med några ord ytterligare gifva stöd åt min hemställan om Kammarens bifall till ifrågavarande förslag. För detta ändamål tillåter jag mig att i herrarnes minne återkalla den opinion, som, bland annat, vid tre särskilda riksdagar blifvit af representationen uttalad. 1810 års riksdag förklarade, vid införande af förstärkningsmanskapet: "att hvarje medborgare i staten, som dertill eger kraft och förmåga, ovilkorligen är pliktig att utan allt slags afseende på stånd, börd eller vilkor, gemensamt bidra till ett älskadt fosterlands försvar".

Rikets år 1812 församlade Ständer förmälde den 23 Maj samma år, i fråga om den allmänna beväringen, att deras åsigt vore: "att hvar och en sjelf bör fullgöra sin värnepligt, emedan den sanna kärleken till fäderneslandet, då den lifligt brinner i ynglingens bröst, måste gifva skyldigheten ett högt värde att för fäderneslandets skull gå i striden; emedan mod och nationalanda säkrare födas i ynglingens hjerta, om denna skyldighet föreskrifves såsom ovilkorlig; emedan ordning, sedighet och disciplin svårare bland de legda underhållas, och emedan Rikets Ständer, både utaf grundsats och förutseende af en nyttig verkan för framtiden på svenska nationalkarakteren, trott sig se det rätta deruti, att hvar och en yngling, inom den utsatta åldern förpligtigas att sjelf utgå"; och vid lagtima riksdagen 1871 yttrade sig det då i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om försvarswerkets ordnande tillsatta Särskilda Utskottet: "att klart inse och lifligt känna de stora fördelar som en *utsträckt allmän värnepligt*

kan bereda nationen, ej blott i ekonomiskt och militäriskt hänseende utan äfven i socialt, derigenom att vapenöfningarne, då de blifva allmänna, så att alla klasser utan afseende på samhällsställning, bildningsgrad och förmögenhetsvilkor i dem deltaga, måste blifva i hög grad egnade att utbildta befolkningens såväl fysiska krafter som en allmän anda af medborgerlighet“. Dessa yttranden af nationens målsmän gifva otvetydigt tillkännna, huru lifligt och djupt den sanning är erkänd, att hvarje samhällets medlem födes till pligten att värna detsamma, och jag skulle anse det vara nästan förmätet, om jag trodde mig kunna anföra mera talande och starka motiv, än de som innefattas uti representationens af mig nyss upplästa, egna ord, bakom hvilka man tycker sig likasom förnimma puls-lagen af svenska folkets för dess lands väl städse varmt klappande hjerta. Orsaken hvarföre 1812 års Riksdag icke antog beväringsskyldigheten såsom ovilkorlig för alla, förklaras af Riksdagen sålunda: “Vid betraktande af sakens nyhet, då erfarenheten lärt, att allt sannt och godt af en stor och kraftig inflytelse endast småningom i verlden sprides och stadgas, och då, vid ett öfverhängande behof, Rikets Ständer trott sig böra aflägsna allt, som, må vara af fördom eller mindre tydliga begrepp om sakens förhållande, kan vara af menligt inflytande på dess antagande, som Rikets Ständer ansågo sig böra medgifva att lega må varda tillåten, intill dess det allmänna tänkesättet, ledt af erfarenheten, säkrast afgjorde hvad i detta hänseende borde stadgas“, och den egentliga orsaken, hvarför frågan föll vid 1871 års riksdag, var det sammanhang, hvori samma fråga då stod med Kongl. Maj:ts proposition om försvarsverkets ordnande i dess helhet. Beträffande de motiv till afslag, som anfördes vid 1812 års riksdag, så ega dessa numera icke någon tillämplighet, sedan allmänna tänkesättet tydligt uttalat sig hylla den grundsats, att fosterlandets försvar är en medfödd rent personlig skyldighet, som icke kan från den ene till den andre samhällsmedlemmen öfverflyttas, och vidkommande de betänkligheter, som vid 1871 års riksdag gjorde sig gällande, så böra dessa äfven numera hafva bortfallit, då frågan, frigjord från alla organisationsdetaljer, är framlagd till Riksdagens afgörande. Man kan, efter min uppfattning, svårigen välja en mera lämplig tidpunkt för frågans lösning, än just den nuvarande, enär å ena sidan allt hvad som förut utgjort hinder för dess genomförande nu icke mera finnes, och å andra sidan ett Riksdagens bifall till förslaget just nu, när frågan om organisationen af vårt försvar står främst på dagordningen, eger en djupare betydelse än någon annans slags opinionsyttring. Skulle Riksdagen, genom ett ogillande af Lag-Utskottets nu framlagda förslag, förhindra krigsstyrelsen att i sina beräkningar få bland försvarsmedlen såsom faktorer intaga all den intelligens, alla de krafter, som finnas hos den manliga befolkningen i landet inom en viss åldersperiod, så måste arbetet på utvecklingen af vårt försvar i väsendtlig mån försvåras, och jag hemställer således på det varmaste om bifall till hvad Lag-Utskottet nu tillstyrkt, fullt förvissad att Kongl. Maj:t genom sitt gillande skall åt denna Riksdag lemna äran af att hafva gjort värnepligten inom vårt land till en sanning och derigenom förbundit hvarje Sveriges son till den dyrbara skyldigheten att värna vårt samhällsskick, sådant vi med vårt blod och vårt arbete under århundraden danat det

och sådant vi äfven älska det, stödt på de båda säkra grundvalarne af lag och frihet.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Frågan om vårt försvarsväsende har tillförene så många gånger varit före, att jag nu icke vill besvära Kammaren med något långt föredrag om huruledes försvarsorganisationen under tidernas lopp utvecklats sig; men jag vill dock erinra om att, såsom ock hvar och en säkerligen har sig bekant, ursprungligen fanns den allmänna värnepligten gällande i fråga om fotfolkets anskaffande. Det var nemligen den så kallade "bondehären", som först utgjorde landets försvar. I en sednare tid uttogs fotfolket efter utskrifning, hvilket sätt fortfor intill slutet af 1600-talet, då det ständiga knektehållet infördes, mot vilkor att utskrifning derefter icke skulle vidare för dem som ingingo på knektehållet ifrågakomma; och det var först i början af detta århundrade, som man åter upptog idén om den allmänna värnepligten. Jag är ense med Herr Krigsministern derom, att värnepligten bör fullgöras af alla, och att icke undantag bör ske för någon, likasom alla skattebördor borde rättvist fördelas, men beklagligtvis hafva vi i militäriskt hänseende ett annat onus, som trycker tungt på vissa näringsgrenar, och derföre borde man tillse att icke dessa genom en ännu längre utsträckt värnepligt blifva ännu mera betungade.

Jag nämnde nyss, att man i början af detta århundrade återgick till den gamla grundsatsen om allmän värnepligt, i enlighet hvarmed Gustaf IV Adolf uppbådade landtvärnet, och vid 1810 års riksdag väcktes förslag om uppsättande af det s. k. förstärkningsmanskapet. Man undvek dervid benämningen landtvärn, emedan detta ord uppväckte dystra minnen, och man valde derföre ett annat namn. Innan förslaget om förstärkningsmanskapet af Rikens Ständer slutligen bifölls, utkämpades ganska hårda strider inom de särskilda riksständen, och det är att lägga märke till, att Bondeståndet aldrig gick in på att genom utskrifning uppsätta förstärkningsmanskap. De ordalag, som begagnas i Bondeståndets till Kongl. Maj:t aflättna skrifvelse i ämnet, äro ganska betecknande, och det må derföre tillåtas mig att läsa upp en del af samma skrifvelse. Deri heter nemligen: "Om nyttan och nödvändigheten af sjelfva saken, så vidt den rör en gemensam skyldighet att försvara fosterjorden, har aldrig kunnat hos Bondeståndet uppstå något ögonblicks tvekan, ty svenska bondens kärlek för Konung och fosterland skall i alla tidevarf blifva oförändrad."

"Det har endast varit i frågan om sättet för det allmänna försvarets tillvägbringande, som efter bekymmersamma öfverläggningar, uppkomna och fortsatta under ett sorgligt minne af förra landtvärnets missöde, Bondeståndet funnit sig föranlåtet att med skiljaktighet från de öfriga ståndens beslut, såsom svar på Kongl. Maj:ts nådiga framställning, föreslå: att i händelse den ökade krigsstyrkan, som blifver att tillgå, då den nu oroterade jorden uppsätter det manskap, som deraf lämpligen kan påräknas, samt *städer, bruk och andra näringar i mån af folk mängd och förmögenhet jemväl bidragit till landets försvar*, efter de grunder, som Utskottet uppgifvit, skulle af Kongl. Maj:t finnas vara för ändamålet otillräcklig, bör fyllnaden anskaffas, *icke genom utskrifning eller lottning*,

utan medelst en allmän vargering, eller så kallade 6-, 5- eller 3-männingar, fördelad till utgörande af hemman och rotar i jemförligt förhållande till nuvarande indelningsverk, då flere eller färre rotar kunde sammanslås för att anskaffa den erforderliga styrkan, med bibehållande af en lika allmän rekryteringsskyldighet, så länge kriget påstår.“ Här af synes, att Bondeståndet vid 1810 års riksdag befann sig på ungefärligen samma ståndpunkt i afseende på försvarsfrågan, som majoriteten inom denna Kammare vid sistlidne riksdag. Nämda stånd ansåg nemligen, att äfven fabriker, bruk och andra näringsgrenar skulle roteras och deltaga i kostnaden för landets försvar.

Vi hafva alla kännedom om de beklagliga rörelser, som inom skilda delar af landet uppkommo till följd deraf, att förstärkningsmanskapet uttogs efter lottning; och vid 1812 års riksdag afgaf Kongl. Maj:t en proposition om ändring i sättet för utskrifning af detta manskap. Denna proposition äsyftade icke att införa en ny organisation, utan endast ett nytt sätt för utskrifningen af det förstärkningsmanskap, som år 1810 blifvit beviljadt. Man valde vid 1812 års riksdag samma utväg som år 1810: man gaf nemligen samma sak ett annat namn. Det heter visserligen i rubriken till Kongl. Maj:ts proposition "förstärkningsmanskap", men i sjelfva propositionen deremot talar man endast om "beväringmanskap", eller samma benämning, som nu brukas. Såsom Herr Statsrådet nämnde, och vi alla vota, blef friköpningsrätt då medgifven; och sedan dess har beväringinstitutionen fortfarande och de värnepliktige öfvats årligen 12 dagar, till dess Kongl. Maj:t vid 1856 års riksdag afgaf sin nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof, deri begärdes ökad anslag för att beväringen måtte kunna öfvas i 30 dagar under två år, d. v. s. den tid, som nu finnes föreskrifven. Denna anslagsbegäran väckte motstånd inom Riksdagen, och Bondeståndet afslog densamma för sin del, men i förstärkt Stats-Utskott blef det äskade anslaget dock beviljadt. Vid 1859—1860 års riksdag begärde Kongl. Maj:t äfven i propositionen om statsverkets tillstånd och behof ett förslagsanslag i ändamål att beväringen skulle, med bibehållande af den förut bestämda öfningstiden af 30 dagar, öfvas i särskilda terminer tvänne år å rad; och äfven detta blef bifallet mot Bondeståndets bestridande. Vid sistnämnda riksdag framlade Kongl. Maj:t i särskild proposition förslag till ny beväringsslag, af innehåll, bland annat, att beväringen skulle under fredstid i två på hvarandra följande år under föreskrifven tid vapenöfning undergå, d. v. s., att den utsträckning i öfningstiden, hvartill förut beviljats anslag, skulle blifva i lag bestämd. Äfven detta Kongl. Maj:ts förslag blef af Bonde-Ståndet afslaget. På sådant sätt har denna sak gestaltat sig, och man kan således med full rätt säga, att hela beväringinstitutionen vid 1810 års riksdag införts och sedan dess fortgått emot Bondeståndets och den jordbrukande delens af nationen protester, och vid sådant förhållande kan det väl ej förundra någon i fall nuvarande representanter för samma allmoge ause sig böra fullfölja samma grundsatser, som deras föregångare för sig uppställt; och jag tror att jag och de med mig liktänkande, då vi sådant göra, äro i vår fulla rätt. Jag har förut varit i tillfälle att på detta rum temligen fullständigt utveckla grunderna för påståendet att gällande knektekontrakten berättiga egare af roterad jord att vara fria från utskrifning; och i enlighet

med denna min uppfattning ligger det ganska nära till hands för mig att yrka afslag på denna hemställan och således instämma med den förste talarens yrkande. Men då beväringsskyldigheten är införd och den således är ett existerande faktum, som icke nu kan borttagas, så vill jag öppet erkänna, att jag anser det vara en alldeles riktig princip, som fördrar att alla skola lika, äfven på detta sätt, deltaga i fäderneslandets försvar. Jag delar lifligt den öfvertygelsen, att denna skyldighet bör vara allmän och att undantag således icke får ega rum för någon. Jag kommer följaktligen icke att yrka afslag å detta betänkande; men som Herrarne behagade erinra sig, så nämnde jag nyss, att den tillökning i öfningstiden, som bestämdes vid 1856 och 1859 årens riksdagar, genomfördes mot Bondeståndets medgifvande, och jag vill väl icke påstå att Kongl. Maj:t hyser den uppfattning, att Kongl. Maj:t har rättighet att, utan att tillspörja Riksdagen, utsträcka öfningarne utöfver 30 dagar, men jag har af uttalanden, som blifvit gjorda, temligen säker anledning att tro att en sådan uppfattning är eller åtminstone har varit gällande hos en eller annan, som ej kunnat sägas representera regeringens åsigt. Vid 1857 års riksdag föreslog Kongl. Maj:t en förändring i beväringsslagen, hvarigenom Kongl. Maj:t skulle berättigas att vid vissa tillfällen öfva beväringen längre än de vanliga 30 dagarne, och det kan häraf synas som om regeringen icke ansett sig hafva rätt att på eget bevåg utsträcka öfningstiden, när i sådant fall berörda Kongl. proposition hade varit öfverflödig; men, såsom Herrarne hafva sig bekant, så är beväringsslagen otvetydig derutinnan, att den ingenting bestämmer om öfningstidens längd. Jag vill väl icke befara — hvad jag dock hört stundom uppgifvas — att vidsträcktare öfningar skulle anbefallas i kommandoväg; det skulle också på det högsta förundra mig, om någonting sådant inträffade. Men jag har emellertid på den sednare tiden hört det der talet, att sådant icke skulle vara så alldeles omöjligt, och man har svårt för att icke i någon mån lyssna härtill, då man särdeles under denna riksdag fått en så otillfredsställande erfarenhet om att Kongl. Maj:t icke sätter synnerligt värde på helgen af ingångna aftal. Jag syftar härvid på Kongl. Maj:ts beslut i fråga om nedsättning i rekrytåldern, i afseende hvarpå Kongl. Maj:t funnit sig oförhindrad att ensidigt bryta de derom gällande bestämmelser.

När man i detta fall har en så färsk erfarenhet och när man derjemte hör sådana antydningar, som jag nyss omnämnt, så är det väl ej underligt, om man icke kan så alldeles göra sig fri från farhåga, ehuru man söker öfvertyga sig sjelf att man har att vänta endast hvad som är rätt, nyttigt och godt. Jag skulle för min del anse det vara ganska beklagligt, om man, såsom här yrkas, nu utan vilkor toge bort friköpningsrättigheten, när Kongl. Maj:t ju möjligen, med vår nuvarande ofullständiga beväringsslag, kunde vilja utsträcka beväringsofningarne — man vet ej på huru lång tid. Jag vill derföre, på samma gång jag är villig att antaga förslaget i hvad det innehåller om upphäfvande af rättigheten till friköpning och legning, föreslå en liten redaktionsförändring, som jag tror skall betrygga för alla misstydingar och sålunda göra lagen tydlig och klar, så att regeringen må kunna veta hvilken rättighet hon har, och folket känna den skyldighet som åligger detsamma. Ingen lär väl kunna bestrida, att nuvarande lagbestämmelser äro oklara, och då måste väl

också en hvar önska att desamma måtte förtydligas, och det är i sådant syfte som jag tillåter mig föreslå, att första momentet i nu föredragna punkten af Lag-Utskottets betänkande måtte erhålla följande förändrade lydelse: "Allt hvad Kongl. kungörelsen angående allmänna beväringen den 13 November 1860 innehåller i fråga om rättighet för beväringsskyldig att vid uppbåd till vapentjenst sätta i sitt ställe annan duglig karl och att i fredstid vinna befrielse från vapenöfning, emot erläggande af viss afgift i penningar, så ock hvad 4 § i samma kungörelse stadgar derom, att den, som af särskilda ömmande omständigheter eller för att kunna till främmande land utflytta, befrias från beväringsskyldigheten, skall i fredstid erlægga afgift för vapenöfningsfrihet och i krigstid för sig ställa legokarl, varder härigenom till all kraft och verkan upphäfdt; och skall, när icke det i 10 § af ofvannämnda kungörelse omförmälda förhållande inträffar, beväringssmanskapets vapenöfning i fredstid, ej utan bifall af Riksdagens båda Kamrar, utsträckas till längre exercitid än tretio dagar, fördelade på två år, på det sätt att de två beväringssklasser, som årligen sammandragas, icke exerceras samtidigt".

Friherre Ericson: Jag har vid de tillfällen, då frågor angående militärväsendet tillförene varit under behandling härstädes, stått på samma sida som den siste ärade talaren; men i den sak, hvarom nu är fråga, skiljer jag mig dock från honom och ber att få anföra skälen för min mening.

Herr Sven Nilsson påstod, att, om Lag-Utskottets föreliggande förslag bifölles, så skulle detta, enligt hans förmenande, leda till utsträckning i den allmänna värnepligten, och han anmärkte, att, då denna Kammarare vid föregående riksdag såsom vilkor för utsträckt värnepligt fordrat, att indelningsverket skulle upphävas, så innebure bifall till detta förslag en rubbning i det förut fattade beslutet. Samme talare hyste ock betänklighet i afseende derå, att Kongl. Maj:t skulle, enligt hvad han befarade, komma att utsträcka beväringens öfningstid, och han ville förebygga detta genom att vid antagandet af förevarande förslag fästa det vilkor att en sådan utsträckning i öfningstiden icke skulle kunna komma till stånd utan begge Kamrarnes sammanstående medgifvande. Hvad beträffar den första af hans betänkligheter, nemligen att han anser förslaget vara en *utsträckning* i värnepligten, så vill jag säga, att han, så vidt jag kan finna, alldeles misstager sig derutinnan. Vore jag icke öfvertygad härom, så skulle jag helt visst stå på samma sida som han; men här är icke alls fråga om någon *utsträckning*, ty dertill skulle ju ovilkorligen fordras, att man föreskrefve antingen ökade öfningar eller tjänstgöringstid, eller att all beväringen inom viss ålder skulle på något sätt mera betungas, än för närvarande är fallet. Men detta är ju, som sagdt, icke i fråga, utan här föreslås endast att borttaga de genom lag åt förmögnare beväringssynglingar tillförsäkrade undantagsförmåner att friköpa sig från vapenöfningar i fredstid och aktiv tjänstgöring under krigstid. Man åsyftar således endast att borttaga det lagstadgande, som gifver rättighet åt somliga att genom erläggande af en summa penningar fullgöra en skyldighet, som andra måste fullgöra in natura.

I vår lag stipuleras visserligen att beväringsspligten är allmän, och i

allmänna talesättet nyttjar man äfven uttrycket "allmän beväring", men jag hemställer huruvida detta uttryck kan vara berättigadt, då man för 100 Rdr, som för mången är en spottstyfver, kan i fredstid slippa undan öfningarne, hvilka åter af andra måste fullgöras med kanhända känbara uppoffringar. För att i krigstid lega annan karl i sitt ställe måste man visserligen väl betala något mera, men man kan dock med penningar köpa sig fri äfven från krigstjenst, och penningesummors värde är relativt, hvadan det ock för mången torde kunna gå lätt nog att i stället för sig sätta annan man och sålunda undgå faran att våga lif och lem för fosterlandets värn, under det att de, som icke hafva råd till dylika utgifter, måste sjelfve gå ut i striden. Vid sådant förhållande synes det mig vara synnerligen oegentligt att hos oss kalla värneplikten *allmän*. För min del lägger jag synnerlig vikt på att hvad som *stadgas* i lag också måtte vid lagens tillämpning blifva *en verklighet*, och det är just detta som nu icke är händelsen men som med förslaget åsyftas.

Man har ställt förevarande förslag i sammanhang med frågan om armé-organisationen och dervid sagt, att detta förslag dels stode i strid med Kammarens förut fattade beslut, dels ock skulle verka uppskof med sjelfva arméfrågans lösning. Jag har redan förut anmärkt, att här icke är fråga om någon utsträckning i allmänna värneplikten, och att således någon rubbning i föregående beslut icke heller sättes i fråga; hvadan det sålunda endast återstår att tillse, huruvida bifall till detta förslag må kunna antingen befrämja eller fördröja genomförandet af armé-organisationen i den riktning denna Kammare önskat. Jag vill härvid säga, att jag icke kan finna annat, än att ett lagstadgande, sådant som det föreslagna, skall verka gagneligt för de åsichter, som majoriteten inom denna Kammare omfattat, och möjliggöra indelningsverkets tidigare afskaffande, derigenom att det blir möjligt att på ett annat sätt än hittills erhålla nödigt befäl för armén. Jag tror också att, på samma gång intelligenta och mera bildade ynglingar allmänt komma in i arméns leder, så skall det visa sig att det nuvarande befälet och ledarne icke äro lämplige för dessa nya elementer. Äfvenledes tror jag att detta förslag, om det antages, skall gifva ett kraftigt bevis för att vederlägga dem, som påstå, att det icke går för sig att ur den allmänna folkbeväringen anskaffa befäl, utan att man för den skull måste hålla en hop ständiga *soldater*; och således torde det från denna synpunkt vara stora skäl att bifalla förslaget.

Herr Sven Nilsson befarade att, om Utskottets hemställan godkändes, detta skulle kunna föranleda till utsträckning i beväringsofningarne, men jag kan icke finna någon grund för en dylik farhåga, ty jag inser icke hvarföre en sådan utsträckning skulle vara mera att befara hädanefter än hittills. Snarare föreställer jag mig, att en utsträckning skulle försvåras, ty jag behöfver ej se mig långt om bland vänner och grannar för att finna huruledes det för dem skulle gestalta sig, ifall deras söner blifva skyldiga att personligen fullgöra sin värneplikt, och man kan vara förvissad, att den lyckligare lottade samhällsklassen skall blifva en stark hållhake mot försök att utsträcka öfningstiden. Såsom förhållandet nu är, gör det egendomsegaren t. ex. just ingenting, om öfningarne förlängas med 20 eller 30 dagar, ty arbetarne vid hans gård bestå mestadels af

drängar, hvilka legas af torpare eller bönder, och om dessa få något svårare att skaffa arbetare, derföre att många ynglingar äro frånvarande på exercisplatserna, så kan denna svårighet dock icke i nämnvärd mån direkt återfalla på egendomsegaren. Men om deremot hans egna söner eller myndlingar måste deltaga i dessa öfningar, så ställer sig saken helt amorlunda. Han kommer då att närmare tänka på saken, då han nemligen ser att dessa öfningar orsaka ett kämbart afbrott i sonens studier eller vanliga sysselsättning, och han skall derföre vara obenägen för utsträckning i öfningstiden, enär derigenom en ännu svårare rubbning i sonens iuslagna verksamhet skulle uppkomma.

Såsom Herrarne höra, så resonerar jag nu ur den enskilda nyttans synpunkt, och det torde icke vara så alldeles ur vägen att i detta fall taga hänsyn dertill, då jag vill bemöta de skäl som från motsidan framställts. Alltså, långt ifrån att det skulle gå lättare att hädanefter utsträcka beväringsofningarne, sker tvärtom, ty vi få bundsförvanter der vi förut haft motståndare.

Men det finnes derjemte ett annat skäl, som för mig gör det till en befallande nödvändighet att rösta för bifall till ifrågavarande förslag. Det har nemligen, beträffande värnepligten och öfningarne för fosterlandets försvar, utbildat sig en tendens, som är ganska beklaglig och som hvar och en derföre måste önska att snart borttaga. Just till följd af möjligheten att under fredstid friköpa sig, har det hos bättre lottade ynglingar blifvit ett slags jargon att göra det, och man anser att beväringsofningarne äro en slags parias-göromål som kan anstå drängar och fattige, men icke en bondson eller annan bemedlad yngling. Den ene anser att han hör visa sig lika god som en annan, och derföre köper han sig fri. — Jag tillåter mig att anföra ett par ganska träffande exempel på denna förderfliga jargon. Jag hade en gång på en resa i Westergötland en skjutsbonde, som syntes vara i beväringensåldern; jag kom att fråga honom, om han hade exercerat beväring, men härtill genmålde han stolt: "nej, far min är nog så pass, att jag slipper gå till Axvall". — En annan gång var jag i ett sällskap tillsammans med en ung herre, som äfven tycktes vara inom beväringensåren. Han tillfrågades då af någon, huruvida han han hade exercerat, och härvid vände han sig åt interlokutören med en min som jag kände igen från skjutsbonden på kuskbocken och förklarade att "dertill legde han *en dräng*".

Det är ju af aldra största vigt att förebygga att lagen frammanar ett sådant förvärdt föreställningssätt i afseende å fullgörande af en pligt som skulle vara en ära och icke en skam, och det vore högst orätt att längre bibehålla ett lagstadgande, som alstrat och underhåller en dylik uppfattning om en medborgerlig skyldighet. Detta skäl anser jag vara ett så starkt argument, att det ensamt i och för sig torde utgöra en fullgiltig anledning att antaga förslaget, och på grund deraf samt af öfriga förut anförda skäl yrkar jag bifall till Lag-Utskottets förevarande hemställan.

Herr *Östman* förenade sig i detta anförande.

Herr *Sven Nilsson* i *Efveröd*: Herr *Talman*, mine Herrar! Af det nu föreliggande betänkandet kan det synas, som jag varit af samma

mening som Utskottet, men så är likväl icke händelsen, och orsaken hvarföre jag icke reserverat mig är helt enkelt den, att jag icke deltog i Utskottets förhandlingar, när ifrågavarande motioner der behandlades. Jag har, alltsedan samma motioner väcktes, varit tveksam, huru jag borde förhålla mig i afgörandets stund. Jag har till och med en tid stått på den sidan, som vill yrka bifall till densamma, men ju mera jag tänkt på saken, dess mera hafva andra tankar börjat hos mig uppstå, och de första betänkligheter mot bifall, som hos mig uppstodo, härrörde sig från hvad Herr Krigsministern för någon tid sedan i ämnet yttrade. Hans anförande gick nemligen ut på, att organisationen af vårt försvarsväsende icke låte sig genomföras på en gång, utan att den bit för bit och småningom borde verkställas, samt att den förändring, som med de ifrågavarande motionerna åsyftades, vore ett godt steg framåt. Detta stärkte mig uti min redan förut fattade tanke, att regeringen har för afsigt att i fråga om ordnande af vårt försvar så småningom föra oss fram på en väg, som svenska folket förklarar sig icke gilla, och ytterligare stöd för nämnda min uppfattning fick jag i går, då jag såg utgången af sjunde och åttonde gemensamma voteringarne rörande anslagen till indelta arméns vapenöfningar och till utredningspersedlar för beväringsskapet. Jag anser att deri ligger en tydlig anvisning, att om vi nu bifalla förevarande motioner vi jemväl öppnat vägen för regeringens planer, och att regeringen sålunda för en längre tid erhållit allt hvad den i fråga om vårt försvar vill hafva; den fattas blott anslag till ökade öfningar, och sådana fås nog genom gemensamma voteringar. Jag erkänner för min del lifligt, att den i motionerna uttalade principen, att hvarje fosterlandets son skall i farans stund försvara detsamma och att till förberedande af detta öfningar äro nödvändiga, är både riktig och rättvis, men jag kan icke afhålla mig från den öfvertygelsen, att vi genom ett bifall till föreliggande förslag skola förhindra ett för fäderneslandet långt viktigare förslag att framkomma, jag menar förslaget om en tillfredsställande arméorganisation med upphäfvande af indelningsverket och införandet af allmän nationalbeväpning, ty frågan härom blir säkerligen, om Lag-Utskottets betänkande nu bifalles, uppskjuten till en aflägsen framtid, då vi icke mera lefva. Detta har gjort, att jag icke vill med min röst biträda det nu framlagda förslaget. Jag skulle vilja instämma i det förslag, som Herr Sven Nilsson i Österslöf framställt, om jag blott hade fullt reda på, hvad detsamma innebär. Jag vill icke bestrida, att denne representant kan hafva förmåga att redigera ett lagförslag, men jag tror dock nödigt vara, att innan hans förslag till slutlig pröfning af Kammaren företages, detsamma pröfvas och genomgås af Lag-Utskottet. Ett annat skäl till det yrkande jag ämnar framställa, ligger deri, att här inom denna Kammare blifvit af Herr Törnfeldt väckt en motion i samma syfte som Herr Adlersparres nu föredragna, och det af denna Kammars majoritet vid sednaste lagtima riksdagen för sin del godkända och då genomdebatterade förslag; och hvilken motion, som således bör i sammanhang med nu förevarande fråga af Kammaren behandlas, för närvarande hvilat hos Stats-Utskottet.

Jag har ytterligare ett skäl för det yrkande jag kommer att göra. Lag-Utskottet säger i sitt betänkande, att, genom bifall till föreliggande motioner, skulle mera bildade beståndsdelar inkomma i armén. Jag för-

modar, att dermed menas de bemedlades barn, som numera oftast skulle friköpa sig. Jag vet icke hvarifrån Utskottet hemtat skäl till detta sitt påstående, och jag skulle önska, att Utskottet sattes i tillfälle att något närmare utreda, huru förhållandet i detta afseende gestaltar sig, i fråga om antalet af dem som friköpa sig. Såvidt jag har mig bekant, så är det icke så mycket de rikes utan ännu mer medelklassens söner, som begagna sig af friköpningsrätten, och hvad särskildt de rikes söner beträffar, så erhålla dessa esomoftast, af hvad skäl vet jag icke, läkarebetyg, på grund hvaraf de slippa fullgöra sin beväringsskyldighet. Jag anser, att Utskottet bör taga jemväl denna del af frågan i förnyadt ompröfvande och verkställa en utredning, hvilka nya beståndsdelar, genom bifall till motionerna, skulle komma att i armén ingå.

På grund af hvad jag sålunda anför, yrkar jag att nu föredragna punkten af detta Utskottets betänkande måtte varda till Utskottet återremitterad.

Herr Forsbeck: Oaktadt jag vill erkänna, att den ifrågavarande motionen till sin princip är högst behjertansvärd, skulle jag dock önskat, att den icke nu framkommit. Då arméfrågan vid föregående riksdag från att vara en fosterländsk fråga nära nog blef en partifråga, så kan man taga för gifvet, att det dröjer länge, innan vi åter få den tillbaka. Jag anser derföre, att vi icke böra kasta bort de trumf vi hafva, ifall det skulle dröja lång tid, innan ett nytt arméorganisationsförslag komme å bane. Om vi nemligen hvarje år lemna regeringen den ena efter den andra af de fördelar, genom hvilka vi kunna framtvinga en förändrad arméorganisation, så skulle vi snart stå alldeles redlösa och hafva kvar vårt gamla indelningsverk med alla dess brister. Kasta vi nu bort den ena trumfen efter den andra, så är vårt spel snart alldeles förloradt, och den stora frågan undanskjuten, hvilken dock en gång, förr eller sednare, måste fram. Jag skulle derföre gerna velat yrka rent afslag på detta betänkande, men jag blyges nära nog att göra det, ty principen är i och för sig så riktig, att jag icke kan förmå mig att komma fram dermed. Då emellertid en representant på skånebänken framlagt ett tillägg till nu förevarande förslag, som möjligen kan hjälpa saken, men då det är svårt att här på stående fot granska detta tillägg, så skall jag i likhet med föregående talare inskränka mig till att yrka återremiss, på det ärendet må kunna ännu en gång noga prövas.

Herr Törnfeldt: Att jag instämmer uti motionärens och Utskottets åsigt i denna fråga och således vill antaga en allmän och obligatorisk värnepligtsskyldighet, utan rätt till legning eller friköp, det tror jag mig hafva fullständigt ådagalagt så väl uti motiven till min vid sista riksdagen väckta motion som uti den jag denna riksdag ingifvit. Men jag fruktar, att om man nu obetingadt antog detta förslag, så skulle kanske både Regering, Riksdag och hela landet kunna inullas i en säkerhetssömn och drömma att allting derigenom vore väl beståldt och att vi egde ett fullt tillräckligt försvar. Jag tror likväl, att denna åtgärd ingalunda är tillräcklig för vårt försvar, ty den styrka, som derigenom kan upprättas, blir icke mer än hvad som kanske i första linien behöfs för att gå mot

en inträngande fiende; men han vore då utan reserv, och att möta fienden utan reserv bakom sig är att sätta allt på ett kort, hvilket aldrig är rådligt. Jag har emellertid, som sagdt, inlemnadt ett förslag, hvilket dock ännu icke af Utskottet behandlats. Men skulle derföre gerna kunna dröja med denna fråga, för att afgöra den i sammanhang med den nämnda. Jag får af detta skäl förena mig med dem som yrka återremiss.

Herr Adlersparre: Herr Talman! Mine Herrar! Den förste ärade talaren, representanten från Malmö, yrkade afslag på Utskottets förevärande utlåtande, och hans skäl dertill voro, så vidt jag rätt hörde hans yttrande, att frågan framkommit genom enskild motion och icke från Kongl. Maj:t, samt vidare att hvad som föreslagits icke innebure något helt organisationsförslag, utan någonting eustaka för sig, som följaktligen, enligt hans uppfattning, icke skulle blifva af något gagn för vårt försvar. Jag hoppas, att jag icke gjort honom orätt, när jag så återgifver hans yttrande. Såsom svar ber jag få anföra att, enligt mitt förmenande, det är en fördel för den goda saken, nemligen: ett ändamålsenligt ordnande af vårt försvar, att delvis undångöra det viktiga arbetet, att börja med att lägga en god grund för byggnaden som skall uppresas, att gå framåt steg för steg och icke att *på en gång* komma med ett helt organisationsförslag. Våra föregående Riksdagar synas tydligt hafva ådagalagdt, huru äfventyrligt det är att framkomma med ett stort, med många detaljer utarbetadt förslag. Det är nog samt känt, att motsänderne till en fråga som de icke gerna öppet bekämpa, intet önska bättre än att frågan sammanknippas med en mängd detaljförslag, hvilka bättre lämpa sig till anfalls punkter, och genom hvilkas förkastande hela arbetet tillintetgöres. Så har föregående Riksdagars erfarenhet visat. Vid 1867 års riksdag yrkades upphäfvandet af den ifrågavarande friköpnings- och legningsrättigheten; det fanns då icke något nämnvärdt motstånd mot sjelfva saken, men derigenom att den blef sammanblandad med ett helt organisationsförslag, som kullkastades, föll äfven frågan om friköpnings- och legningsrättigheten. Så gick det äfven 1869, likaså vid 1871 års lagtima riksdag, och så äfven vid sistförflutna urtima riksmöte.

Det var emellertid andra skäl för den motion jag haft äran framlägga. Jag ansåg det vara en hederssak för Riksdagen, som år 1867 sjelf väckte frågan om försvarsverkets upphjelpande, att söka föra denna fråga närmare sitt mål och att icke låta henne helt och hållet dö. Äfven vill jag genom att *endast* beröra den i beväringarfattningen nu medgifna rättigheten till friköpning och legning borttaga all anstrykning af partifärg. En partifråga kunde motionen hafva blifvit, om den omfattat mer än som nu är fallet, om den vidrört indelningsverket, dess aflösning, afflyttning eller lindring. Nu står frågan fri, hon vidrör icke något rust- eller rotehållareintresse, hon bör kunna behandlas utan att framkalla partilidelser eller misstanke derom. Icke heller är här fråga om att skapa någon ny lag, icke ens någon utsträckning af en redan befintlig lag, utan endast, såsom det yttrades af en föregående talare, *Friherre Ericson*, att rensa den nuvarande beväringsslagen från en undantagsförmån, som de bemedlade klasserna, när beväringsslagen först stiftades, lyckats tillvålla sig.

Det finnes således icke någon befogad anledning till ogillande eller skäl till afslag, derföre att den förevarande frågan icke sammanförts med ett fullständigt utarbetadt stort och, helt visst, oantagligt organisationsförslag.

Hvad representanten från Malmö vidare yttrade, att den ifrågasatta förändringen skulle blifva en ökad medborgerlig tunga, utan motsvarande nytta, det vågar jag lika oförbehållsamt bestrida. Han synes betrakta saken något ensidigt, ty han upptog den endast från militärisk synpunkt. Jag vill visserligen medgifva att rikets försvar icke vinner synnerlig förstärkning, hvad autalet angår, derigenom att några hundra man, som hittills årligen varit friköpta, nu blifva tvungna att sjelfva deltaga i beväringens öfningar. Men, mine Herrar, frågan har äfven en annan betydelse. Det är icke ensamt ur militärisk synpunkt hon bör betraktas. Beväringinstitutionen kan och bör lyftas till att blifva en nationaluppfostran, den bör så ordnas att den utvecklar, värmer och höjer nationalkarakteren, att den väcker allas medvetande om skyldigheten att försvara fosterlandet, att den för ett gemensamt mål förenar alla samhällsklasser, och vänjer landets unge män vid ordning, lydnad och likställighet inför lagen. Så är det icke nu, och kan icke heller blifva det, så länge endast de obemedlade ynglingarne tillhöra institutionen, och ej kunna undgå bittert känna, att de endast för sin fattigdoms skull ställas under fanan, Vår beväringinstitution är icke nu så värdad, så omhuldad som den förtjenar, och den blir det aldrig, förrän alla ynglingar, utan hänsyn till stånd, börd eller förmögenhet ingå i densamma och komma sida vid sida uti beväringaledet. Först när detta sker blifver det ett verkligt intresse för såväl Riksdagens båda Kamrar som för hela nationen att värda beväringinstitutionen som ett älsklingsbarn, och att egna den all den omsorg den förtjenar. Jag återupprepar hvad jag nyss sade, att den ärade malmörepresentanten har uppfattat frågan alltför begränsadt och ensidigt. Dertill misstager han sig, enligt mitt förmenande, om han tror, att en stor, genomgripande arméorganisation kan genomföras på en gång medelst ett enda förslag. Med säkerhet är det endast steg för steg man kan ernå detta stora mål.

Den ärade representanten från Christianstads län, Herr *Sven Nilsson i Österlöf* började sitt anförande med en historik öfver tilldragelserna vid 1809 och 1810 års riksdag, då den nuvarande beväringinstitutionen grundlades genom uppsättningen af *förstärkningsmanskapet*: och vidare öfvergick han till förhandlingarne vid 1812 års riksdag då sjelfva beväringinstitutionen antogs och stadfästades. Jag för min del förstår icke, hvad denna historik har att göra med närvarande fråga, som bör kunna behandlas oberoende af forna förhållanden; men fyndig och intelligent som den ärade representanten är, har han naturligtvis icke kastat sig in på sidan af frågan utan att dervid hafva någon beräkning. Jag anser mig derföre skyldig att upptaga hans ord och nödgas då på det bestämdaste bestrida riktigheten af den konklusion hvartill han förts genom sin historiska forskning. Han kom nemligen till det slutpåstående att, såsom hans ord föllo: "man kan således med full rätt säga, att hela beväringinstitutionen, ifrån början till slut, ifrån 1810 års riksdag intill sednaste tider blifvit införd emot Bondståndets vilja." Så voro hans ord. Jag vågar på det bestämdaste protestera mot ett sådant påstående. Det är icke berättigadt, det är icke

med verkliga förhållandet öfverensstämmande att gifva denna färg åt frågans forna behandling. Hvad först angår förhandlingarne vid 1809—1810 års riksdag, så blef visserligen den då aflemnade Kongl. propositionen om nationalbeväringen af Bondeståndet afslagen, hvarefter ståndet, medelst en deputation till Konungen anhöll, det Hans Maj:t täcktes återtaga förslaget. Denna anhållan beviljade Konungen, med den anmärkningen att han vore viss på, att Bondeståndet, när det komme att närmare tänka på saken, snart skulle inse nödvändigheten af en dylik institution. Emellertid återtog den Kongl. propositionen; hvarföre åtminstone icke den gången något skedde emot Bondeståndets vilja. Hvad angår uppsättandet af *förstärkningsmanskabet*, som var samma Riksdags eget initiativ, så förklarade Bondeståndet sig icke emot sjelfva saken, icke emot förstärkningsmanskabets uppsättning, utan endast emot det af de trenne öfriga riksständen föreslagna *sättet* för utskrifningen. Bondeståndet medgaf, i likhet med de öfriga trenne stånden, att i händelse rikets gränser hotades, all oroterad jord af Kongl. Maj:t finge roteras, samt att om det sålunda erhållna manskabet icke gjorde tillfyllest till arméns förstärkning, skulle Kongl. Maj:t ega rätt att af den manliga befolkningen emellan 20—45 år utskrifva högst 50,000 man. Bondeståndet godkände dock icke de trenne öfriga ståndens förslag att utskrifningen på det sätt skulle tillgå, att från hvarje kommun ett visst antal skulle utskrifvas i förhållande till folk-mängden, samt att *socknemännen* tilldelades rätt att bestämma på hvad sätt utskrifningen skulle ske; äfvensom att om icke frivilliga i tillräckligt antal kunde erhållas, skulle resten uttagas genom *lottning*. Det var endast häremot Bondeståndet protesterade, men icke emot förstärkningsmanskabets uppsättande. Att Bondeståndet, som häst kände sina socknemän, dervid hade rätt, det visade erfarenheten, då den nya lagen följande året skulle tillämpas. Den anbefallda utskrifningen skedde nemligen med mannamån och orättvisa och framkallade, som vi veta, i åtskilliga provinser nära nog fullt uppror. I stället för det af de trenne riksständen föreslagna sättet för utskrifningen med sin lottning, föreslog Bondeståndet, att *förstärkningsmanskabet* på så sätt skulle utskrifvas, att tre-, fyra- eller femmänningar, allt i mån af behof, utskrefvos, så att tre, fyra eller fem rotar gemensamt uppsatte en förstärkningskarl. Detta var den enda skiljaktigheten emellan Bondeståndet och de trenne öfriga stånden vid 1810 års riksdag och gällde endast *sättet* icke *saken*.

Hvad nu beträffar 1812 års riksdag, då den nuvarande beväringstinstitutionen infördes, så yttrade Bondeståndet deremot icke det ringaste motstånd. Inom Bondeståndet höjde sig icke en röst emot förslaget. Det föreslagna och ännu gällande utskrifningssättet, såväl som hela beväringinrättningen, bifölls *enhälligt*. Icke någon enda ledamot talade deremot. Kongl. Maj:ts proposition icke blott gillades utan till och med *lofordades*. Diskussionen rörde sig endast om huruvida en beväringsskyldig skulle medgifvas rättighet eller icke att *lega* annan karl i sitt ställe. Friköpfung medelst penningar var då icke ifrågasatt; den förmånen för den bemedlade är en sednare tids uppfinuing. Den *dävarande* ledamoten från Christianstads län, dennes namn var *Sven Pehrsson*, ville icke medgifva legning, men om så skulle ske, ville han åtminstone hafva den så begränsad, att de tre
öfriga

öfriga stånden icke skulle få lega bland allmogen, ty i annat fall skulle jordbruket, i tillfälle af krig, förlora sina bästa arbetare. En annan ledamot af Bondeståndet, från Helsingland, ville icke höra talas om några "förfinade föreskrifter," såsom han uttryckte sig, utan ville, att hvar och en skulle fullgöra sin beväringsspligt. Den utmärkte representanten *Anders Danielsson* från Elfsborgs län ville icke heller medgifva rättigheten till legning. Som sagdt är, intet motstånd gjordes inom Bondeståndet, ingen enda röst inom detta Stånd höjdes mot införandet af nationalbeväringen. När så var förhållandet, huru kan man då påstå att "beväringssinstitutionen alltför 1810 intill sednaste tider blifvit införd emot Bondeståndets vilja?"

Samme talare kom slutligen till den uppfattning, att det förevarande förslaget i och för sig visserligen var rättvist och billigt, men på grund af åtskilliga tidens tecken ville han för dess antagande betinga det förbehåll, att tiden för beväringsexercisen icke utan Riksdagens medgifvande utsträcktes utöfver den tid, som nu är antagen. För min del kan jag icke se någon harm eller skada i ett dylikt förbehåll, ty först och främst kan Kongl. Maj:t ej få penningar till beväringens underhåll utan Riksdagens medgifvande och vidare, enligt allt hvad hittills skett, har Kongl. Maj:t alltid vid utsträckning af beväringens exercistid dertill infordrat Riksdagens medgifvande. Då 1847 års Riksdag dertill vägrade bifall, satte Kongl. Maj:t icke i fråga att handla mot Riksdagens beslut. Vid 1858 års riksdag erhöles Ständerna ånyo en Kongl. proposition om exercistidens förlängning, hvilket Riksdagen beviljade, ehuru det då skedde emot Bondeståndets beslut. Af allt detta synes ju huru det åtminstone är *konstitutionel häfd*, att Kongl. Maj:t icke utsträcker exercistiden utan Riksdagens bifall. Svårligen lär det kunna bestridas, att detta äfven är i sin goda ordning, hvarföre jag för min del, som sagdt är, icke kan hafva något emot den ärade talarens amendement, i och för sig sjelft. Men då nu Första Kammaren, efter hvad jag hört, *redan* lemnat sitt bifall till den föredragna frågan, och detta utan förbehåll, och om då Andra Kammaren bunde sig vid ett sådant förbehåll, komme Kamrarne till olika beslut, hvaraf följden blefve att hela förevarande fråga förkastades eller tillintetgjordes. Dertill vill jag naturligtvis icke bidraga, utan måste afstyrka den ärade representantens amendement. För detta afslag tillåter jag mig åberopa äfven ett annat skäl, nemligen, att hans amendement, enligt min uppfattning, är en helt och hållet ny motion. Hvad jag haft äran motionera, och hvad Lag-Utskottet här utlätit sig öfver, vidrör endast borttagandet af den i beväringsslagen medgifna rättigheten till friköp och legning. Nu kommer den ärade representanten med det nya förslag, att beväringsslagen skall undergå äfven en annan ändring och uti en helt annan paragraf, än den motionen berört. Jag kan icke annat se än att detta hans förslag är i strid emot Riksdags-ordningens föreskrift. Den ärade talaren yttrade för kort tid sedan, då déchargebetänkandet behandlades, men frågan då rörde knektekontrakten: "rubba icke rättsmedvetandet; rättsmedvetandet, mine Herrar, utgör samhällets grundval." Dessa ord äro väl värda att äfven här beaktas. Hans amendement är, så vidt jag kan förstå, en kränkning emot den grundlagsenliga behandlingen af en motion.

En annan representant, äfven från skånebänken, yttrade den farhågan, att man genom att antaga Lag-Utskottets förevarande betänkande skulle öppna vägen till en obegränsad utsträckning af beväringsexercisen. Jag förstår icke på hvilken väg den ärade representanten kommer till en sådan slutsats. Tvärtom tror jag, och på goda skäl, att friköpningsrättighetens borttagande skall vara en borgen för att man icke lättsinnigt beslutar sig för beväringsexercisens utsträckning; ty nu, sedan förevarande förslag blifvit antaget, gäller frågan icke blott de obemedlade folkklassernas tidsförlust och arbete, utan berör alla stånd utan undantag. Icke heller kan jag så uppfatta följderna af friköpnings- och legningsrättighetens borttagande, att den stora frågan om arméorganisationen derigenom undanskjutes. Jag tror motsatsen. Jag tror att försvarsfrågans lösning genom antagandet af förevarande förslag skall påskyndas genom denna goda början. Utan upphäfvandet af den nu medgifna rättigheten till friköpning och legning, blir det sannolikt ett olösligt problem för en krigsminister att anskaffa tillräckligt antal befäl för en folkbeväpning i större skala. Jag tillåter mig äfven säga, att den som från rättvisans synpunkt yrkar på lindring uti, eller aflösning från, den ojemna bördan af indelningsverket, intager en starkare position och erhåller en större moralisk kraft för sin sak, om han nu utöfvar rättvisa, än om han tillbakavisar rättvisan, då frågan afser likställighet med menige man, den obemedlade och fattige.

De omnämnda missbruken med läkarebetygen är onekligen en mycket betänklig sak; men jag är öfvertygad, att Herr Krigsministern nog kommer att bevaka författningens efterföljd och ej tillåter att ett känt missbruk får fortfara. Jag yrkar bifall å Utskottets betänkande.

Herr Falk: Jag har begärt ordet för att i största korthet få tillkännagifva, att jag anser detta förslag vara i högsta grad behjertansvärdt. Det är alldeles orimligt, att bemedlade ynglingar skola vara befriade från sin skyldighet att försvara fosterlandet, då just de bemedlade i det hela taget hafva mera att försvara än de fattigare klasserna, som ofta icke kunna disponera öfver annat än sin egen person; det är orätt, säger jag, att den fattige ynglingen skall offra sitt blod för fosterlandet, under det den förmögnare för en lumpen penning köper sig fri och sitter i lugn hemma. Dessutom anser jag det vara ganska nyttigt, att den svenska ungdomen af olika bildningsgrader komme tillsammans, så att den som fått en mera vårdad uppfostran kan komma att inverka på den mindre bildade ynglingen. Jag tror, att genom detta förslags antagande vårt lands ungdom skall erhålla ett rikare mått af intelligens och allmän bildning och att derigenom många fördelar skola tillfalla den mindre bemedlade befolkningen på samma gång som den äfven blifver nyttig för de lyckligare lottade. Jag får derföre på det aldramaste yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Carl Ifvarsson: Då jag antager, att litet hvar redan bildat sig en öfvertygelse i denna fråga, och jag för öfrigt är förekommen af Herr Sven Nilsson i Elfveröd, så inskränker jag mig till att förena mig med honom i yrkandet om återremiss på de af honom anförda skäl.

Herr Jöns Pehrsson: Det finnes verkligen för representanten ibland sådana omständigheter, som göra det till en nödvändighet för honom att yrka afslag å förslag, som han ändå måste medgifva i och för sig sjelfva vara rättvisa; och detta är händelsen just med den nu förevarande frågan. Det torde icke vara obekant, att jag i detta ämne sjelf väckt en motion af samma innehåll som den nu föreliggande, ej heller att jag flera gånger yttrat mig för en reform i denna syftning; men hvad detta förslag beträffar, tror jag att det skulle vara en stor förlust för det mål, hvartill majoriteten i denna Kammare sträfvar, om vi nu bifölle det. Den viktiga frågan om en ny och bättre organisation af vårt försvar skulle derigenom blifva uppehållen, dess lösning skulle fördröjas; och detta skulle, i min tanke, lända till stor skada för landet. Den nyare tidens krigföring, och framför allt den äldre sednaste tidens, visar att den här, som med framgång skall göra fienden motstånd, måste vara ej mindre talrik än väl öfvad. Men huru kunna vi väl tänka oss möjligheten att, med bibehållande af den indelta armén, utveckla beväringen derhän, att den i krigstid kan göra fosterlandet verkligt gagn? Skall beväringen i krig motsvara sitt syfte, så måste hon vara väl öfvad och med godt befäl försedd; men detta låter sig ej göra utan uppoffringar, som landet ej kan, med bibehållande af den organisation af försvaret i öfrigt som nu förefinnes, underkasta sig. Regeringens afsigt är troligtvis ej heller denna; hon vill nog på de gemensamma voteringarnes väg utsträcka beväringens öfningar, och den saken torde ej med den nuvarande sammansättningen af Första Kammaren vara svår att genomdrifva. Motionären har visserligen nyss försäkrat oss om motsatsen; han påstod, att om förslaget bifölles, någon fara derigenom ej skulle uppstå för någon utsträckning af beväringens öfningar, men att en dylik afsigt ligger eller åtminstone med skäl kan förmodas ligga bakom detta förslag, finner man lätt, då man från samma sida, bland annat, hör omtalas att de gamla indelta soldaterna af vår armé behöfva öfvas så ofantligt, på samma gång man vill sätta beväringen i ledet bredvid dem i krig. Såväl regeringen som Riksdagen skulle handla alltför oförsvärligt, om de skulle låta detta förhållande existera allt för länge. Jag gillar saken i och för sig, jag anser det för orätt att rättighet till friköpning och legning skall existera, men jag tror att dess borttagande bör försiggå endast i sammanhang med den nya arméorganisation, som förr eller sednare måste verkställas. Och denna stora fråga kan, i min tanke, ej länge uppskjutas; vill regeringen ej taga initiativet, så bör representationen göra det, och detta så fort som möjligt. Får riksförsamlingen ej nästa år från regeringen ett förslag till en ny organisation af vårt försvar, så kan och bör äfven denna reform genomdrivas i sammanhang med den nya plan till försvarets organisation, representationen då bör framlägga, men ej dessförinnan, detta desto mera, som genom borttagandet af rättigheten till friköpning och legning någon nämnvärd tillökning i beväringstyrkan ej vinnas.

En talare har sagt, att han icke kände någon procentberäkning för friköpningen, hvad de s. k. bildade klasserna beträffar. F. d. Statsrådet och chefen för Landtförsvarsdepartementet, Herr Abelin, har dock här i Kammaren uppgifvit, att de beväringsskyldige kunde delas i trenne kategorier, den första, de som endast genomgått folkskolan, 97½ procent, den

andra, de som passerat elementarskolans lägre afdelningar, till och med den fjärde, och sedan afbrutit sina studier, 2 procent, och den tredje, de som efter avslutad kurs vid elementarläroverket fortsätta sina studier vid akademien, en half procent. Den sista kategorien utgör således endast en bråkdel af de tvänne första, och begge de sistnämnda en försvinnande part af den första. Den intelligens, man påstått skulle genom borttagande af friköpnings- och legningsrätten komma in i beväringens leder, är således ej så ofantligt stor; den är snarare en nästan omärklig del af det hela. Så stor är den åtminstone icke, att man kan deri finna något skäl att nu påyrka reformen; ej heller är faran af ett uppskof så svår, att man icke utan skada kan vänta till nästa år. Frågan om försvarets ordnande kan, som jag redan antydtt, ej länge blifva olöst, såvida man nemligen — och jag är öfvertygad att i det fallet äro både regering och representation ense — vill och kan försvara fosterlandet; och vill man icke det, så tjenar den nu föreslagna förbättringen till intet.

Majoriteten i denna Kammare, som både visat sig vilja och vill gå in på hvad billighet och rättvisa fordra, kan, utan att den stora hufvudfrågan derigenom på något sätt skadas eller uppehålls, afslå detta förslag. En återremiss skulle, efter mitt förmenande, ej medföra något gagn, och jag yrkar derföre, i likhet med den förste talaren, afslag. Jag gör det derföre, att jag anser det för min skyldighet att stå som en man bakom ordet; jag kan ej gå in på någon förändring i den nuvarande försvarsorganisationen förr än förändringen blir så stor, så omfattande, att derigenom vårt fosterlands frihet och sjelfständighet i framtiden betryggas. Den nu föreslagna reformen kan icke i någon högre grad härtill medverka, och jag måste derföre för min del motsätta mig densamma. Jag yrkar afslag på den nu föredragna punkten.

Herr Nils Larson: Då jag vill biträda det föreliggande förslaget, skall jag blott anhålla att med några få ord få angifva skälen för denna min mening.

Jag får då först säga, att, om jag betraktar frågan uteslutande praktiskt, ur försvarets synpunkt, jag icke kan finna den hafva så synnerligt stor betydelse, som man här tyckes vilja tillmäta den, och jag fruktar att motionären, i sin lofliga, varma önskan att bereda motionen framgång, gifvit saken sken af dimensioner större än den verkliga har och derigenom kanhända mera skadat än gagnat henne. Beträffande friköpning från vapenöfningarne under fredstid har jag uti Kongl. Maj:ts berättelse om hvad som uti rikets styrelse sedan sista lagtima riksdag sig tilldragit funnit att hela antalet beväringssynglingar som begagnat sig af denna rättighet icke varit större än omkring 800, eller, om hela första årets beväringssklass beräknas till 20,000 man, ungefär 4 procent. Det är således ett i förhållande till det hela försvinnande litet antal, som icke är att så synnerligen fästa sig vid, aldrahelst som friköpningen icke befriar från skyldigheten att i händelse af krig deltaga i försvaret. Jag förutser likväl, att man då gör den invändningen, att de, som begagnat sig af denna rätt, skulle vid ett utbrytande krig komma att inträda i armén med mindre tienstuduglighet än de skulle hafva egt, om de i fredstid öfvat sig. Men man får ej förbise

den omständigheten att den nuvarande beväringsslagen tillåter en hvar, som dertill har råd och lägenhet, att i krig sätta karl i sitt ställe, och jag vill hålla för troligt att åtminstone en stor del af dem, som begagna sig af rättigheten att befria sig från vapenöfningarne under freden, också komma att i krigstid begagna sig af legningsrätten. Som bekant är, kan ingen annan få legas än den som antingen för egen räkning undergått beväringsofning eller varit soldat, således ingen annan än den, som eger åtminstone någon vana vid exercis. Så länge dessa rättigheter kvarstå, minskas således icke arméns styrka i händelse af krig; och ingen skall heller kunna säga, att arméns tjenstduglighet derigenom blir lidande, vare sig genom legningen eller genom friköpningen, snarare skulle man kunna påstå motsatsen. Den som leger är sannolikt mera rädd att träda i krigstjenst än den som låter lega sig, och den sednare således efter all sannolikhet mera tjenstduglig och mera lämplig för ändamålet än den förre. Vid 1859—1860 årens riksdag, då beväringsslagen, sådan den nu lyder, antogs, innefattades också uti Kongl. Maj:ts proposition derom till Rikens Ständer ett förslag till antagande af de nu ifrågavarande rättigheterna, och Kongl. Maj:ts framställning i den delen blef af alla fyra Stånden bifallen. Det är väl temligen påtagligt, att hvarken Kongl. Maj:t eller Ständerna då voro mindre måna om försvarets stärkande, såväl hvad antalet som dugligheten beträffar, än de nu äro. De åsichter jag nu uttalat hyllades antagligen både af den dåvarande regeringen och representationen.

Ser jag deremot frågan ur *principiel* synpunkt, så blir förslaget för mig af oändligt mycket mera värde, detta just derföre att det går ut på att utplåna den fläck af orättvisa, som för närvarande vidlåder beväringsslagen. Denna lag medgifver nu en rättighet, som icke kan användas utaf den ene såväl som den andre, som icke kan tillgodokomma och sannolikt ej heller varit afsedd att tillgodokomma den fattige såväl som den rike. Det belopp, som måste erläggas för befrielse från vapenöfningar i fredstid, i första hand, och den sannolikt mycket större summa, som erfordras för att under krig lega karl för sig, kunna naturligtvis icke åstadkommas af andra än mera bemedlade personer. För den fattige blir det således rent af en omöjlighet att begagna sig af den rätt nuvarande beväringsslag medgifver, en rätt, som således, jag upprepar det, såvidt jag kan förstå, endast synes varit ämnad att utgöra en förmån för den mera förmögne. Det är för att borttaga denna fläck, som i min tanke vidlåder vår nuvarande beväringsslag, som jag för min del vill bifalla Utskottets förslag.

Beträffande yrkandet om återremiss ber jag få fästa uppmärksamheten derpå, att sedan det nu är känt att Första Kammaren bifallit Utskottets förslag oförändradt, en sådan åtgärd icke skulle kunna medföra det åsyftade resultatet. Följden af en återremiss kan nemligen icke blifva någon annan, än att Utskottet gifver oss tillkänna — hvad jag nu nämnt — att Första Kammaren redan bifallit förslaget, och blott hemställer, det Andra Kammaren måtte i frågan fatta beslut. Mig synes det rättast att, hvilka åsichter man än må hafva och hvilken utgång frågan må i denna Kammare få, hvilka yrkanden under diskussionen må komma att göras, man dock nu fattar ett definitivt beslut.

Jag yrkar för min del bifall till Utskottets hemställan.

Herr Ribbing: Det är mycket glädjande för mig att höra, huru-
 som nästan alla de talare, som i denna fråga yttrat sig, börjat med att
 säga, att de ansåge motionen och Lag-Utskottets derpå grundade förslag
 af rättvisa och billighet påkallade. Skada blott att efter en sådan, tem-
 ligen enkel förklaring, så många bland dem icke desto mindre funnit vä-
 sendtliga hinder möta, för att med sina röster tillstyrka bifall till detta,
 enligt deras mening, af rättvisa och billighet påkallade och för foster-
 landets heder och ära nyttiga och nödiga förslag. Så mycket synes mig
 dock klart, att de ärade talarne, efter en sådan föregående förklaring om
 saken i allmänhet, sjelfva böra anse de anmärkningar och vilkor de upp-
 ställt såsom hinder för dem att nu bifalla förslaget vara utaf särdeles
 stor vikt, ty annars, utan synnerligen viktiga skäl, vill man ju icke gerna
 sätta sig emot hvad heder och ära, rättvisa och billighet kräfva —
 i det fallet tänka de ärade talarne utan tvifvel på samma sätt som jag.
 Jag vill därför fästa uppmärksamheten på, att icke alla dessa betänklig-
 heter äro af en så framstående betydelse. Bland dem finnes en och an-
 nan, som, i min tanke åtminstone, hvarken i närmare eller fjernare
 måtto, kunna anses förhjelpa till någon decision, vare sig såsom skäl för
 bifall eller för afslag. Så har t. ex. en talare anmärkt, att Utskottet
 icke redogjort för huru många bildade, såsom han uttryckte sig, *verkligt*
 bildade beväringssynglingar hvarje år friköpa sig. Men om de nu t. ex.
 äro 200 eller 2000: hvad inflytande på saken skulle väl en sådan upp-
 lysning kunna åstadkomma? Meningen med hans anmärkning kan väl i
 alla fall icke vara, att man borde bifalla förslaget, *derför* att dessa
 ynglingar vore flere, men afslå det, om de vore färre, eller tvärtom. Jag
 för min del kan åtminstone icke finna, att den upplysningen gör hvarken
 till eller ifrån vid frågans bedömande; hon är ingenting annat än en in-
 teressant underrättelse, men sådana kan man få utan att dermed uppehålla
 ett så högst viktigt ärende som detta. Andra talare hafva framfört en
 anmärkning mot förslaget, som, konsekvent tillämpad, skulle göra hvarje
 bifall till hvilket förslag som helst omöjligt; de hafva sagt: reformen är
 för liten, den tjänar ingenting till, förrän vi få en större; inuan det sker,
 vilja vi ej gå in på densamma — alldeles så som man så ofta, med om-
 vändning af argumentet, får höra att ett förslag måste afslås, emedan
 det är alldeles för mycket på en gång, emedan man måste fara vackert i
 backarne. I likhet med den siste talaren medgifver jag gerna, att i sak
 icke så fasligt mycket genom förslaget är vunnet, det är i medeltal taget
 blott tre procent af de beväringsskyldige, som begagnat sig af friköp-
 ningsrätten; och denna procent har ändå under de första åren af rättig-
 hetens tillvaro varit högre än tre på hundra, under de sednare åren
 deremot lägre. Men i likhet med samme talare, synes mig frågan, ur en
 annan synpunkt betraktad, såsom *principfråga*, vara af desto större be-
 tydelse. Ur denna synpunkt sedd, är hon helt enkelt ingenting annat
 än en fråga, huruvida skyldigheten att försvara fosterlandet, skyldigheten
 att på ett någorlunda godt sätt kunna göra detta, i någon mån förvärfva
 sig skicklighet dertill — om denna skyldighet verkligen skall erkännas
 och i lagen uttryckas såsom *allmän* eller om flere eller färre af landets
 i värnepligtsåldern befintlige manlige innevånare skola derifrån af ett
 eller annat skäl vara fritagne. Detta är den stora fråga, den princip-

fråga, som nu framlagts till besvarande af denna Kammare. Vill Kam-maren erkänna, att vi litet hvar äro skyldige att försvara fosterlandet och att ingen derifrån skall undantagas, eller vill den det ej, det är den frå-gan vi i dag skola besvara. Säger man nu att förslaget är för litet om-fattande, att det behöfs mera för att vi skola antaga det, då fruktar jag, ej blott när jag jemför det med den grundsats som är i fråga, utan till ock med när jag ser saken ur rent praktisk synpunkt, att man misstager sig om hvad som är praktiskt eller ej, hvad som kan eller icke kan un-der närvarande förhållanden genomföras. Läger man fram ett stort förslag, då säger man, såsom talaren på stockholmsbänken redan an-märkt: det är för stort; och nu, då vi fått det här förslaget, säger man: det är för litet. Men något är ju dock alltid bättre än intet, ur prak-tisk synpunkt betraktadt; vill man ändamålet, så är det, äfven från prak-tisk synpunkt, bättre att göra litet än intet. Argumentet är, så synes det mig, mindre hållbart och i alla händelser åtminstone icke af deu vigt, att det bör kunna utgöra tillräcklig anledning för dem, som verk-ligen vilja sjelfva saken, att säga nej.

Men detta argument leder mig omedelbart in på ett tredje slags skäl för afslag, som under diskussionen blifvit anfördt. Förslaget skulle, har man sagt, innebära en fara för värnepligtens utsträckning, i den mening, att densamma skulle i anseende till tiden blifva utvidgad. Jag får säga, att, efter mitt förmenande, dessa tvänne saker ej stå med hvar-andra i något sammanhang alls; den fråga vi nu behandla är, huruvida alla i beväringens ålder varande ynglingar ovillkorligen skola deltaga i be-väringsöfningarne, men detta än någonting helt annat än frågan, huru länge dessa ynglingar, de må nu vara flere eller färre, skola öfvas. Den förra frågan står i intet afseende i beroende af den andra; begge frågorna, den ena om utsträckning i beväringens öfningarne i anseende till deri deltagande *personer*, den andra, i anseende till *tiden* äro fullkomligt fristående och oberoende af hvarandra. Det förmenade sambandet dem emellan har emellertid af en talare på skånebänken blifvit lagdt till grund för det yrkande han framställde, att man såsom vilkor för bifall till förslaget skulle till paragrafen tillägga ett stadgande, att Kongl. Maj:t icke må utau bifall af Riksdagens båda Kamrar utsträcka vapenöfningstiden öfver 30 dagar. Vilket är i sjelfva verket icke så oskyldigt som det synes; det skulle helt enkelt, om det bifölles, göra hela förslaget om intet. Redan af formela skäl. Det är nemligen icke blott ett tillägg till den af Utskottet föreslagna författningen, utan ett förslag om ändring eller upphäfvande af 10 § Beväringenslagen, hvars första del nu har följande lydelse: "Under krig eller *när eljest* Vi pröfve Rikets försvar det på-kalla, vilje Vi till vapentjenst uppbåda antingen alla beväringens klasserna eller ock större eller mindre del af den eller de klasser, Vi finne nö-digt etc."

En talare på stockholmsbänken har redan anmärkt, att Herr Sven Nilssons yrkande är en ny motion, och hvad som bekräftar detta är just den omständighet jag nu påpekat. Motioner om ändring i lag, för hvars stiftande erfordras så väl Riksdagens som Kongl. Maj:ts bifall, skola enligt Riksdags-ordningen väckas inom 10 dagar efter Riksdagens början; förslaget har således för sent framkommit för att nu kunna till någon åt-

gård föranleda. Det skulle, såsom jag sökt visa, upphäffa en paragraf i Beväringförordningen och således, såsom vilkor för bifall fästadt vid *nu* föreliggande förslag, i sjelfva verket omöjliggöra antagandet af den författning Utskottet här föreslagit. Men till denna formela sida af saken kommer dessutom, att ingen lärer vilja försöka att inbilla hvarken sig sjelf eller andra, att Kongl. Maj:t skulle finna sig uti att, då krig så gör nödigt eller rikets försvar för öfrigt kräfver att sammankalla beväringen till vapenöfning, vänta med en sådan åtgärd, till dess Riksdagen först hunnit sammankallas och fått rådpläga om saken — och lära Kongl. Maj:t hvad som för ändamålet, rikets försvar, kan vara af behovet påkalladt. Herr Sven Nilssons förslag om "tillägg" är helt enkelt att, på en omväg, indirekt afslå förslaget; men lika gerna som man går så till väga, kunde man uppriktigt säga: vi *vilja icke* antaga det och derfore skall det afslås.

Tvänne talare, Herrar Jöns Pehrsson och Forssbeck hafva också verkligen varit uppriktiga nog att tydligt uttala det verkliga, det innersta skälet. Herr Forssbeck yttrade, att majoriteten i Kammaren ej borde spela bort de trumf, hon i försvarsfrågan har på hand, de vapen hvarmed hon kunde tvinga regeringen att gå dess i frågan om arméorganisationen uttalade åsigt till mötes. Detta är nu, i min tanke, alldeles detsamma som att säga: vi skola icke medgifva de förbättringar i försvarsorganisationen, regeringen kan påyrka, ty då kunna vi icke tvinga regeringen till att lägga fram ett sådant förslag till arméorganisation i dess helhet, som det vi vilja hafva. Det låter nästan, som om det vore regeringen som man gjorde en stor tjenst genom att vidtaga åtgärder för fosterlandets försvar, som om vi dermed gjorde henne en gråce, hvarom hon vore synnerligt angelägen. Men mig förefaller det, som borde vi sjelfva nästan vara lika angelägna om den saken. Fosterlandet är en sak, regeringen en annan; och vilja vi afsäga oss vår rätt och pligt att till fädernejordens försvar vidtaga nödiga och behöfliga åtgärder, förklarande sådant blott angå regeringen, kan detta, åtminstone enligt min uppfattning, ej annat än lända oss sjelfva föga till heder. Att försumma åtgärder till skyddande af det hela mot en främmande fiende, för att på det sättet, indirekt åtminstone, få bugt på ett motparti inom landet, det är för öfrigt ett farligt experiment. De folk, som dermed försökt, hafva gjort det till sin egen undergång. Här gäller nu visserligen frågan ej så mycket, saken är efter mitt förmenande, ensamt i och för sig betraktad, ej så särdeles vigtig; men principen att vi skola låta bli att vidtaga åtgärder för att skydda oss mot yttre fiender, för att dymedelst betvinga de inre, är desto farligare och måste af alla krafter bekämpas.

Med hvad jag nu i korthet sagt, har jag velat visa, att det är hvarje medborgares pligt att öfva sig för fosterlandets försvar och när det behöfves träda fram för att visa prof på denna öfning. Det är denna skyldighet jag för min del önskar skall blifva en verklighet, och första steget i denna syftning ligger just i detta Lag-Utskottets förslag, det innebär en början till erkännande i lag af principens riktighet. De farhågor som här uttalats, att deraf skulle följa någon utvidgning i tiden för beväringsofningarne, de äro rent af gripna ur luften.

På nu anförda skäl yrkar jag, för min del, bifall till utlåtandet.

Herr Grefve Sparre: Herr Talman! Mine Herrar! I den sena timma, då denna fråga företages till behandling, är det en skyldighet för hvar och en att fatta sig kort, och jag lofvar att göra det.

Till en början vill jag erinra, att alla talare, som hittills yttrat sig i frågan, till och med de, som yrkat afslag eller återremiss, hafva erkänt, att Utskottets förslag är principiellt riktigt, liksom de äfven medgifvit, att det ligger en orättvisa i nu gällande stadgande i denna fråga, så till vida, att åt de bemedlade klasserna lemnats frihet till legning och friköpning, hvilken rätt ej står de fattiga klasserna öppen, emedan de icke disponera härtill erforderliga medel. Men, mine Herrar! om det således härutinnan verkligt förefinnes orättvisa, är det då icke en skyldighet för lagstiftaren att utplåna den ur lagen, och är det under sådant förhållande billigt att säga: «nej, vi vilja det icke, vi sätta såsom vilkor för borttagande af denna orättvisa utur lagen, indelningsverkets afskaffande».

Nyss hörde vi från ett visst håll en uppmaning till Riksdagen att icke berötva sig denna trumf. Består den i en orättvisa, så vill jag för min del icke bibehålla den i lagen. En orättvisa är ingen trumf; det är en hacka.

Jag har uti debatterna vid föregående riksdagar i försvarsfrågan aldrig begärt ordet för att uttala min åsigt i den stora angelägenheten. Jag känner mycket väl alla de olägenheter, indelningsverket för den jordbrukande befolkningen medför, och jag medgifver också, för min del, att betänkligheter kunna uppstå mot att grunda den nya härordningen på indelningsverket. Men för tillfället är det icke fråga derom. Här gäller frågan endast — jag upprepar det — att ur lagen utplåna ett olämpligt stadgande, som man vid beväringsinstitutionens införande, för att underlätta detta, icke vågade utesluta, ehuru man redan då — såsom Herr Krigsministern nyss anmärkte — erkände, att rättvisan hade fordrat det. Men nu, sedan denna orättvisa fortgått i 60 år, sedan nationen icke längre hyser fruktan för att öfvas i vapnets bruk, utan tvärtom vapenöfvingarne allmänt omfattas med lifligt intresse, nu tvekar man likväl att taga steget fullt ut.

Vi hafva nyligen sett, huru en stor nation, hvars stridskrafter hittills hufvudsakligen uppstälts genom lottning bland beväringsskyldige och med bibehållande af friköpningsrätt, dukat under i striden mot en annan nation, hvars söner äro skyldige att mangrant ställa sig i ledet. Nåväl, den nationen, Frankrikes folk, har i dessa dagar helt och hållet afskaffat friköpningsrätten. Skulle vi, de gamla vikingarnes ätteläggar, nu visa större farhåga än andra nationer att öfva våra söner i vapnets bruk, att ålägga dem *alla* att värna fosterlandet? Att vid Riksförsamlingens öfverläggningar om försvarets tidsenliga ordnande, att i en angelägenhet af denna omfattning olika meningar gjorde sig gällande, kan icke förvåna någon. Men helt annat är förhållandet, då, såsom här, det endast gäller att ur lagen utplåna en orättvisa. En talare, som uppträdde mot förslaget, sade, det han blygdes att yrka afslag. För min enskilda del tillstår jag att äfven jag skulle blygas, om Kammaren gjorde sig skyldig dertill.

Slutligen, mine Herrar! Den afgangne krigsministern framlade tvåne gånger förslag till förändrad organisation af landtförsvaret; de

föllo, emedan eu af de grundsatser, på hvilka förslaget var bygd, icke vann representationens bifall. Nu har förslaget upphofsman afträdt; en annan krigsminister har intagit hans ställe. Hvilket förslag den nya krigsministern tänker framlägga, känner icke representationen. Men då nu inom densamma ett förslag blifvit framställt, som, ehuru icke lösande frågan, likväl ovilkorligen innebär ett steg framåt, ett förslag, som måste erkännas vara rättvist, ett förslag, mot hvars billighet ingen röst kan höjas, då skulle Andra Kammaren för ett sådant förslag icke hafva annat än — afslag. På hvad skall under sådant förhållande krigsministern grunda ett nytt förslag! Männe på allmän värnepligt? Men om representationen icke antager sjelfva hörnstenen, nemligen att alla landets söner skola delta i försvaret, då är ju den grunden omöjliggjord. Således — vilja vi verkligen hafva ett förslag, som en gång kan förena allas fordringar och önskingar, så är det åtminstone icke rätta sättet att framkalla ett så beskaffadt förslag genom att rycka undan sjelfva hörnstenen.

Frågan är visserligen icke så omätligt stor, som man velat göra den, men såsom en gärd af rättvisa och såsom första steget till åstadkommande af den härordning, som jag föreställer mig att Kammarens pluralitet önskar, måste den hafva sin stora betydelse, och jag yrkar därför bifall till motionärens af Lag-Utskottet enhälligt tillstyrkta förslag.

Herr Grefve Posse: Herr Talman! Mine Herrar! Vid flera föregående tillfällen har jag oförtydligt uttalat den åsigten, att vårt för svar — om det skall motsvara ändamålet — bör och måste, för att kunna med våra inskränkta resurser bringas i verkställighet, vara grundadt på den bredaste bas af allmän värnepligt. Jag har vid dessa tillfällen äfven tillåtit mig uttala den åsigten, att under sådana omständigheter det är en ofafvislig nödvändighet, att friköpningsrätten afskaffas. Således — utan att jag vidare behöfver upptaga Kammarens tid — är det alldeles klart, att jag i denna fråga kommer att rösta för obetingadt bifall till motionärens af Lag-Utskottet tillstyrkta förslag.

De betänkligheter mot förslaget, som här blifvit framställda, och som formulerats af en ärad representant på skånska bänken, Herr Sven Nilsson i Österslöv, synas utgå från den uppfattningen, att, om man nu bifaller Lag-Utskottets förslag, derigenom möjligen ställningen för den del af representationen, som påyrkat indelningsverkets upplösning och en ny försvarsorganisations genomförande på grund af allmän värnepligt, skulle försvagas i så måtto, att, efter bifall till föreliggande förslag, det vore tänkbart, att regeringen sedermera sökte på gemensamma voteringarnes väg forcera fram en organisation, snarlik den af förre krigsministern framlagda och hvilken icke kunnat genom öfverenskommelsens väg drifvas genom. Detta är en uppfattning af frågan, som jag verkligen icke kan dela. Jag har icke hunnit få klart för mig, i hvad mån och på hvad sätt bifall till föreliggande förslag skulle kunna åstadkomma en sådan verkan. Om det vore tänkbart, att regeringen verkligen vill beträda den väg jag antydde, skulle man förutsätta hos regeringen en företagsamhet, en energi, snart sagdt en hänsynslöshet, som vi hittills åtminstone icke haft skäl beklaga oss öfver.

För min del hyser jag ingen fruktan att följden skall blifva sådan. Ty vi äro väl egentligen öfverens derom, att uti denna för hela landet så viktiga fråga hufvudsaken icke är, att regeringen skall segra i sin åsigt, utan att försvarsorganisationen blir sådan, att den uppbares af folkets kärlek och att folket villigt bringar de offer, som dertill äro nödiga.

En värd talare på östgötabänken, som förut under tvänne riksdagar med synnerlig ihärdighet försvarat indelningsverket, han säger nu i dag att vi böra taga oss i akt, emedan om vi bifalla föreliggande förslag, viderigenom släppa ur handen en trumf, med hvilken vi framdeles skulle kunnat understödja våra bemödanden att befria oss från indelningsverket. Han synes således hafva öfvergifvit sin förra uppfattning om det önskliga uti att indelningsverket bibehålles, då han kan framställa ett sådant påstående, hvilket för mig åtminstone är ganska dunkelt. Om han ville närmare utreda sin uppfattning, kunde det vara ganska intressant för oss andra, som funnit hans påstående mindre begripligt.

Jag vill för min del icke längre upptaga tiden, då jag förut uttalat min åsigt i saken. Jag yrkar bifall och kan, sedan Första Kammaren numera fattat beslut i frågan, för min del icke understödja en återremiss.

Herr Granlund: Vid fullgörandet af sina pligter till det allmänna har hvarje medborgare rätt att fordra rättvisa och likhet inför lagen, som för att kunna med sann aktning omfattas och efterlevas, måste vara lika för den fattige och rike. Så är likväl icke förhållandet med afseende å den legnings- och friköpningsrätt, som finnes uti nu gällande beväringslag medgifven åt den beväringskyldige, som har medel att köpa sig fri från vapenöfningar eller krigstjänst. Visserligen är en dylik rättighet medgifven för alla, men den medellöse ynglingen kan ju icke i brist af medel komma i åtnjutande deraf. Detta måtte verkligen för den fattige beväringsynglingen vara en egendomlig anblick att se den förmögne gå fram till mönstringsbordet för att med en summa af 100 R:dr köpa sig fri från den ädlaste pligt en medborgare kan hafva — nemligen att utbilda sig till krigare för att i farans stund försvara sitt fosterland. Lika personliga skyldigheter i detta afseende skola höja ynglingens mod, lifva hans fosterlandskänsla och icke såsom nu nedstämma densamma hos den, som måste kvarstå i ledet såsom försvarare af den fosterjord, hvaraf han ej eger en torfva, under det att den, som deraf mycket eger, köper sig fri. Jag är öfvertygad om och har till och med sjelf sett, huru denna friköpning bland beväringsynglingarne uppväcker nära nog hat mot de individer, som begagna sig deraf.

Under 1871 års lagtima riksdag uttalades för majoriteten inom denna Kammare den satsen, att vårt indelningsverk icke kan utgöra stam för beväringen, derför att det saknas intelligens inom de folkklasser, hvarur indelta armén rekryterar. Kan det då vara skäl, kan det vara tidsenligt, att fortfarande bibehålla lagligt medgifvande, hvarigenom en stor del af våra intelligente ynglingar icke kommer att inträda bland de värnepliktige? Nyare tidens krigserfarenhet har ådagalagt, att ett talrikt befäl är nödvändigt för en armé. Männe icke ju en stor del af de beväringskyldige, som nu gemenligen friköpa sig, utgör ämne till dugligt befäl? Försvars-Utskottet vid 1871 års lagtima riksdag yttrar härom

följande: "och då Utskottet dessutom klart inser och lifligt känner de stora fördelar, som en *utsträckt, allmän värnepligt* kan bereda nationen, ej blott i ekonomiskt och militäriskt hänseende, utan äfven i socialt, derigenom, att vapenöfningarne, då de blifva *allmänna*, så att *alla klasser, utan afseende på samhällsställning, bildningsgrad eller förmögenhetsvilkor*, i dem deltaga, måste blifva i hög grad egnade att utbilda befolkningens så väl fysiska krafter som en allmän anda af medborgerlighet och, då de blifva *utsträckta* till en längre tid och med ordning och allvar ledas, skola, genom disciplinens bättre inpräglande och strängare öfvervakande, hos nationen uppamma en ökad aktning för lagarne samt vana vid ordning och uppmärksamhet på sig sjelf och sina pligter, så har Utskottet med glädje helsat det "*förslag till kungörelse angående den allmänna värnepligten*", som blifvit af Kongl. Maj:t till Riksdagen aflemnadt" etc. Äfven af de representanter, som då uttalade sig mot en utsträckt värnepligt, kunde icke heller annat än medgifvas, att legnings- och friköpningsrättens borttagande är och förblir en nödvändighet.

Hvad den finansiela delen af frågan angår, har det blifvit upplyst, att de beväringsskyldige, som under sednare åren friköpt sig, i medeltal per år utgjort 800. Statens inkomst uti afgifter för befrielse från vapenöfningar har således utgjort ett årligt belopp af omkring 80,000 R:dr, som väl ej kan anses vara en så betydande summa, att man för den skull af finansiela skäl kan påyrka, att den orättvisa bestämmelsen om friköpning och legning bör kvarstå i lagen.

Jag tillåter mig slutligen att anföra, hvad Försvars-Utskottet vid förra årets urtima riksdag yttrar i frågan: "Lika med Kongl. Maj:t anser Utskottet nödvändigt att i första rummet "ordna den folkbeväpning, hvilken i vårt land, likasom i Europas flesta öfrige samhällen, måste utgöra försvarsväsendets breda grundval". På denna grundval anser äfven Utskottet, att försvarsväsendet både hör och kan byggas så starkt och mäktigt, att vi förmå att skydda våra landamären mot främmande angrepp, saunt fortfarande häfda svenska folkets frihet och sjelfständighet; hvarjemte Utskottet föreställer sig, att utgifterna för ett försvarsväsende, grundadt på allmän värnepligt under fredstid, skola komma landet till nytta, icke allenast genom den trygghet, det skänker, utan ock genom den uppfostran, som kommer landets söner till godo just i den ålder, då de äro mest mottagliga derför".

Vidare säger Utskottet: "då hela landets ungdom, så hög som låg, så fattig som rik, utan undantag tillhör armén, så håller äfven hela landet en vida strängare kontroll öfver, huru dessa landets söner uti armén användas, än om de, som inträda i armén, endast bestå af obemedlade, som ej kunnat lega för sig eller som låtit lega sig för andra". Då nu genom friköpningens upphörande alla våra ynglingar blifva skyldige till fullgörande af sin värnepligt, skall man ock, såsom Utskottet här yttrat, med mera intresse följa beväringens militära utbildning, dess värd och behandling, och värnepligten, lika för alla, skall af våra ynglingar med lust och mod utgöras.

På grund af hvad jag sålunda anført, följer tydligt, att jag röstar för bifall till förslaget.

Herr Key: Då diskussionen redan dragit långt ut på natten, vill jag icke länge upptaga Kammarens tid, blott yttra några ord, som ligga mig på hjertat. Aftonens diskussioner synas hafva gifvit en bekräftelse på en gammal sanning, den nemligen, att en hvar som utsår misstro, skördrar misstro. Kammarens majoritet har så länge varit beskylld för orättvisa och egennyttia i försvarsfrågan, och dessa beskyllningar hafva varit så öfverdrifna, så orättvisa, att det blott och bart af *den* anledningen synes mindre underligt, om en misstro tillbaka gjort sig gällande, långt mera än våra motståndare i försvarsfrågan i verkligheten förtjena.

Den har emellertid olyckligtvis alstrat en föreställning, att något annat än det synliga följer sig bakom förslaget. Jag finner, som sagdt är, ingenting förunderligt i denna misstro, jag kan icke annars förklara, huru en så enkel sak i sig sjelf, som det föreliggande förslaget, kunnat gifva anledning till alla de betänkligheter, vi i afton hört framställas. Döljer sig något bakom förslaget, måste man åtminstone fritaga motionären från alla bifasigter, ty *hans* varma fosterlandskärlek står öfver allt tvifvel, och det nu framlagda förslaget är dessutom i full öfverensstämmelse med ett föregående förslag af samme motionär, angående vapenöfningar i skolorna. Men, mine Herrar, om man verkligen uti försöket att driva genom den reform, förslaget innebär, måste spåra en afsigt att fastläsa indelningsverket, utsträcka öfningarne och bit för bit så småningom införa det försvarssystem, som representationen upprepade gånger förkastat, så vore jag den förste, som yrkade afslag. Jag har dock under de sednare dagarne förgäfvets försökt att uti förslaget kunna finna något element, som skulle menligt inverka på våra sträfvanden att få indelningsverket aflyftadt, och jag kan dessutom omöjligen sammanbinda frågan om friköpningsrätten för beväringen, med frågan om rust- och rotehållares ställning till indelningsverket och den stående armén.

För öfrigt — äfven om det förefinnes något oupplösligt, ehuru för mig ofattligt, samband mellan dessa frågor — så får jag säga, att för mig är rust- och rotehållare-intresset icke hufvudsak; att göra rättvisa åt rust- och rotehållare, när försvarsfrågan löses, och att med all kraft påyrka att detta skall ske samtidigt och i förening det ena med det andra, detta är något helt annat, än att en ny arméorganisation skall göras på *det* att rust- och rotehållare skola erhålla en vinst. Att vid den nya organisationens införande skipas rättvisa åt rust- och rotehållarne — det vill jag; men att indelningsverket blott därför skall upplösas, det vill jag icke.

Man har antydt, att regeringen på de gemensamma voteringarnes väg, genom ökade anslag småningom skulle kunna framtvinga utsträckta öfningar för beväringen, om man borttager friköpningslagen. Jag hyser en motsatt åsigt, tvärtom, de, som frukta för ökade öfningar oberoende af en ny arméorganisation, skola få en betydlig förstärkning af bundsförvandter i händelse friköpnings- och legningsrätten afskaffas. Ty det synes mig påtagligt, att den förmögne embets- eller affärsmannen mycket heldre uppoffrar 10, 20, 50 R:dr uti ökad afgift för sonens friköpning, än han låter honom undergå en med 10, 20 eller 30 dagar ökad exercis under nuvarande förhållanden. Således — den som fruktar för en ökad exercistid, han skall se, genom friköpnings- och legningsrättens borttagande, antalet af sina bundsförvandter icke minskadt utan ökad.

Vidare är jag fullkomligt öfvertygad, att de klasser, som friköpningsrätten gäller, mycket heldre än eljest skulle vara förhållandet, komma att gå in på den nya arméorganisation, som Andra Kammarens majoritet påyrkar, ty dessa klasser skola otvifvelaktigt i det nya försvarsväsendet komma att intaga en vida bättre ställning, än de nu, genom friköpnings- och legningsrättens borttagande, komma att intaga i den nuvarande beväringens leder.

Äfvenledes är jag fullkomligt öfvertygad, att beväringens hållning blir ganska mycket till sin fördel förändrad, äfvensom att de ekonomiska anordningarne under öfningarne blifva vida bättre och mera ändamålsenliga. För närvarande t. ex. erhåller vårt beväringsmanskap endast 5 $\frac{1}{2}$ lägerhalm per man och är sammanpackadt 25 man i hvarje tält. I Danmark deremot, der ingen friköpningsrätt finnes, har manskapet i öfningslägret vid Hall, tältgolf, madrasser, filter och lakan. Detta är en följd af att *alla* ynglingar af samhällets olika klasser, rika och fattiga, höga och låga, *måste* deltaga i vapenöfningarne.

På norska stortingets bord hvilat äfven för närvarande ett förslag af samma beskaffenhet som föreliggande. Det anses nemligen der som här för den allmänna värnepligtens ordnande oundgängligt att detta moment vinner bifall, ty derigenom skipas ej blott en rättvisa, utan derigenom förändrar åskådningssättet af försvarspligten helt och hållet natur, derigenom meddelas en elektrisk ström af intelligens. led efter led, till manskap och befäl.

Jag hemställer till den fraktion af denna Kammare, med hvilken jag så ofta röstat, hvad skall väl landet säga, om Kamnaren afslår detta förslag; det är ju samma land, som genom folkmöten öfverallt, i alla orter, enhälligt uttalat sig för allmän värnepligt och mot friköpnings- och legningsrätt? Då man, som jag, på fullt allvar delar den åsigt af försvarsfrågan, för hvilken vi tillsammans kämpat, och just därför att jag är djupt och innerligt öfvertygad om, att vårt försvar för framtiden måste baseras på allmän värnepligt, och att vi måste, för att detta skall blifva sanning, först och främst afskaffa friköpnings- och legningsrätten, så anhåller jag om bifall till förslaget. Låtom oss göra reformen nu, då allt är lugnt, och låtom oss framför allt intaga vår ställning på rättvisans och sanningens grund. Endast *så länge* äro vi starka, men öfvergifva vi denna, då äro vi — om än aldrig så manstarka — dock svaga.

Jag röstar för obetingadt bifall till motionärens och Lag-Utskottets förslag.

Häruti förenade sig Herr *Nils Nilsson* från Blekinge län.

Herr Gunnar Eriksson: I denna sena timma vill jag icke länge uppehålla Kammaren, utan endast i största korthet tillkännagifva, att jag i allo instämmer med hvad Herr Key i frågan nyss yttrat och röstar obetingadt bifall till motionärens af Lag-Utskottet tillstyrkta förslag.

Herr P. Olsson från Helsingborg: Jag är nästan något förlägen öfver att så sent på aftonen yttra mig i denna fråga, aldra helst densamma förut blifvit af många talare så utförligt behandlad. Men då jag anse

densamma i principiellt afseende vara ganska vigtig, må det tillåtas mig att härutinnan uttala mina åsikter. Det är för mig alldeles klart, att vårt försvarsväsende i närvarande stund icke är sådant det *borde* och *kunde* vara, och då jag anser det nu föreliggande förslaget vara det första steget till ett bättre i detta afseende, så har jag icke ett ögonblick tvekat att bifalla detsamma. Vidare, om denna fråga nu faller, så synes mig, om man tager hänsyn till förhanden varande förhållanden, temligen klart, att vi icke under den närmaste framtiden kunna förvänta ett förslag till försvarsväsendets ombildning, som kan hafva hopp om framgång i båda Kamrarna. När man derjemte ser tillbaka, huru man i allmänhet gått till väga vid tider då reformer stått på dagordningen att genomföra, hvilket motstånd de, äfven om de varit än så nödvändiga eller grundade på aldrig så klar sanning och rättvisa, likväl ofta rönt, och huru man nästan alltid sökt uppskjuta eller tillintetgöra dem, hvilka försök historiens vittnesbörd visar oftast varit till skada för landets sanna välfärd, befarar jag förhållandet komme att blifva enahanda, om man nu vägrar bifall till Lag-Utskottets förslag. Och jag tillåter mig derföre att fästa deras uppmärksamhet, som frukta att af detta förslags antagande några olägenheter skola uppstå, derpå, att jag tvärtom tror det skall komma att medföra ganska stora fördelar. Ty, jag upprepar det, vilja vi vänta ett försvarsväsende, som skall motsvara rättvisa fordringar, och vilja vi, såsom jag är med om, indelningsverkets aflösning på ett eller annat sätt, så är genom bifall till Lag-Utskottets nu föreliggande förslag första steget i denna riktning taget. Men bifalla vi icke förslaget, så kan jag icke fatta detta annorlunda, än såsom vi i sjelfva verket icke vilja hafva något annat försvar än hvad vi nu ega.

På grund af hvad jag nu i största korthet yttrat, yrkar jag bifall till Lag-Utskottets hemställan.

Herr *Benjaminsson* förenade sig i detta anförande.

Herr *Jonas Jonasson*: På samma gång jag erkänner riktigheten af att borttaga friköpningsrätten, på samma gång får jag tillkännagifva, att jag för min del icke sedan sednaste riksdag, såsom jag tyckt andra gjort sig skyldiga till, ändrat åsigt; och såsom jag då yrkade bifall till beväringslagen, med det vilkor som då anfördes, så yrkar jag nu bifall till Lag-Utskottets förslag med Herr *Sven Nilssons* tillägg.

Herr *Wedberg*, som begärt ordet, afstod derifrån, under förklarande att han instämde i det yttrande, som afgifvits af Herr *Ribbing*.

Herr *Gumælius*: Jag vill endast tillkännagifva, att, i fall votering uti denna fråga skulle blifva behöflig i denna Kammare, jag kommer att fullgöra en i mina ögon ofrånkomlig och en kär pligt, då jag med min röst söker bidraga till utskottsförslagets framgång.

Herr *Englander*: Jag ber att först och främst till Lag-Utskottet få hembära min vördnadsfulla tacksägelse derföre att det bifallit min motion i sammanhang med Herr *Adlersparres*. Jag har med min motion

endast åsyftat att göra den ene beväringssynglingen likställd med den andre och att afskaffa denna kategori af värnepligtige, som anse sig vara skyldige att fullgöra sin pligt såsom sådana endast i följd af deras fattigdom. Den olikhet, som i detta afseende nu förefinnes, har alstrat ovilja mot beväringssynglingarne, huru humant, numera mot förr, beväringssynglingarne än behandlas. Denna ovilja har hufvudsakligast haft sin grund i legnings- och friköpningsförordningarne, ty då den förmögnes som kunnat för 100 R:dr friköpa sig från exercisen, så har man tagit för gifvet, att, om fara hotade, han äfven skulle kunna frikalla sig från försvarsskyldigheten, och jag har hört mången beväringssyngling yttra sig häröfver ungefär så här: "Gerna exercerar jag beväring, blott alla hafva samma skyldighet." Vidkommande den andra delen af min motion, som blifvit af Utskottet afstyrkt, så vill jag blott med några ord beröra densamma. Jag har dermed icke åsyftat annat än att göra försvaret kraftigare och tidsenligare, så att hvarje krigsduglig man i farans stund skulle kunna biträda till fosterlandets värn. Ty enligt mitt förmenande måste vi taga vara på hvad vi möjligen kunna använda, och jag tror verkligen att vi icke hafva råd att organisera ett preussiskt försvarssystem eller bilda stora värfvade arméer; utan anser jag försvarsväsendet böra grundas på nationalbeväpning. Vid 1871 års riksdag röstade jag för indelningsverkets bibehållande och kommer fortfarande att göra det, tills vi få något i stället, som är bättre, och det hoppas jag vi få, om vårt försvar, såsom förut är sagdt, blir grundadt på allmän nationalbeväpning. Jag kunde härmed sluta, eftersom min motion i hufvudsaklig del blifvit tillstyrkt och jag hört den omfattas af sympatier. Jag ber endast att få citera några ord af en aktad författare, som äfven behandlat denna fråga, och hvori han bevisar att vårt försvarsväsende är otillräckligt: "Må det svenska folket, då faran alltmer närmar sig våra kuster och gränser, då vårt lands sjelfständighet hotas mera, än den någonsin gjort under de förflutna århundraden, då det snart kan blifva fråga om icke mindre än att Sverige skall utstrykas ur Europas stater och dess bragdrika historia tillslutas för alltid, må det svenska folket icke spara sina krafter — äfven de yttersta — för att förvara sin *sjelfständighet, sin frihet och sin ära*, och sedan det lefvat som en hjelte, icke kufvas och dö som en slaf!"

Herr Abraham Rundbäck: Herr Talman! Mine Herrar! Jag har endast begärt ordet för att få uttrycka min billiga förvåning deröfver att jag hört så många uppträda såsom motståndare till detta förslag. Sista året föll ett omfattande förslag till försvarsväsendets ordnande, måhända i följd af dess alltför vidsträckta dimensioner. Nu, när man beträdt en annan väg, nemligen de partiela reformernas, att stegvis närma sig målet, nu förebär man just detta som ett skäl till förslagens förkastande, och då det icke funnits någon punkt med afseende på försvarets ordnande, der den allmänna meningen varit så enig som just i denna, att göra det till en skyldighet för hvarje svensk man att personligen fullgöra sin värnepligt, förekom det mig underligt att åsigterna nu äro så delade. Vid sistlidna års riksdag och vid en mängd samma år öfverallt i landet hållna folkmöten, voro alla ense i detta afseende, och öfverallt ansågs friköpningens
och

och legans borttagande innebära det första steget till införande af allmän värnepligt, denna grundval för vårt försvarsväsendes ordnande, hvarpå Andra Kammarens majoritet sista riksdagen lade så mycken vikt. Afslår man nu det föreliggande förslaget, så visar man derigenom på samma gång att detta myckna tal om allmän värnepligt endast var ett tomt tal utan mening och innehåll, och att man icke vill göra något för landets försvarsväsende, hvarken stort eller litet. Man proklamerar då tillika, att försvarsskyldigheten skall vara olika för den rike och den fattige, så att den sednare skall svara med sitt blod, under det den förre kan lösa sig ifrån samma skyldighet med penningar.

Jag yrkar bifall till förslaget.

Herr *Ekenstam* instämde i Herr Rundbäcks yttrande.

Herr Rylander: Jag tror icke någon kan förneka rättvisan i detta förslag och åtminstone kan jag för min del icke göra det. Men en annan sak är, huruvida tidpunkten nu kan vara passande att genomföra det samma, då vi troligen inom kort hafva att förvänta ett nytt, mera omfattande förslag till arméorganisation från Kongl. Maj:t. Ingen kan varmare än jag önska borttagandet just af denna friköpningsrätt, men att detta sker, innan ett genomgående arméförslag inkommit och medan vår beväringslag ännu är så ofullständig som den är, anser jag icke vara välbetänkt. Man har här talat om, att det vore orättvist och obilligt att afslå den nu gjorda framställningen. Men huru lifligt jag än önskar, att frågan måtte gå den väg förslaget utstakat, så kan jag likväl icke nu, då vi, såsom sagdt, från regeringen hafva att förvänta ett förslag om försvarsväsendets ordnande, mera detaljeradt och fullständigt än detta, annat än yrka afslag å Utskottets hemställan.

Med Herr Rylander instämde Herr *Anders Johansson*.

Herr Åstrand: Till de motiv, Lag-Utskottet för förslaget anfört, har under diskussionen så många ytterligare skäl blifvit framlagda, för mig så öfvertygande och klart bevisande, att jag icke tilltror mig kunna anföra några bättre eller kraftigare, hvarföre jag, med afseende jemväl å den sena timmen, inskränker mig att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Då motionären hade ordet, yttrade han, det jag sagt, att Bondeståndet vid 1812 års riksdag motsatte sig beväringslagens införande. Så föllo likväl icke mina ord. Jag citerade endast rubriken till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, för att visa, att det år 1812 endast var fråga "om en förändring i utskrifnings sättet af det fastställda förstärkningsmanskapet", och jag sade, att det således icke var fråga om någon ny inrättning eller åtagande af nya bördor, utan endast om reglering af gamla, redan bestämda skyldigheter. Hade jag sagt annat, så hade det icke varit sanning. I slutet af mitt anförande yttrade jag, att man med fog kunde säga, att Bondeståndet alltifrån 1810 till och med 1859 års riksdagar motsatt sig antagande af beväringslagen och utsträck-

ning af öfningstiden. Då det icke var någon ny tunga, som pålades vid 1812 års riksdag, utan endast en förändring i sättet för utskrifningen af redan beviljad manskap, tror jag icke, att Bondeståndets bifall till denna förändring kunde sägas innebära bifall till en sak som redan fanns. Att benämningen förändrades från Förstärknings- till Beväringmanskap innebär ingen förändring i sjelfva saken eller inrättningens grund. Vidare har samme talare yttrat, att 1867 års Riksdag förordade införandet af allmän värnepligt. Han torde likväl kunna erinra sig, att 1867 års Riksdag, på samma gång den framlade förslaget om borttagandet af friköpningsrätten och legan, hos Kongl. Maj:t begärde utredning med förslag till indelningsverkets aflösning på billiga och rättvisa grunder. Och det är just detta förslag till indelningsverkets aflösning eller borttagande på hvilka grunder som helst, som vi förgäfvos fått vänta på; utan har Kongl. Maj:t tvärtom sagt, att indelningsverket till sina hufvudgrunder orubbadt skall bibehållas. Efter denna erfarenhet har man icke någon anledning att från Kongl. Maj:t vänta något förslag till indelningsverkets borttagande, och det är på den grund jag ansett mig hvarken kunna eller böra bevilja någon utsträckning af den allmänna värnepligten vidare än den som faktiskt existerar. Många talare hafva här yttrat förhoppning, till och med visshet, att antagandet af detta förslag skulle i betydlig mån närma oss till en ny arméorganisation, och att detsamma vore en spik i indelningsverkets likkista. Om jag verkligen kunde få för mig, att förslaget ledde till en fullständig arméorganisation med så utsträckt värnepligt som nödvändigheten kräfver, skulle jag visst icke motsätta mig detsamma. Men jag kan icke hysa denna förhoppning, på samma gång jag försäkrar, att ehuru väl jag nu kommer att yrka afslag å den ifrågavarande framställningen, jag likväl, ifall den mot min vilja blefve antagen och ifall det visade sig att jag misräknat mig — d. v. s. att förslaget skulle leda till en antaglig och fullständig arméorganisation — jag då skulle vara glad öfver mitt misstag. Men, såsom sagdt, jag vågar icke hoppas att jag misstagit mig. Framtiden skall utvisa om jag så gjort, eller om mina nuvarande motståndare förmått bättre än jag inse de följer antagandet af förevarande förslag kommer att medföra. Motionären har vidare yttrat, att det förslag jag ämnat framlemna till Talmannen innebär en kränkning af hans motion. Jag tror likväl icke motionären bör anse sin motion kränkt, äfven om densamma icke blir så obetingadt bifallen eller om den beledsagas af ett förslag i en riktning, något afvikande från den han önskar. Det har händt många motionärer före honom och kommer säkerligen att så hända äfven hädanefter, att deras förslag icke blifva obetingadt antagna utan få undergå ändringar eller beledsagas med tillägg. Emellertid, då vi nu hafva fått underrättelse om att Första Kamraren fattat sitt beslut i öfverensstämmelse med Lag-Utskottets framställning, och då således det icke tjenar till någonting att göra ett tillägg till förslaget, som nu måste afgöras sådant det är, med ja eller nej, så vill jag för min del instämma med dem som yrka afslag å detsamma; och jag hemställer till de herrar, hvilka begärt återremiss, att de ville återtaga detta yrkande och förena sig antingen med mig eller någon annan.

Medan jag har ordet, ber jag att få besvara en anmärkning gjord af en talare på upsalabänken. Han har nemligen sagt, att jag velat upphäfvandet af 10 § beväringslagen, derföre att jag påyrkat ett bestämdt

uttryck för Kongl. Maj:ts rätt att öfva beväringen i fredstid. Nämnde talare har icke observerat, att jag just undantagit det som omnämnes i samma 10 §. Jag vill emellertid icke längre upptaga tiden, utan yrkar afslag å Utskottets förslag.

Herr O. Wikström: Jag inskränker mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Jöns Pehrsson: Jag ber om ursäkt, att jag i detta ämne anser mig nödsakad yttra några få ord. Här hafva nemligen under denna diskussion af flere talare blifvit framkastade åtskilliga yttranden angående intelligens och rikedom, hvilka jag för min del på intet sätt kan acceptera. Dessa beskyllningar äro, såsom mig synes, utslungade mot alla dem, som ej af slumpen blifvit begåfvade med rikedom och förmögenhet, utan äro fattiga och nödgas med svett och möda förvärfva sig sin nödtorftiga bergning. För min del tror jag, att mången af dessa fattiga arbetare ofta är lika mycket, om ej mer, intelligent än en stor del af rika grosshandlare eller andra förmögna oduglingar. Det är denna protest jag velat hafva till protokollet antecknad, ty jag tror ej, att man bör anse intelligens och rikedom vara liktydiga begrepp, då man säger att endast de rika kunna friköpa sig från utgörande af värnepligten; hvarföre ock det antages att vår beväring skulle blifva så förträfflig, derest denna rättighet till lega och friköpning beröfvades våra rika och intelligentia ynglingar. Då man så yttrar sig, betänker man ej att, enligt förut omnämnda statistiska beräkningar, ej mer än omkring två och en half procent af vår befolkning kan anses höra till den så kallade intelligentia delen af nationen, hvarmed man då skulle mena dem, som erhållit någon större grad af undervisning än hvad som hittills kommit vårt folk i allmänhet till del.

Vidare må jag säga, att det alls icke förundrar mig att nu finna så många, som ifrå för antagandet af detta förslag, emedan desse hufvudsakligen utgöras af just desamma, hvilka äro våra motståndare i själftva hufvudfrågan, eller indelningsverkets upphäfvande. Likaså förebäres äfven af dessa anhängare till förslaget en låtsad ömhet för den fattigare delen af folket, som derigenom skulle blifva, i afseende å värnepligtens utgörande, mera likställd med de förmögnare klasserna af nationen. Men jag hoppas och tror, att vi, männer och bröder, skola stå fasta bakom vårt redan gifna ord i denna fråga och, vare sig vi nu få uppbära tadel eller beröm, med lugnt mod se framtiden an, då det väl inom kort skall visa sig, huru den stora frågan kommer att lösas. Hvarken jag eller någon annan af de ledamöter inom denna Kammare, hvilka hysa samma åsigter som jag i denna fråga, hafva velat helt och hållet förkasta det förevarande förslaget, utan vi hafva endast velat, att med afgörandet af denna fråga måtte få anstå till nästa riksdag, då, såsom vi hoppas, ett nytt förslag angående landtförsvarets omorganisation är att från regeringens sida förvänta. Då sålunda ingen skada sker genom att uppskjuta afgörandet af denna sak till nästa riksdag, så hoppas jag, att alla de, som i denna fråga redan fattat sitt beslut, äfven skola komma att framdeles stå dervid; hvarföre jag ock för närvarande yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Herr Mankell: På det att icke något tvifvelsmål å något håll skall kunna uppstå i afseende å min ställning till denna fråga, ber jag att helt enkelt få erinra derom, att jag redan vid 1870 års riksdag väckte motion i alldeles samma syfte och i nästan samma ordalag som det nu föreliggande förslaget, ehuru denna min motion, såsom framkommen i riksdagens sista timme, ej den gången hann komma under Riksdagens ompröfning. Det är dessutom klart, att jag i detta ämne är af alldeles samma åsigt som Utskottet, enär jag, såsom ledamot af detsamma, medverkat till Utskottets beslut. Härtill kommer äfven, att jag, såsom bekant, har redan många gånger förut i tal och skrift sökt befrämja framgången af denna sak, hvardan det ock torde vara öfverflödigt för mig att på denna sena timme anföra några ytterligare skäl för min åsigt i frågan. Dessutom hafva de betänkligheter, som nu i sista stund blifvit framställda mot detta förslag, på ett segerrikt sätt blifvit af andra talare vederlagda, hvarföre jag ock anser mig ej vidare behöfva orda i detta ämne.

Jag inskränker mig alltså till att, i öfverensstämmelse med hvad jag förut i denna fråga skrivit och talat, helt enkelt yrka ett obetingadt bifall till Utskottets förslag.

Herr Ola Jönsson: Jag vill endast tillkännagifva, att jag kommer att rösta för bifall till Utskottets förslag.

Herr Jöns Rundbäck: I afseende på den grundsats, hvarifrån motionärerne utgått, och hvilken många talare förfäktat, behöfver jag icke yttra något vidare, ty jag gillar samma grundsats fullkomligt. Men jag måste framställa en anmärkning, som jag redan vid två föregående riksdagar uttalat och delvis fått erkänd, en anmärkning som jag hoppas att de fleste skola finna befogad, den nemligen att Lag-Utskottet icke gått till botten med tillämpningen af sagda grundsats. Utskottet har nemligen allenast föreslagit, att legnings- och friköpningsrätten för beväringsskyldige måtte upphävas, samt att i sammanhang dermed hvad 4 § i gällande beväringsslag stadgar derom, att den, som af särskilda eller ömmande omständigheter eller för att kunna till främmande land utflytta, befrias från beväringsskyldigheten, skall i fredstid erlägga afgift för vapenöfningsfrihet och i krigstid för sig ställa legokarl, måtte förklaras icke vidare gällande. Men om man läser samma 4 § i 1860 års beväringsslag, så finner man, att en mängd personer äro undantagna från skyldighet att deltaga i allmänna beväringen, nemligen de, som till följd af lyte, obotlig sjukdom eller kroppslig svaghet äro till krigstjenst oförmögne eller alldeles otjenlige; de, som äro i krigstjenst vid armén eller flottan eller vid lots- och fyringsverken anställda; med beställningsbref försedde postförare; i behörig ordning antagne postiljoner; mästare och öfrigt underbefäl, äfvensom gesäller och timmermän med aföning på artilleriets fyrverkare-, tyg- och beväringssamt flottans timmermans- och handtverksstater; de vid gevärsfaktorierna samt krutbruken vederbörligen antagne och för dessa verk behöflige arbetare och ännu några flera. Alla dessa personer skulle icke röna något inflytande af den nya grundsatsens genomförande, ty de höra hvarken till dem, som behöfva friköpa sig, eller till sådana, som på grund af särskilda eller ömmande omständigheter kunna efter underdånig an-

mälan genom särskildt beslut af Kongl. Maj:t befrias från beväringsskyldigheten. Häri ligger en ofullständighet uti Utskottets tillämpning af den grundsats, som är Utskottets egen utgångspunkt. Och att så är, kan anses vara redan tillförene åtminstone delvis erkändt. Både i Kongl. Maj:ts proposition angående allmänna värneplikten till 1871 års lagtima Riksdag och i det af samma Riksdags särskilda Utskott afgifna förslag till värnepliktslag fanns intagen den bestämmelse, att vissa af de från skyldigheten att i beväringen deltaga frikallade personer skulle i stället under beväringsåren erlägga såkallad värneskatt. Ett dylikt alla från personligt fullgörande af beväringsskyldigheten fritagne omfattande stadgande anser jag böra för rättvisans och konsekvensens skull införas på samma gång som den ifrågavarande lagförändringen. Jag hemställer därför, att ärendet måtte till Utskottet återremitteras, på det Utskottet måtte komma i tillfälle att föreslå ett fullständigt genomförande af den nya grundsatsen.

Herr Gunnarsson: Jag vill blott tillkännagifva min åsigt i frågan. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! Jag hade icke ämnat begära ordet, men då diskussionen fått så stor utsträckning, anser jag det vara min skyldighet att gifva min åsigt till känna. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag, emedan jag tror, att, om det antages och till följd deraf beväringens leder komma att fyllas med en mängd bildade och intelligenta personer, så skall beväringinstitutionen visa sig vara sådan, att den kan göra indelningsverket öfverflödigt. Jag är alldeles icke benägen att befästa den nuvarande försvarsorganisationen vare sig genom utsträckning af beväringens vapenöfningar under i öfrigt bestående förhållanden eller annorledes, men denna fråga om friköpnings- och legningsrättens upphäfvande anser jag vara en alldeles särskild sak, fristående från sjelfva hufvudfrågan om arméns organisation i det hela; och jag kan, som sagdt, icke annat än yrka bifall till betänkandet.

Herr Rydberg: Jag vill endast tillkännagifva, att jag med min röst vill söka bidraga till förslagets framgång, fullt öfvertygad att sådant icke skall fördröja och ännu mindre förhindra indelningsverkets fall, samt fullt öfvertygad, att förslagets tillbakavisande skulle kasta en oförtjent skugga öfver Kammarens villighet till uppföringar för fosterlandets försvar.

Herr Fredriksson: Jag vill endast tillkännagifva min ställning till frågan. Jag yrkar bifall till Utskottet förslag utan tillägg.

Herr Törnfelt: Då Första Kammaren redan antagit Utskottets förslag, så duger det icke att återremittera det. Jag återtager därför mitt förut i sådant syfte framställda yrkande och bifaller förslaget med den innerligaste glädje och i önskan och förhoppning, att vi icke skola stanna vid detta steg utan gå vidare i bemödanden att skaffa oss ett rätt tillräckligt försvar.

Herr Gustaf Jousson: Då redan så många talare yttrat sig i

denna fråga, kan jag ej hafva mycket att ytterligare tillägga, hvarföre jag ock skall fatta mig ganska kort. Jag har för min del ej något emot att en fullkomlig likställighet eger rum i afseende å den för hvarje medborgare dyrbaraste pligten att försvara ett älskadt fosterland, hvarföre jag ock instämmer i Utskottets förslag derom, att rättigheten till friköpning och legning för beväringsskyldiga måtte upphöra. Men jag önskar derjemte att någon åtgärd måtte vidtagas, på det att ej hädanefter såsom hittills det oskick måtte komma att fortsättas, att genom och efter läkarbesigtningar vid beväringsskyldiga mötena man i en hast får se någonting underbart inträffa, nemligen att många ynglingar i beväringsskyldiga åldern, hvilka hvarken före eller efter tiden för beväringsskyldiga mötena lidit af den ringaste sjuklighet, plötsligen uppträda såsom sjuklingar och förklaras odugliga till krigstjänst. Detta handlingssätt är så uselt och lågt, att jag anser att man på allt möjligt sätt bör söka motarbetas ett fortsatt uppreparande af dylika bedrägerier, hvarigenom våra ynglingar i högsta grad demoraliseras, samt att den på ett så ovärdigt sätt vunna befrielsen icke hädanefter måtte komma att ega rum.

På samma gång jag sålunda inlägger min protest mot ett förnyadt utöfvande och begagnande af ett sådant oärligt sätt att undandraga sig den största medborgerliga skyldighet, yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Lamberg: Jag ber endast få tillkännagifva, att jag kommer att rösta för bifall till Utskottets förslag.

Herr Hörnfeldt: Äfven jag yrkar bifall till Utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr *Peter Carl Andersson* instämde med dem som yttrat sig för bifall till Utskottets förslag.

Herr Tjernlund: I likhet med de tvänne föregående talarne kommer äfven jag att rösta för bifall till Utskottets hemställan.

Herr Hans Larsson: Min röst i denna fråga kommer att lyda å afslag.

Herr H. Schmidt: Herr Talman! Mine Herrar! Min mening är icke att förlänga diskussionen, ty saken är förut klart utredd, utan jag vill endast med några få ord tillkännagifva min åsigt uti förevarande fråga.

Jag öfverensstämmer nemligen i allo samt förenar mig med de ärade talare inom denna Kammare, hvilka förordat bifall till den föredragna punkten af Lag-Utskottets utlåtande, samt skall följaktligen med min röst söka att bidraga till ett lyckligt genomförande af den ifrågasatta reformen.

Öfverläggningen var nu slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels afslag derå, och dels slutligen att punkten måtte till Utskottet återförvisas. Å dessa särskilda yrkanden gäfvos proposition-

ner, och då Herr Talmannen förklarade sig finna ja vara öfvervägande för bifall till Utskottets hemställan, begärdes votering. Yrkandet på afslag antogs till kontraposition, hvarefter röstades enligt följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i andra punkten af dess utlåtande N:o 22,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan af Kammaren afslagen.

Vid sedlarnes sammanräkning visade sig, att 101 ledamöter röstat ja och 71 nej; och hade alltså Utskottets hemställan i denna punkt blifvit af Kammaren bifallen.

§ 14.

Föredrogos men blefvo för andra gången bordlagda: Lag-Utskottets utlåtanden N:is 23—25 samt Konstitutions-Utskottets utlåtanden N:is 7 och 8.

Kammaren beslöt, att Konstitutions-Utskottets sistnämnda utlåtande N:o 8 skulle företagas till slutligt afgörande i det sammanträde som Kammaren komme att hålla nästa Lördag den 13 dennes.

§ 15.

Föredrogs och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, N:o 7, till fullmäktige i Riksgälds-kontoret angående Riksgälds-kontorets förvaltning under den tid, som förflutit sedan början af 1871 års riksdag; äfvensom

Samma Utskotts förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse, N:o 8, angående beviljade anslag till fortsättande af arbetena å östra och vestra stambanorna.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes:

Stats-Utskottets utlåtande och memorial,

N:o 44, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader samt sjösänkningar och andra vatten-aftappningsföretag med flera dylika föremål;

N:o 45, med förslag till allmänna vilkor och stadganden i afseende på de statsbidrag, som under denna riksdag beviljas för väganläggningar

och vägförbättringar, bro- och hamnbyggnader samt sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag; och

N:o 46, i anledning af väckt motion i fråga om kronohemmans samt åtskilliga andra kronolägenheters upplåtande under skattemannarätt utan särskild köpeskillings erläggande; samt

Protokollsutdrag från Första Kammaren med återlemnande till Andra Kammarrens förnyade pröfning af ärendet i anledning af väckt motion angående enkesäten i Halland och Bohus län.

På förslag af Herr Talmannen beslöt Kammaren, att dessa nu för första gången bordlagda ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras näst efter de val, som, enligt derom förut fattadt beslut, då komme att anställas.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag rörande de i detta sammanträde fattade beslut.

Kammarrens ledamöter åtskiljdes kl. 12 på natten.

In fidem
H. Husberg.